

KENEN VASTUU?

Nuorten syrjäytyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen
yhdeksäsluokkalaisten kirjoitelmissa

Kirsti Hallikainen

Pro gradu- tutkielma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

KENEN VASTUU? Nuorten syrjäytyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen yhdeksäsluokkalaisten kirjoitelmissa.

Kirsti Hallikainen

Sosiaalityö

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaajat: Marjo Kuronen ja Kati Närhi

Kevät 2011

82 sivua + 4 liitettä

Tutkielmani tarkoituksena on selvittää nuorten käsityksiä nuorten syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Tutkielmani teoreettisessa osassa pohdin, mikä tekee juuri nuorena syrjäytymisestä ongelmallista ja käsitelen nuorten syrjäytymisestä käytyä keskustelua Jyrki Jyrkämän (1986) esittelemien koulutuksellisen, työmarkkinallisen, sosiaalisen, vallankäytöllisen ja normatiivisen syrjäytymisen ulottuvuuden mukaisesti. Lisäksi otan lyhyesti kantaa nuorten syrjäytymisen kasaantumiseen ja sukupuolittumiseen. Tämän jälkeen esittelen muutamia aikaisempia tutkimuksia, joiden keskiössä ovat olleet nuorten mielipiteet nuorten syrjäytymisestä.

Tutkielmani on kvalitatiivinen ja lähtökohtana on nuorten tiedon merkitys erityisesti syrjäytymisestä käytävissä keskustelussa. Aineiston olen koonnut pyytämällä peruskoulun yhdeksäsluokkalaista kirjoittamaan koulussa kirjoitelman nuorten syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Kirjoitelmia karttui aineistooni yhteensä 103 saman paikkakunnan kolmesta eri yläkoulusta. Kirjoittajat ovat 14–16-vuotiaita, joista tyttöjä on 52 ja poikia 51. Kirjoitelmat analysoin teemoittelua käyttäen.

Kirjoitelmista nostin esiin kolme teemaa; yksilön vastuu, yhteisön vastuu ja yhteiskunnan vastuu. Yksilön vastuuta korostettaessa syrjäytymisen aiheuttajaksi määrittyy nuori itse. Hän on jättäytynyt ulkopuolelle oman valintansa ja toimintansa vuoksi. Syrjäytymistä ehkäistäkseen nuoren tulisi aktiivisesti hankkia itselleen ystäviä, harrastuksia tai apua ongelmaansa. Yhteisön vastuussa syrjäytymisen syyksi nähdään muiden nuorien suvaitsemattomuus erilaisuutta kohtaan, joka ilmenee kiusaamisena ja ulkopuolelle jättämisenä. Syrjäytymisen ehkäisemisen keskiössä on kiusaamiseen puuttuminen, yhteisöllisyyden lisääminen ja erilaisuuden hyväksyminen. Yhteiskunnan vastuuta korostettaessa syrjäytymisen aiheuttajana on koko yhteiskunta, joka ei tarjoa tarpeeksi tekemistä ja apua nuorille, eikä huomioi nuorten mielipiteitä. Syrjäytymisen ehkäiseminen vaatisi rakenteellisia muutoksia esimerkiksi koulun ja nuorisotyön piirissä.

Nuorten kirjoitelmissa korostui erityisesti syrjäytymisen sosiaalinen ulottuvuus, jolloin syrjäytyminen ilmenee erityisesti yksinäisyytenä ja ystävien puutteena. Jatkossa syrjäytymisen ehkäisemisessä tulisi pyrkiä kiinnittämään paremmin huomiota nuorten kokonaisvaltaisuuteen ja mielipiteisiin.

Avainsanat: nuori, syrjäytyminen, syrjäytymisen ehkäiseminen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	5
2. NUORTEN SYRJÄYTYMINEN.....	9
2.1 Syrjäytymisen käsitteellistä hahmottelua.....	9
2.2 Syrjäytymisen ongelmallisuus nuoruudessa	13
2.3 Syrjäytymisen ulottuvuudet nuoruudessa	15
2.3.1 Koulutuksellinen syrjäytyminen.....	15
2.3.2 Työmarkkinallinen syrjäytyminen.....	16
2.3.3 Sosiaalinen syrjäytyminen.....	18
2.3.4 Vallankäytöllinen syrjäytyminen.....	20
2.3.5 Normatiivinen syrjäytyminen	21
2.4 Syrjäytymisen kasaantuminen	22
2.5 Syrjäytymisen sukupuolittuminen	25
2.6 Nuorten mielipiteitä syrjäytymisestä	26
3. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN.....	30
3.1 Nuorten tieto tutkimuksen lähtökohtana.....	30
3.1.1 Nuorten tiedon merkitys syrjäytymiskeskustelussa.....	30
3.1.2 Nuorilla oikeus tulla kuulluksi	32
3.1.3 Nuorten tiedon tavoittaminen	33
3.1.4 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelma	35
3.2 Nuorten kirjoitelmat aineistona	35
3.2.1 Kirjoitelmien kerääminen	35

3.2.2	Kirjoitelmien kuvaus	41
3.3	Teemoittelu analyysimenetelmänä	42
3.4	Tutkimuksen eettisyys	45
3.5	Tutkimuksen luotettavuus	48
4.	SYRJÄÄN JÄTTÄYTYMISTÄ VAI JÄTTÄMISTÄ?	51
4.1	Yksilön vastuu	52
4.1.1	Syrjään vetäytyminen nuoren valintana	52
4.1.2	Nuoren tulee olla aktiivinen ja sosiaalinen.....	54
4.2	Yhteisön vastuu.....	56
4.2.1	Kiusaaminen syrjäyttää.....	56
4.2.2	Enemmän suvaitsevaisuutta ja yhteisöllisyyttä	58
4.3	Yhteiskunnan vastuu	62
4.3.1	Nuoria ei huomioida	62
4.3.2	Muutoksia rakenteisiin	64
5.	JOHTOPÄÄTÖKSET	67
	LÄHTEET.....	74
	LIITE 1: TEHTÄVÄNANTO	83
	LIITE 2: TIEDOKSI VANHEMMILLE (koulu A)	84
	LIITE 3: TIEDOKSI VANHEMMILLE (koulu B)	85
	LIITE 4: TIEDOKSI VANHEMMILLE (koulu C)	86

1. JOHDANTO

Mennyt vuosi 2010 oli Euroopan Unionin köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen teemavuosi. Teemavuoden tavoitteena oli tunnustaa köyhyydessä elävien ja syrjäytyneiden oikeus ihmisarvoiseen elämään ja osallistuminen yhteiskunnalliseen toimintaan. Pyrkimyksenä oli myös korostaa kaikkien vastuuta köyhyyden ja syrjäytymisen torjunnassa. Lisäksi tavoitteena oli edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vahvistaa eri viranomaisten sitoutumista sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. (European Commission 2010.)

Näin ollen tutkielmani aihe; nuorten syrjäytyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen on hyvin ajankohtainen. Erityisesti kuluneen vuosikymmen aikana nuorten syrjäytyminen on noussut yhdeksi merkittävimmistä yhteiskuntapoliittisista kysymyksistä. Erityisen polttavan kysymyksen nuorten syrjäytymisestä tekee Suomessa se, että suuret ikäluokat ovat parhaillaan siirtymässä eläkkeelle ja työvoimapulasta on nousemassa todellinen uhka. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.) Kuinka syrjäytymisvaarassa olevat nuoret saadaan osallistumaan oman elämänsä hallintaan? Kuinka valtava tulevaisuuspotentiaali saadaan käytettyä hyväksi? Nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on tärkeä, mutta haasteellinen tehtävä. Olisi tärkeää huomioida nuorten tarpeet tarpeeksi ajoissa, sillä nuorille syrjäytymisen seuraukset saattavat olla kohtalokkaita. Nuoruudessa tehdyt valinnat voivat vaikuttaa vielä pitkään aikuisenakin.

Hyvinvointivaltion perusteluissa keskeinen ajatus on, että ongelmien ehkäisy tulee kokonaisuuden kannalta halvemmaksi kuin niiden hoitamatta jättäminen. Kyseessä on samalla sijoitus henkiseen pääomaan. Kun resursoidaan lapsiin ja nuoriin, tämä pääoma kasvaa korkoa heidän kasvaessaan ja ilmenee sosiaalisina ja kulttuurisina kompetensseina. Säästöt ehkäisevässä sosiaalipolitiikassa tuplaavat menot jälkikäteen lasten ja nuorten lisääntyneessä pahoinvoinnissa kuten pahenevissa mielenterveys- ja päihdeongelmissa. (Näre 2000, 75.) Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa todetaan samansuuntaisesti:

Väestön ikääntyminen edellyttää entistä parempaa huolehtimista lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Terveydelle ja hyvinvoinnille luodaan pohja lapsuus- ja nuoruusiässä. Poliitiikkaohjelman painopisteenä on ehkäisevä työ ja varhainen puuttuminen. Ohjelma vahvistaa lapsiystävällistä Suomea, jossa tuetaan lasten, nuorten ja perheiden arjen hyvinvointia, vähennetään syrjäytymistä, lisätään lasten ja nuorten osallistumista ja kuulemista sekä lasten oikeuksista tiedottamista. Näillä toimilla vähennetään pitkällä aikavälillä pahoinvoinnista aiheutuvia kustannuksia. (Valtioneuvosto 2007, 1.)

Syrjäytymisen ehkäisyä parhaimmillaan on hyvä perushoito, joka tarjoaa lapselle turvallisen toimintaympäristön niin päiväkodissa, kotona ja koulussakin, sekä ongelmatilanteisiin puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Syrjäytymiskehitystä tulisi pyrkiä ehkäisemään jo ennen ensioireiden esiintuloa, jolloin toiminta kohdistuu siis koko ikäluokkaan eikä pelkästään riskiryhmänä pidettäviin lapsiin. Koska huomattava osa riskeistä jää kuitenkin aktivoitumatta syrjäytymiseksi yksittäisen henkilön kohdalla, syrjäytymisvaarassa olevien merkitseminen aikaisessa vaiheessa voi ennaltaehkäisykin nimissä toteutettuna toimia itseään toteuttavana ennusteena. Annetusta leimasta seuraa helposti leiman mukaista käyttäytymistä. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 137.)

Ennalta ehkäisevän työn lisäksi tarvitaan myös riskiryhmiin kohdistuvia menettelyjä, esimerkiksi tukemaan heikoista lähtökohdista koulunsa aloittavien lasten alkuvaiheen opiskelua. Tärkeää on huomata, että korjaava työ saa ehkäisevää työtä helpommin huomiota, vaikka tulokset olisivat kehnompiakin, koska ongelman tultua tiedostetuksi on helpompi osoittaa sen hävinneen intervention seurauksena. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 137–138.)

Vuonna 1995 alkaneen EU-rahoitusmahdollisuuden myötä Suomessa käynnistyi satoja nuorisoprojekteja, joiden avulla nuoria pyrittiin työllistämään tai ohjaamaan koulutukseen. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ohjaamiseksi tarkoitettut projektit ovat edelleen tärkeä osa suomalaista nuorisopolitiikkaa. Projektien vaikuttavuudesta on pääsääntöisesti saatu hyviä tuloksia: nuoret kokevat projektitoiminnan mielekkäänä, vaikka työllistymis- ja koulutustavoitteet eivät aina toteutuisikaan. (Paju & Vehviläinen 2001, 60.)

Ongelmaksi saattaa muodostua kuitenkin se, että projektityöskentelyssä on yleensä jo lähtökohtaisesti kyse lyhytaikaiseksi tarkoitettusta toimintamallista. Kohteena on usein jokin konkreettinen ja akuutti ongelma, johon haetaan projektin avulla ratkaisua. Vaikka yksittäisen kohderyhmän tasolla saatetaan saada aikaan hyviäkin tuloksia, nuorten syrjäytymiseen liittyvät kysymykset tuskin ratkeavat projektin aikana. Päinvastoin monta kertaa käy niin, että syntyy tarve uudelle projektille ja näin oravanpyörä on valmis. Sen sijaan, että kehitettäisiin kunnan peruspalveluja, turvaudutaan epävarmaan ulkopuoliseen rahoitukseen, jolloin myös kehitetty tietotaito saattaa siirtyä projektin päätyttyä muualle jättämättä jälkeäkään kunnan perustoimintoihin. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 131–132.)

Oma kiinnostukseni nuorten syrjäytymiseen ja syrjäytymisen ehkäisemisen ongelmallisuuteen heräsi jo opintojeni alkuvaiheessa tehdessäni lyhyehköä tutkielmaa nuorten syrjäytymisen

ehkäisemisestä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä lisäämällä. Lisäksi olen opiskellut nuorisotutkimusta ja tein projektiopintoni Nuorten Keski-Suomi ry:n käynnistämässä Ketään Ei Jätetä – hankkeessa, jonka tarkoituksena on nuorten työllistyvyyden ja koulutukseen sijoittumisen edistäminen ja syrjäytymisen ehkäisy. Nuorten oman mielipiteen kuulemisesta kiinnostuin erityisesti Lapset ja nuoret tutkijoina -kurssilla, jossa painopisteenä oli lasten ja nuorten osallistaminen tutkimuksen tekemiseen yhdessä tutkijoiden kanssa.

Syrjäytymisen käsite on vaikeasti määriteltävissä ja siitä onkin esitetty monenlaisia tulkintoja ja käsityksiä (Shepley 2005, 2). Tutkimuksessani olenkin kiinnostunut selvittämään, mitä nuoret itse ajattelevat syrjäytymisestä. Mielestäni nuorten mielipiteen tiedostaminen on keskeistä pyrittäessä ehkäisemään nuorten syrjäytymistä, sillä liian usein syrjäytymisen määrittelijöinä toimivat viranomaiset, tutkijat ja muut aikuiset. Jos nuorten ajatukset syrjäytymisestä poikkeavat näistä määritelmistä, ei syrjäytymisen ehkäiseminenkään voi olla kovin tuloksellista. Tutkimukseni pyrkimyksenä on tavoittaa nuorten oma käsitys siitä, mihin nuorten syrjäytymiseen käytävässä keskustelussa tulisi kiinnittää huomiota. Myös lähtökohdat syrjäytymisen ehkäisemiselle voisivat näin ollen muuttua.

Nuorten mielipiteitä syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä on tutkittu melko vähän ottaen huomioon, että nuorten syrjäytymiseen liittyvistä tekijöistä on oltu huolissaan jo pitkään. Merkittävämmäksi nuorten mielipiteitä selvittäväksi tutkimukseksi nouseekin Nuorisobarometri, joka on vuodesta 1998 lähtien koonnut nuorten mielipiteitä syrjäytymiseen johtavista syistä (Myllyniemi 2009, 128). Mielestäni tutkielmallani on selvä tilaus, sillä laajennan aihetta selvittämällä syrjäytymisen syiden lisäksi niitä keinoja, joilla syrjäytymistä voitaisiin nuorten mielestä ehkäistä.

Mielenkiinnon kohteena on erityisesti se, miten nuorten määrittelemää nuorten syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä. Mielenkiintoista on myös se, miksi nuorten mielestä nuorten syrjäytymiseen tulee puuttua ja kenen tehtävä ehkäiseminen on. Toivon, että tutkielmastani on hyötyä erityisesti nuorten parissa työskenteleville ja nuorten asioista päättävillä asiantuntijoille. Toivon, että tutkielmani avulla he voivat kehittää työtään yhä nuorisolähtoisemmäksi. Toivon myös, että jokaiselle tutkielmani lukijalle herää aito kiinnostus nuorten mielipiteitä kohtaan ja että jatkossa nuorten mielipiteet huomioidaan yhä paremmin nuorten hyvinvoinnista keskusteltaessa.

Tutkimukseni etenee rakenteeltaan siten, että ensiksi käsittelen nuorten syrjäytymisestä käytyä keskustelua ja aiempaa tutkimusta. Teoreettisen osion taustalla ovat Jyrkämän (1986) muodostamat syrjäytymisen ulottuvuudet: koulutuksellinen, työmarkkinallinen, sosiaalinen, vallankäytöllinen ja normatiivinen syrjäytymisen ulottuvuus. Lisäksi pohdin syrjäytymisen ongelmallisuutta nuoruudessa, sekä syrjäytymisen kasaantumista ja sukupuolittumista. Teoreettisen osion lopuksi esittelen tutkimuksia, joiden mielenkiinnon kohteena ovat olleet nuorten käsitykset syrjäytymisestä. Tämän jälkeen kerron tarkemmin tutkimukseni suorittamisesta, jonka lähtökohtana on nuorilta saatava tieto. Esiteltyäni tutkimukseni tavoitteen ja tutkimusongelmani, kerron aineistostani, käyttämästäni analyysimenetelmästä ja tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvistä kysymyksistä. Tutkimuksen tulokset esittelen luvussa Syrjään jättäytymistä vai jättämistä? Lopuksi pohdin tarkemmin esiin nostamiani tuloksia ja tutkimustani kokonaisuudessaan.

2. NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

2.1 Syrjäytymisen käsitteellistä hahmottelua

Yleisesti ottaen syrjäytyminen voidaan määritellä yksilöä yhteiskuntaan yhdistävien siteiden heikkoudeksi. Tällöin yksilöä yhteiskuntaan yhdistävä side määrittyy siteeksi yhteiskunnalliseen normaalisuuteen ja syrjäytymisen perustavaksi määreeksi tulee yhteiskunnallisesta normaalisuudesta sivuun joutuminen. (Raunio 2006, 10,12.) Käsitteenä syrjäytyminen yhdistetään usein köyhyyteen. Syrjäytymisessä kyse on kuitenkin kokonaisvaltaisemmasta puutteesta ja sen voidaan nähdä kattavan alleen hyvin monet sosiaaliset ongelmat. Syrjäytymisen käsitteen heikkoutena onkin sen tulkinnanvaraisuus ja teoreettisen määrittelyn haastavuus. (Silver & Miller 2003, 3, 8; Sen 2000, 2.)

Ensi näkemältä syrjäytyminen on sosiaalis-spatiaalinen ilmaus, jolla koetetaan määrittää Toisten, normaaliudesta poikkeavien, yhteiskunnallista sijaintia. Puhe syrjäytyneistä, on yksi tapa koettaa luoda jonkinlainen järjestys paikantamalla Toiset, ja paikantamalla kaaos heihin. Yhteiskunnassa keskeistä on ongelmien paikantaminen; syrjäytymisestä puhuttaessa ongelmat sijoitetaan reunoille tai ulos. (Helne 2004, 27–28.) Kun puhutaan syrjäytymisestä, on yksilötasolla edetty usein tilanteeseen, jossa ollaan periferiassa useimmilla tai lähes kaikilla yhteiskuntaelämän kentillä. Yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävät siteet ovat joko täysin katkenneet tai ainakin pahasti vaurioituneet. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 142.)

Syrjäytyminen on myös mahdollista teoretisoida prosessiksi, jossa syrjäytyminen käsitteellistetään huono-osaisuuden syveneväksi jatkumoksi. Taustalla on vahva oletus riskien jatkuvuudesta ja kasaantumisesta. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 132, 135.) Keskeistä on syrjäytymistä aikaansaavien ongelmien moniulotteisuus, kasautuvuus ja pitkäaikaisuus. Kasaantuvat ongelmat muodostavat kehän tai kierteen, jossa useat haittatekijät vahvistavat toinen toisiaan. (Raunio 2006, 31.)

Puhuttaessa syrjäytymisestä kasaantuneena huono-osaisuutena, pyritään samalla määrittelemään syrjäytymisen alkusyytä. Ryhdyttäessä tarkastelemaan syrjäytymisen riskiä lisäävien yksittäisten tekijöiden kehitystä, luodaan samalla erilaisia riskiryhmiä, joita ovat esimerkiksi: työttömät, päihdeongelmaiset, rikolliset, kodittomat, köyhät, toimeentulotuen saajat, alhaisen koulutuksen saaneet, yksinhuoltajat, vanhukset, nuoret, syrjäseutujen asukkaat, maahanmuuttajat, vammaiset, mielenterveysongelmaiset ja niin edelleen.

Riskiryhmiä muodostamalla pyritään hahmottelemaan kokonaiskuvaa syrjäytyneiden joukosta ja joukon kehityksestä. Kyse on jälleen syrjäytyneiden paikantamisesta. (Raunio 2006, 30–31; Helne 2004, 23.)

Jyrkämä (1986, 39) on käsitteellistänyt syrjäytymistä jaottelemalla sen viiteen eri syrjäytymisen ulottuvuuteen; koulutukselliseen, työmarkkinalliseen, sosiaaliseen, vallankäytölliseen ja normatiiviseen syrjäytymiseen (ks. taulukko 1). Hän jäsentää näitä erilaisia ulottuvuuksia sen mukaan, millä alueilla ne näyttävät toimivan, mikä on niiden olennainen sisältö, millaisina mekanismeina ne tulevat näkyviin, mitkä syyt ja tekijät niiden muodostumiseen ovat olleet vaikuttamassa ja lopuksi millaisia seurauksia niillä näyttäisi olevan. Jyrkämä esittää ulottuvuudet taulukkona, jota hänen mukaansa voidaan lukea myös riveittäin, jolloin syrjäytymisen prosessiluonne korostuu samoin kuin tämän prosessin tietynlainen kokonaisvaltaisuus.

Jyrkämän (1986, 40) mukaan koulutuksellisessa syrjäytymisessä on kyse tietojen, taitojen ja valmiuksien vähäisyydestä tai puuttumisesta, mikä tuottaa valikoitumista koulutusurille ja työmarkkinoille. Työelämästä syrjäytyminen ilmenee huonon työmarkkina-aseman lisäksi huonoina työoloina ja työttömyytenä tai sen uhkana. Sosiaalinen syrjäytyminen näkyy siteettömyytenä ja ystävättömyytenä, ja sen taustana on lähiyhteisöjen mureneminen, mikä johtaa sosiaalisen tuen ja ulkoisen kontrollin heikkenemiseen. Vallankäytöllinen syrjäytyminen merkitsee saatavilla olevien vaikutuskanavien puuttumista ja vähäisiä mahdollisuuksia itseä koskeviin ratkaisuihin. Normatiivinen syrjäytyminen on yhteiskunnan normaalisuuden rikkomista, poikkeavaksi leimautumista ja siihen liittyvän identiteetin muodostumista.

Luvussa 2.3 Syrjäytymisen ulottuvuudet nuoruudessa tulen käsittelemään nuorten syrjäytymisestä käyttä keskustelua ja aikaisempaa tutkimusta näiden ulottuvuuksien mukaisesti. Koen ulottuvuuksien kokoavan ne keskeisimmät aihepiirit, joista nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa ollaan huolissaan. Valitsin Jyrkämän syrjäytymisen ulottuvuudet erityisesti siksi teoreettisen osion tueksi ja rajaukseksi, että mielestäni hänen määritelmänsä syrjäytymisen ulottuvuuksista laajentaa syrjäytymisen käsitettä. Tällöin syrjäytymisessä ei ole pelkästään kyse yksittäisen tekijän määrittämästä tilasta tai syrjäytymisprosessin etenemisestä aina ennalta määritellyllä tavalla. Jyrkämän mukaan kyse on paremminkin erilaisten ulottuvuuksien jonkinasteisesta yhteen kietoutumisesta, josta yksittäisen ”syy” irrottaminen on vaikeaa, ehkä mahdotontakin. (Jyrkämä 1986, 39.)

Taulukko 1: Syrjäytymisen ulottuvuudet (Jyrkämä 1986, 40, mukailten).

	Koulutuksellinen	Työmarkkinallinen	Sosiaalinen	Vallankäytöllinen	Normatiivinen
Alueet	Koulutusinstituutiot	Työmarkkinat, työelämä	Perhe, lähiyhteisöt	Yhteiskunnalliset vaikutuskanavat	Julkisuus, kansalaismielipiteet
Sisälöt	Tietojen, taitojen ja valmiuksien vähäisyys tai puuttuminen	Työn sisällytettömyys, huonot työolot, työttömyys ja sen uhka	Siteettömyys, ystävättömyys, sivullisuus	Vallan ja vaikutusmahdollisuuden puuttuminen	”normaalisuuden” rikkominen
Mekanismit	Valikoituminen koulutusaloille ja –tasoille	Valikoituminen huonoihin työmarkkina-asemiin, urautuminen työttömäksi	Avioerot, eristäminen/eristäytyminen lähiyhteisöstä	Joutuminen vallankäytön ja kontrollin erityiskohteeksi	Leimautuminen ja leimaaminen ”norminrikkokijaksi”, poikkeavaksi
Syyt ja taustatekijät	Kilpailu koulutuspaikoista, koulun vastainen kulttuuri, yksilölliset resurssit	Työmarkkinoiden ja työelämän muutokset	Perheen ”kriisi”, lähiyhteisöjen mureneneminen	Vallankäytön monimutkistuminen, kontrollikoneistojen kasvu	Yhteiskunnallisen ilmapiirin koveneminen
Seuraukset	Resurssien vähäisyys kovenevassa kilpailussa	Toimeentuloon, terveyteen ym. liittyvät ongelmat	Sosiaalisen tuen ja ulkoisen kontrollin heikkeneminen	Vähäiset mahdollisuudet itseä koskeviin ratkaisuihin	Itseleimaaminen, identiteetti-ongelmat

Syrjäytymiseen ei aina johda tietty, jokaisen syrjäytyjän kohdalla samanlainen prosessi tai mekanismi. Syrjäytymisen prosessissa on kysymys yhteiskunnan rakenteista ja instituutioista eli puitteista, joiden keskellä ihminen elää ja joiden tuottamia ongelmia hän yrittää eri tavoin ratkoa. Prosessi on tällöin olennaisesti yhteiskunnan ja yksilön erilaisten tekijöiden välittämää vuorovaikutusta, jossa yhteiskunta toimii pitkälti omien lainalaisuuksien mukaisesti.

Yksityinen ihminen on nähtävä siinä kuitenkin aktiivisena toimijana eikä vain ulkopuolisten tekijöiden tahdottomana objektina. (Jyrkämä 1986, 39.)

Jyrkämä on ottanut syrjäytymistä haltuun pilkkomalla syrjäytymistä erilaisiin ulottuvuuksiin. Syrjäytymisilmiön moniulotteisuuden osoittamiseksi luokittelut ovatkin tarpeellisia. Lisäksi ulottuvuuksien tarkastelu auttaa jäsentämään syrjäytymistä sekä käsitteellisesti että konkreetin tutkimuksen kohteena (Jyrkämä 1986, 39.) Syrjäytymisen jakaminen ulottuvuuksiin on herättänyt kuitenkin huolta erityisesti keskusteltaessa nuorten syrjäytymisestä. Muun muassa Suurpää (2009, 6) on esittänyt kysymyksen siitä, kuinka luokitteluja käyttäessä arvioidaan, millä tavoin ne vastaavat nuorten omaa kokemusta ja arkitietoa koskien syrjään jäämistä, yksinäisyyttä, syrjintää, merkityksettömyyttä, ulkopuolisuutta, irrallisuutta tai vallattomuutta.

Tutkimuksissa käytettävien luokittelujen ja jaottelujen kanssa tulisi olla tarkkana myös sen vuoksi, että niistä tulee varsin helposti osa päätöksentekoa ohjaavaa määrittelyä. Tarkastelunäkökulmien suppeus ja ylimalkaisuus esimerkiksi nuorisotyöttömyyttä kuvaavissa tilastoissa johtaa helposti tilanteeseen, jossa toimenpiteitä aletaan suunnata jollekin tietylle tilastoissa määritellylle ikäryhmälle erikseen. Erityistoimenpiteiden tarpeellisuutta perustellaan niiden kohteeksi tarkoitettujen ryhmien iän eikä elämäntilanteen erittelyyn perustuen. Esimerkiksi työmarkkinatuessa on kynnyks 25 vuoden kohdalla. (Viitanen 1998, 27.)

Syrjäytymisilmiön jaottelu erilaisiin ulottuvuuksiin heijastelee suomalaisen hyvinvointivaltion järjestelmänäkökulmaa, jossa nuorten syrjäytyminen otetaan haltuun hyvinvointijärjestelmän sektoreittain hahmottuvaa vastuunjakoa seurailleen. Tällainen luokittelu on usein myös tiedonkeruun ja – analyysin lähtökohtana. Lohkoutumisen seurauksena yhteiskunnallisessa päätöksenteossa monia ulottuvuuksia sisältäviä kysymyksiä käsitellään kunkin tahon erityistarpeista ja poliittisista päämääristä käsin. (Suurpää 2009, 6.)

Nuorten syrjäytyminen on esimerkki tyypillisestä kysymyksestä, joka ei ole hallittavissa minkään yhden hallinnonalan toimin. Kukin taho tarkastelee nuorta omien päämääriensä mukaisesti etsien hänestä juuri sitä ongelmaa, jonka kyseinen taho määrätietoisella toiminnallaan ja lisäresursseilla kykenisi korjaamaan. Nuorten syrjäytymistä koskeva tieto perustuu usein ongelmalähtöiseen tietämiseen, joka voidaan muuttaa selkeärajaisiksi kokonaisuuksiksi kuten nuorten mielenterveysongelmiin käytettäväksi euroiksi tai koulupudokkaiden tilastoluvuiksi. (Suurpää 2009, 5.) Jos tarkasti rajattua ongelmaa ei löydy,

ei ongelmaa ole olemassa. Ongelma, joka ei sovi minkään tahon määritelmiin, on vaarassa jäädä toimenpiteiden ulkopuolelle. (Viitanen 1998, 30–31.) Ennalta ehkäisevän näkökulman kannalta tilanne on haastava, sillä sitä on vaikea vangita numeroiksi, millä on seurauksia tällaista työtä koskevan yhteiskunnallisen arvostuksen ja oikeutuksen kannalta (Suurpää 2009, 5).

2.2 Syrjäytymisen ongelmallisuus nuoruudessa

Syrjäytyminen on ollut yhteiskunnallisessa keskustelussa sitkeästi pinnalla pysynyt muotikäsite sen moneen kertaan todetusta ongelmallisuudesta ja hahmottomuudesta huolimatta. Erityisesti ajatuksia herättää syrjäytymiskäsitteen ja nuorten yleinen kytkeminen toisiinsa. (Pohjola 2001, 187.) Vielä 1980-luvulla syrjäytymistä pidettiin pikemmin aikuisten kuin nuorten ongelmana. Nuorten syrjäytymistä käsiteltiin tällöin lähinnä periytyvänä, ylisukupolvisena ongelmana, joka jäi yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa vähälle huomiolle. (Lämsä 2009b, 17.) 1990-luvulla kasvaneen nuorisotyöttömyyden myötä huomiota alettiin kiinnittää tekijöihin, joiden katsottiin edistävän nuorten syrjäytymistä, kuten työttömyyteen ja koulutuksen keskeyttämiseen (Järvinen & Jahnukainen 2001, 130). 2000-luvun keskeisenä piirteenä syrjäytymiskeskustelussa on huomion kiinnittäminen erityisesti nuoriin ja jopa lapsiin (Lämsä 2009a, 1). Nykyisin nuorten syrjäytyminen on esillä lähes kaikissa hyvää tarkoittavissa puheenvuoroissa, joissa eri ihmiset keskustelevat nuorten asioista (Pohjola 2001, 187).

Nuorten syrjäytymistä koskevan keskustelun kasvu voidaan yhdistää 2000-luvulla yleistyneeseen julkiseen keskusteluun, jota on luonnehtinut voimakas ja jatkuva huoli lapsista ja nuorista sekä vaateet entistä tehokkaammista lapsiperheisiin kohdistettavista toimenpiteistä. (Harrikari 2008, 21). Huolipuheen myötä lapsuus ja nuoruus nähdään riskialttiina elämänvaiheena, jossa lapsi ja nuori on toisaalta haavoittuva ja suojeltava, mutta samalla pahaan ja pahan aktiiviseen tekemiseen luonnostaan taipuvainen (Satka 2009, 27).

Nuorten oletetaan toimivan yhteiskunnassa tietyllä tavalla, tällöin nuorena olemisen ja osallistumisen katsotaan sisältävän tiettyjä elementtejä (Suurpää 1996, 51). Syrjäytymisen ongelmallisuus liittyy kysymykseen nuoruudesta siirtymävaiheena aikuisuuteen. Nuoruus sisältää useita kehitystehtäviä ja elämänmuutoksia, jolloin nuorten nähdään olevan alttiina erilaisille riskeille, jotka voivat lopulta johtaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen. (MacDonald 1997, 1.) Nuoruuden kehityksellisenä päämääränä on saavuttaa itse hankittu autonomia.

Tämän saavuttaakseen nuoren on ratkaistava ikäkauteen kuuluvat kehitykselliset tehtävät. Näitä tehtäviä ovat irrottautuminen lapsuuden vanhemmista ja vanhempien löytäminen uudella aikuisella tasolla, puberteetin johdosta muuttuvan ruumiinkuvan, seksuaalisuuden ja seksuaalisen identiteetin jäsentäminen sekä ikätovereiden apuun turvautuminen nuoruusiän kasvun ja kehityksen aikana. (Aalberg & Siimes 2007, 67–68.)

Lisäksi nuoruuden normaaliin kehitykseen kuuluvat siirtymät peruskoulusta jatkokoulutukseen ja edelleen työelämään sekä siirtyminen lapsuuden kodista itsenäiseen elämään. Nuoruusiän nähdään muodostavan yksilön kehityksessä eräänlaisen pullonkaulan, kehityksen tiimalasin kapeimman kohdan. Liian monen ratkaistavan asian kasaantuminen samaan kohtaan, voi lopulta aiheuttaa tiimalasin tukkeutumisen. (Lämsä 2009a, 3; Lämsä 1999, 55.) Niin sanottu tiimalasin tukkeutuminen eli ongelmat kehitystehtävien toteutumisessa ja syrjäytyminen nuorena nähdään vaikuttavan ratkaisevasti yksilöiden koko elämään, samoin kuin myöhemmin heidän jälkeläistensä ja perheittensä elämään, aiheuttaen monenlaisia kustannuksia myös yhteiskunnalle (Aalberg & Siimes 2007, 137, 139).

Nuorten syrjäytyminen on tällä hetkellä yksi keskeisimmistä aikuisten esittämistä huolen aiheista nuoria koskien. Huolipuhunnassa lapsia ja nuoria ympäröivä todellisuus näyttäytyy ennakoimattomana ja arvaamattomana, jopa pelottavana. Huolen ja pelon voimistumiselle onkin ollut suoria seurauksia, sillä nuoria koskevat asenteet ovat muuttuneet rankaisua ja kontrollin tehostamista kannattavammaksi. (Harrikari & Hoikkala 2008, 152, 157.) Tästä viimeisimpänä esimerkkinä on toimeentulotukea koskeva lakimuutos, jonka mukaan koulutuksesta kieltäytyvän nuoren toimeentulotuen perusosaa voidaan alentaa (Eduskunta 2010). Riskeille alttiina pidetyistä nuorista puhutaan syrjäytymisvaarassa olevina ja käytännöt ovat alkaneet keskittyä riskinuorten mahdollisimman tehokkaaseen tunnistamiseen, luokitteluun ja käyttäytymisen hallintaan. Riskidiskurssille on lisäksi tunnusomaista, että pahoinvoivan nuorison problematiikka ja siihen perinteisesti kohdistetut hallinnan tekniikat ovat taipuvaisia laajentumaan koko kasvavan sukupolven hallinnan keinoiksi. (Harrikari & Hoikkala 2008, 154, 157.)

Huolipuhunnassa syrjäytymisen ehkäisemisen keskiössä on riskien ennakointi ja niihin mahdollisimman varhain puuttuminen. Puuttumiseetoksen käyttövoima on lapsiin, nuoriin ja heidän vanhempiinsa kohdistettu epäluottamus, jossa elävät sellaiset lausumat kuin ”vanhemmuus on hukassa” tai ”lasten ja nuorten ongelmat ovat yhtä vaikeampia”. (Hoikkala

2008, 266.) Puuttumisen voidaan kuitenkin nähdä olevan pakko-oireinen ja kontrolliherkkä väline hallita myöhäismodernille ajalle tyypillistä huolta ja toteuttaa julkisen sektorin säästötavoitteita ilman, että tarvitsisi koskea lapsiperheitä eriarvoistaviin tulonjakorakenteisiin tai ottaa kantaa palveluiden karsimiseen. Ongelmien syntyyn liittyvien yhteiskunnallisten eriarvoisuuden kysymysten sijaan keskitytään riskikäyttäytymisen hallintaan. (Harrikari & Hoikkala 2008, 158.)

2.3 Syrjäytymisen ulottuvuudet nuoruudessa

Seuraavaksi pyrin esittelemään osia nuorten syrjäytymisestä käydyistä keskustelusta ja aikaisemmasta tutkimuksesta. Tarkastelen käytyä keskustelua Jyrkämän (1986) syrjäytymisen ulottuvuuksiin perustuen. Kuten edellisessä luvussa todettiin, koulunkäyntiin ja työllistymiseen liittyvät ongelmat ovat olleet 1990-luvulta lähtien keskeisenä huolen aiheena nuorten syrjäytymiseen johtavina riskitekijöinä. Nykyisin keskustelu on laajentunut siinä määrin, että voidaan havaita myös muiden syrjäytymisen ulottuvuuksien esiintyvän nuorten syrjäytymisestä käydyssä huolipuheessa.

2.3.1 Koulutuksellinen syrjäytyminen

Koulu on keskeinen osa nuorten elämää, joten on ymmärrettävää, että se on usein mukana nuorten syrjäytymisen syitä käsittelevissä keskusteluissa. Koulunkäyntiin liittyviä tekijöitä ovat olleet esimerkiksi heikko koulumenestys, alisuoriutuminen, alhainen koulutusmotivaatio, koulupudokkuus, koulutuksen keskeyttäminen ja koulutusvalintoihin liittyvät ongelmat. (Alatupa ym. 2007, 117.) On esimerkiksi todettu, että oppimisvaikeudet koulussa voivat aloittaa käyttäytymisongelmien, koulun ulkopuolelle jäämisen ja rikollisuuteen johtavan kierteen (Pierson 2010, 98).

Peruskoulun ja toisen asteen välistä siirtymävaihetta pidetään yleisesti syrjäytymiselle herkkänä ikävaiheena. Syynä tähän on erilaisten elämänmuutoksien kasaantuminen suhteellisen lyhyelle aikavälille tässä ikävaiheessa. (Lämsä 2009a, 2.) Koulutukseen osallistuminen tai koulutuksen ulkopuolelle jääminen (tai jättäytyminen) on poikkeuksellisen voimakas yhteiskunnallinen signaali juuri suomalaisessa kulttuurissa: kouluttautuminen mahdollisimman pitkälle on arvostettua – jopa itseisarvoistakin – ja toisaalta koulutuksen kesken jättämistä tai vähemmän arvostettujen koulutusalojen valitsemista pidetään merkinä epäonnistumisesta. Kärjistäen voidaan esittää, että nykyisenlaajuiset, sinällään kannatettavat

koko ikäluokan koulutuksen ja elinikäisen oppimisen periaatteet saattavat kääntyä jo itseään vastaan. Jos kouluttautuminen olisi vähäisempää tai epätyypillisempää, ei kouluttautumattomuus itsessään muodostuisi näin merkittävässä määrin leimaavaksi asiaksi. (Jahnukainen 2005, 42.)

Jakautuminen koulutuksellisiin menestyjiin ja koulutuksellisiin syrjäytyjiin tapahtuu juuri oppivelvollisuuskoulun ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheessa. Tosin jakautumisen juurien on nähty olevan jäljitettävissä kauemmas, peruskoulun alkuvuosien koulumenestykseen ja samalla edelleen myös oppilaiden kotitaustoihin. Koulutettujen vanhempien lapset menestyvät koulussa paremmin kuin kouluttamattomien vanhempien lapset, mikä näkyy edelleen myös osaamisessa ja opiskelijoiden uskossa omaan kykyihinsä tulevissa opinnoissa. Huomioitavaa on kuitenkin se, että kääntyykö koulutuksen kesken jättäminen syrjäytymiseksi, riippuu kunkin (lähi)yhteisön vaatimuksista ja tuesta ja toisaalta myös yksilöllä olevista kompensoivista elementeistä. Vaikka yhteys esimerkiksi koulutuksen ja työllistymisen välillä on tilastollisesti olemassa, yksittäisten ihmisten kehityspolut voivat kulkea suuntaan tai toiseen. (Jahnukainen 2005, 43.)

Koululla on keskeinen vastuu siitä, että nuorista kasvaa vastuullisia ja yhteiskuntakelpoisia ihmisiä. Koulun tehtävänä on tuottaa riittävät tiedot ja taidot elämässä selviytymistä varten. Tähän kuuluu myös se, että nuorten elämänhallintaan liittyviä ongelmia yritetään havaita ennakoita ja niihin pyritään puuttumaan. Koululla on tärkeä syrjäytymistä ehkäisevä rooli yhteiskunnassa. (Alatupa ym. 117–118.) Koululla on kuitenkin mahdollisuus myös omilla toimintatavoillaan aiheuttaa syrjäytymistä. Kuulan (2000, 175, 180) mukaan koulu syrjäyttää tukea tarvitsevia nuoria puutteellisten tukitoimien vuoksi ja toisaalta tuottaa omilla mekanismeillaan muun muassa leimaamisen välityksellä syrjäytymistä. Lisäksi luokkahuoneiden voidaan nähdä olevan se syrjäytymisprosessin näyttämö, jolla käytetään valtaa, pelätään, häiriköidään, kiusataan ja yritetään sopeutua koulun vaatimuksiin, jotta täytettäisiin aikuisten toiveet ja selviydyttäisiin. (Emt.)

2.3.2 Työmarkkinallinen syrjäytyminen

Suomalaisessa keskustelussa on korostettu työttömyyden keskeistä merkitystä yhteiskunnalliselle syrjäytymiselle, sillä työllä ei ole ainoastaan välineellistä arvoa välttämättömän toimeentulon hankkimisessa, vaan se myös luo sosiaalista kiinteyttä ja antaa yksilöiden elämälle sosiaalista merkitystä (Raunio 2004, 221–222). Työelämässä tapahtuvien

muutosten – jotka uhkaavat syrjäyttää pysyvästi tai ainakin pitkäaikaisesti osan väestöstä työelämän ulkopuolelle – on nähty tekevän ihmisten yhteiskuntaan kiinnittymisen ongelmalliseksi (Raunio 2006, 76). Työelämässä arvostetaan korkeaa koulutusta, sosiaalisia taitoja ja erilaisen tiedon hallintaa, jonka vuoksi osalle työelämään siirtyminen ja siellä pärjääminen on tullut yhä vaikeammaksi (Pierson 2010, 94). Työstä on tullut lisäksi entistä useammin niin sanotusti epätyypillistä, määräaikaista tai osa-aikaista (Raunio 2006, 79).

On korostettu sitä, että työllisyyden ja koulutuksen suhde korreloi positiivisesti siten, että enempi ja pidempi koulutus yleensä suojaa työttömyyttä vastaan aina paremmin (Rinne & Salmi 1998, 88). Tosin nykyisin on nostettu esiin myös akateemisen työttömyyden yleistymisen, esimerkiksi vuodesta 2005 vuoteen 2010 korkeakoulutettujen työttömien työnhakijoiden määrä nousi 25 % (Neittaanmäki & Ärje 2010, 2). Pelkän perusasteen koulutuksen käyneillä työttömyys on kuitenkin selvästi yleisempää kuin lukion tai ammatillisen koulutuksen käyneillä ja vastaavasti korkeakoulutuksen läpikäyneiden suhteellinen työttömyys on vähäisintä. Toisin sanoen ihmiset, joilla on alempi kuin toisen asteen koulutus, syrjäytyvät kaikkein varmimmin työelämästä. (Rinne & Salmi 1998, 88–89.)

Nuorten koulutuksesta työelämään siirtyminen problematisoitui Suomessa vasta 1990-luvulla suurtyöttömyyden myötä. Vakituisen työpaikan sijaan nuoria odottavat työmarkkinoilla työttömyys, epävarmat työsuhteet ja erilaisten tukiohjelmien viidakko. Esimerkiksi määräaikaisten työsuhteiden osuus on kasvanut nuorilla muita ikäryhmiä selvästi voimakkaammin. Ja kun vuonna 1989 työttömäksi jäämisen riski työttömyysasteella mitattuna oli noin 7 prosenttia, niin pahimpina työttömyysvuosina riskitaso oli jo yli 30 prosenttia. (Nyyssölä & Pajala 1999, 9, 13.) Viimeisimmän tiedon mukaan 15–24-vuotiaiden nuorten työttömyysaste on tällä hetkellä 19,1 % (Tilastokeskus 2011).

Nuorisotyöttömyyden korkeus ei valaise tulevien sukupolvien työyhteiskuntaan kiinnittyviä näkymiä eikä luottamusta koulutuksen voimaan (Rinne & Salmi 1998, 73). Jos koulutuksen palkkiona on työttömyys, ei ole mitenkään ihmeteltävää, jos nuoret passivoituvat. Nykyinen tilanne on ajanut nuoret epävarmuuden ja valintojen kierteseen. (Kuula 2000,43.) Nuorten koulutuksesta työelämään siirtymisen totutut valtaväylät ovat pirstaloituneet pieniksi poluiksi (Nyyssölä & Pajala 1999, 9). Lukuisilla vaihtoehdoilla on varjopuolensa. Monipuolisuus herättää nuorissa päättämättömyyttä, ja samalla pitkän tähtäimen tavoitteet hämärtyvät, koska

koulutus- ja työmarkkinatilanteet ovat suhdanneherkkiä, ja ne sekä myötäilevät että korvaavat toisiaan. (Kuula 2000, 43.)

Työnteon kautta tapahtuma yhteiskuntaan integroituminen on yhteiskuntapoliittisessa näkökulmassa paras lääke syrjäytymiseen ja tästä johtuviin ongelmiin. Käytännössä työelämään integroiminen tarkoittaa työttömien ja erityisesti pitkäaikaistyöttömien aktivoimista työelämään. Pyrkimyksen takana on ajatus siitä, että yksilöiden tulee ottaa itse aktiivinen vastuu omasta hyvinvoinnistaan. Työkeskeisessä yhteiskunnassa muita integroitumisen väyliä tuntuu olevan vähän. Työelämään aktivoimista pidetään tavallisesti tavoiteltavana asiana sekä työttömän että yhteiskunnan kannalta. Hyvä elämä toteutuu työntekoon osallistumalla ja työntekoon myötävaikuttaminen määrittää yksilön sosiaalisen arvon. (Raunio 2006, 83, 90; Warner Weil et al. 2004, 8.)

2.3.3 Sosiaalinen syrjäytyminen

Koulutuksen ja työnteon korostaminen johtaa ilmeisen kapeaan näkemykseen yksilön ja yhteiskunnan siteistä. Vähitellen onkin alettu kiinnittää huomiota siihen, että myös sosiaalisten verkostojen ja lähiyhteisöjen merkitys ihmisten hyvinvoinnille tulee huomioida paremmin. (Raunio 2006, 94.) Sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen ulkopuolelle jääminen on todettu aiheuttavan nuorelle vakavan syrjäytymisriskin. Nuoren integroitua yhteiskuntaan erilaisilla sosiaalisilla sidoksilla on keskeinen merkitys. Jotta nuori voisi integroitua yhteiskuntaan, hänellä on oltava riittävä sosiaalisten siteiden muodostama sosiaalinen verkosto, johon sisältyy erilaisia yhteiskunnassa menestymiseen tarvittavia pääoman muotoja, erityisesti kulttuurista ja sosiaalista pääomaa. (Aaltonen ym. 1999, 361.)

Perheeltä saatavalta sosiaalisella tuella on merkitystä varsinkin tilanteessa, jossa esiintyy muunlainen hyvinvoinnin riskitekijä. Ilmeisesti kyse ei ole vain perheenjäsenten toisilleen antamasta tuesta, vaan myös elämäntavan ja käyttäytymisen kontrolloimisesta. (Raunio 2006, 95.) Sosiaalisen tuen ja perheeseen kuulumisen onkin todettu vaikuttavan myönteisesti yksilölliseen kokemukseen syrjäytymisen määrästä. Saksalaisia nuoria tutkineet Popp ja Schels (2008) totesivat, että puutteessa elävät ihmiset eivät koe olevansa syrjäytyneitä niin kauan kun he tuntevat olevansa osa yhteiskuntaa. Tutkimuksessa todettiin, että syrjäytymisen kokemus kasvaa, kun puutteen määrä lisääntyy. Perheellä oli kuitenkin lieventävä vaikutus negatiivisten seurausten suhteen. Tutkimus osoittaaakin, että kokemus yhteiskuntaan

kuulumisesta ei liity pelkästään taloudellisiin resursseihin ja työllisyyteen vaan myös sosiaaliseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen.

Vanhempien toimilla ja asenteilla voi myös olla syrjäytymiselle altistava vaikutus. Esimerkiksi, jos perheväkivalta, ruumiillinen, henkinen tai seksuaalinen hyväksikäyttö, päihteiden käyttö, rikollisuus ynnä muut hyväksytään osana perheen arvoja, altistaa se nuoren syrjäytymiselle. Myös jatkuvat muutokset, kuten toistuvat asunnonvaihdot ja siitä seuraavat koulunvaihdot sekä vanhempien avioero lisäävät nuoren turvattomuuden tunnetta. Erityisesti murrosiän keskivaiheilla on erityisen herkkä kehitysvaihe, jolloin suhteellisen vähäpätöiseltäkin tuntuva muutos saattaa helposti käynnistää syrjäytymiseen johtavan kierteen. (Aalberg & Siimes 2007, 138.) Perherakenteiden heikkeneminen (avioerojen, yksinhuoltajuuden ja yksinasumisen yleistyminen) voidaan nähdä merkitsevän perheeltä saatavan sosiaalisen tuen heikkenemistä (Raunio 2006, 95–96).

Julkisessa keskustelussa onkin ilmaistu suurta huolta lapsuudesta ja vanhemmuudesta. Näyttääkin siltä, että perheiden mahdollisuudet vastata lastensa normaalista kehityksestä ovat huonontuneet muun muassa työelämän kasvaneiden vaatimusten vuoksi. Tähän viittaa 1990-luvun lopulla virinnyt keskustelu perheiden pahoinvoinnista. Pahoinvoivissa perheissä eivät oireile vain lapset, vaan myös vanhemmat, jotka mahdollisesti kärsivät päihde- ja mielenterveysongelmista. Moniongelmaisista vanhempiä voidaan pitää syrjäytyneinä tai ainakin vakavassa syrjäytymisriskissä olevina. Vanhempien syrjäytyminen uhkaa johtaa myös lasten syrjäytymiseen normaalista kasvusta ja kehityksestä. Lapsia koskevat huolenaiheet kohdistuvat ennen kaikkea sosiaalisiin ja psyykkisiin seikkoihin, ei niinkään fyysiseen terveyteen. Syrjäytymisestä onkin alettu 1990-luvulla käyttää yleisnimikkeenä lasten psykososiaalisiin pulmiin, sosiaalistumiseen ja mielenterveyteen liittyville huolille. Syrjäytymisestä puhuminen ilmentää huolta lapsen normaalin psykososiaalisen kasvun ja kehityksen vaarantumisesta. (Raunio 2006, 97–99.)

Myös lasten omien sosiaalisten verkostojen merkitys lisääntyy iän karttuessa. Lasten vertais- ja toveriryhmät onkin todettu keskeisiksi lasten myönteisen kehityksen kannalta. Vertaisryhmässä lapset oppivat sosiaalista vertailua ja sosiaalisen todellisuuden tajuamista, mikä kehittää itsetuntemusta, itsetuntoa ja sosiaalisia taitoja. Ryhmätaitojen kehittyminen on todettu tärkeäksi myös kouluun sopeutumisen kannalta. Toisaalta sopimaton vertaisryhmä saattaa vaikuttaa negatiivisesti lasten itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehitykseen sekä lisätä

epäsosiaalisen käyttäytymisen todennäköisyyttä. (Forssen ym. 2002, 94–95.) Myös yksinäisyys voi vaikuttaa nuoren minäkuvaan ja aiheuttaa esimerkiksi käytöshäiriöitä tai mielenterveydellisiä ongelmia. Yksinäisyydessä on kyse subjektiivisesti koetusta tyytymättömyydestä olemassa oleviin sosiaalisiin suhteisiin, johon ulkopuolisen voi olla hankala puuttua. (Aaltonen ym. 1999, 298, 303.)

2.3.4 Vallankäytöllinen syrjäytyminen

Vallankäytöllinen syrjäytyminen nuorien keskuudessa on todettu ilmenevän vähäisenä kiinnostuksena omien etujen valvomiseen ja asioihin vaikuttamiseen. Lisäksi yleistä on poliittinen passiivisuus ja yleinen vetäytyminen päätöksenteosta. (Aaltonen ym. 1999, 362.) Lasten ja nuorten osallistuminen nähdään laajasti demokratian peruskysymyksenä: kun lapset ja nuoret saavat mielipiteensä kuuluville ja ne otetaan huomioon, heistä kasvaa aktiivisia aikuisia (Bardy 2001, 131). Muun muassa tämän vuoksi esimerkiksi nuorten huonosta äänestysaktiivisuudesta ollaan huolissaan. Vuoden 2008 Nuorisobarometrin mukaan jopa 22 % nuorista ei ollut kiinnostunut politiikasta lainkaan. (Myllyniemi 2008, 41.)

Huomioitavaa kuitenkin on, että vaikutusmahdollisuuksista ja vallankäytöstä voi joutua suljetuksi useista eri syistä, toisaalta kysymys voi liittyä tiedon tai motivaation puutteeseen, toisaalta taas tarjottujen vaikuttamismahdollisuuksien vähäisyyteen (Aaltonen ym. 1999, 362). Yli 150 kunnassa onkin meneillään hankkeita, joissa lasten ja nuorten osallisuutta kehitetään. Lisäksi kunnissa tehtävien lapsipoliittisten ohjelmien yhteydessä kehitetään malleja lasten ja nuorten kuulemiseksi. (Bardy 2001, 131.)

Syrjäytymisen määrittelyssä kyse on vallan käytöstä, sillä henkilöllä tai taholla, joka määrittelee syrjäytymisen kriteerit, on myös legitimoitu oikeus jakaa ihmiset hyvinvoiviin ja huono-osaisiin. Käytännössä tätä valtaa käyttävät viranomaiset ja tutkijat. Kyse on myös vallitsevista arvoista: syrjäytymisvaarassa oleva nuori ei sovi vallitsevan arvojärjestelmän normaalina pitämään elämänsä kehittää. Suhteessa muuhun yhteiskuntaan hän on Toinen. (Nyyssölä & Pajala 1999, 31, 34.)

Vallankäytöllinen syrjäytyminen ilmenee jo syrjäytyneiden ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten elämää varjostavana jatkuvana epävarmuuden tunteena. Kyseisille nuorille on ominaista valintamahdollisuuksien vähyys sekä yhteiskunnallisten ja henkilökohtaisten resurssien puuttuminen (Kemppinen 1997, 125.) Helven (2002, 152) mukaan yhteiskunnan

poliittiset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat siihen, miten nuoret suhtautuvat tulevaisuuteensa. Nuoret arvioivat mahdollisuuksiaan menestyä elämässään yhteiskunnallisista lähtökohdista käsin. Se voi merkitä esimerkiksi pääsemistä koulutukseen, jonka jälkeen työllistyy. Helven (emt.) mukaan yhteiskunnan ei tulisi tukea työttömyyden toimettomuutta vaan mahdollistaa koulutus ja työelämään pääseminen.

2.3.5 Normatiivinen syrjäytyminen

Syrjäytymiseen ja toisista poikkeavuuteen liittyy läheisesti kysymys leimautumisesta. Kuten vallankäytöllisessä syrjäytymisessä kysymys on lopulta siitä, kuka määrittää ja kenet määritellään poikkeavaksi. (Kuula 2000,35.) Jyrkämän (1986, 40) mukaan leimautuminen on syrjäytymisen normatiivinen mekanismi eli yksilö, joka käyttäytyy normien vastaisesti, määritellään poikkeavaksi. Yhteisöjen määrittelyt ilmiöiden norminmukaisuudesta ja siitä poikkeamisesta muuttuvat kuitenkin ajassa ja paikassa (Harrikari 2008, 211).

Normit määrittelevät muun muassa sen, mitä pidetään normaaliin lapsuuteen ja nuoruuteen kuuluvana ja mitä siitä poikkeamisena (Harrikari 2008, 211). Syrjäytyneeksi nimitetään tällöin helposti lasta tai nuorta, joka on erilainen kuin muut, ei noudata kulttuurinsa käyttäytymistapoja, ei vastaa toivottua sosialisatioihannetta, jonka opilliset suoristukset ovat alle keskiarvon tai jonka persoonallisuus on jollain lailla poikkeava. Jos syrjäytymisen rinnakkaisterminä on leimaaminen, voidaan syrjäytyneeksi nimetä loppujen lopuksi kuka tahansa lapsi tai nuori, joka jotenkin poikkeaa joukosta. (Taskinen 2001, 5-6.)

Leimalla on suhteellisen pysyvä luonne, josta saattaa muodostua myös itseleimaamista leimatun sisäistäessä itsestään poikkeavan roolin. Esimerkiksi koulussa voidaan nähdä tapahtuvan leimaamista, sillä kaikki oppilaat eivät kykene toteuttamaan heille asetettuja vaatimuksia. Tällöin esimerkiksi käyttäytymishäiriöiseksi määrittely voi pahimmillaan aloittaa yksilön poikkeavan käyttäytymisuran, sillä määrittely muuttaa nimettyä koskevia havaintoja ja odotukset välittyvät edelleen leimatulle itselleen. Sen jälkeen leimatuksi tullut käyttäytyy odotusten mukaisesti, ja lopuksi hänen käyttäytymisensä vahvistaa ympäristön havaintoja ja odotuksia. Näin leimaaminen vaikuttaa lopulta kielteisesti nuoren elämäkulkuun. (Kuula 2000, 36–38.)

Myös työttömyydestä seuraavat aktivoivat toimenpiteet voivat tuottaa toiseutta, sillä toimenpiteiden oikeasta kohdentumisesta keskusteltaessa seulotaan joukosta ne, jotka ovat

palautettavissa yhteiskunnalliseen normaalisuuteen niistä, jotka eivät ole siihen palautettavissa. (Raunio 2006, 91.) Sellaista tilannetta, jossa helpommin integroitavat saavat parempaa palvelua kuin vaikeasti integroitavat, voidaan pitää erityisen epätoivottavana. Normaaliuden vahvistaminen tuottaa toiseutta erityisesti silloin kun vaikeammin aktivoitaville ei tarjota heille sopivia vaihtoehtoisia tapoja yhteiskunnalliseen osallisuuteen. Aktivoinnin ensisijaisena tavoitteen tulisikin olla arvokas aktiivinen elämä ja vasta toissijaisesti työllistyminen vapaille markkinoille. (Raunio 2004, 227–228.)

2.4 Syrjäytymisen kasaantuminen

Syrjäytymisen kasaantuminen voidaan ymmärtää tarkastelun kohteesta riippuen eri tavoin. Kun tarkastellaan väestöryhmää, ongelmien kasaantuminen voidaan ymmärtää joko ongelmien keskittymisenä jossain alaryhmässä tietyssä ajanjaksona tai ajan kuluessa tapahtuvana ongelmien polarisoitumisena. Kun tarkastellaan yksilöä, ongelmien kasaantuminen voidaan ymmärtää joko ongelmien yhdenaikaisuutena tietyssä ajankohtana tai ajan myötä tapahtuvana ongelmien ketjuuntumisena tai laajentumisena useille elämänalueille. (Lämsä 2009b, 12.)

Tällä hetkellä vaikka valtaosa suomalaisista nuorista voi hyvin, nuorten polaaraisuus on korostunut: osa nuorista menestyy paremmin kuin koskaan aikaisemmin ja osa syrjäytyy (Aalberg & Siimes 2007, 137). Siitä huolimatta, että lasten ja nuorten keskimääräinen hyvinvointi ja terveys ovat Suomessa jatkuvasti lisääntyneet, häiriösuuntautuneiden palveluiden käyttö on kasvanut nopeasti. Nuorten polarisoitumisesta kertoo se, että peruspalvelut ovat pääosin pysyneet ennallaan, mutta nimenomaan raskaampien erityispalveluiden (lasten- ja nuorten psykiatria, lastensuojelun sijoitukset kodin ulkopuolelle ja erityisopetus) asiakkuudet ovat 2-4 kertaa yleisempiä kuin 1990-luvun alussa (Myllyniemi 2008, 19–20.)

Polarisoitumisen voidaan nähdä johtuvan monista eri tekijöistä, muun muassa yhteiskunnallisista muutoksista, jotka korostavat kilpailua ja korkeaa koulutusta. Muutokset aiheuttavat epätasa-arvoa, sillä kasvavat vaatimukset sulkevat osan nuorista ulkopuolelle. (Pierson 2009, 94.) Mitä epätasaisemmin yhteiskunnan hyödykkeet ja mahdollisuudet jakaantuvat, sitä suurempi riski on jäädä osattomaksi ja joutua syrjäytyneeksi (Kemppinen 1997, 126). Lisäksi esimerkiksi lastensuojelutarpeen kasvun on arvioitu johtuvan ennaltaehkäisevän verkoston heikentymisestä, kuten perherakenteen muutoksista sekä lasten

ja nuorten peruspalveluiden heikkenemisestä lamavuosien jälkeen. (Bardy ym. 2001.) Toisaalta Harrikari ja Hoikkala (2008, 156) huomauttavat, että kasaantuvaa huono-osaisuutta ja syvenevää pahoinvointia koskeva puhunta ja niiden oikeuttama tarve erikoispalveluihin sekä toisaalta ammatillisen työorientaation siirtymä varhaiseen puuttumisen suuntaan saattavat olla yhteydessä esimerkiksi lastensuojelun kasvaneisiin asiakasmääriin. Joka tapauksessa oli polarisaation syy, mikä tahansa, joillekin nuorille on kasaantunut kohtuuttomasti puutetta ja hätää. Heidän elämässään on ollut jatkuvasti pettymyksiä, ratkaisemattomia ristiriitoja sekä merkityksettömyyden kokemuksia. (Kemppinen 1997, 126.)

Jos nuorena syrjäytymisellä tarkoitetaan sitä, että nuori ei jatka koulunkäyntiä eikä myöskään siirry normaaliin työelämään, vuosittain 7 % pojista ja 2 % tytöistä arvioidaan syrjäytyvän Suomessa. Syrjäytymisriskien on todettu painottuvan pojille ja yleensä yksinhuoltajaperheistä tuleville nuorille, jotka ovat keskeyttäneet koulutuksensa tai eivät hae töihin tai koulutukseen. Koulutuksen keskeyttäneet jäävät myös työttömyysturvan ulkopuolelle. Ongelmallista on se, että syrjäytynyt nuori ajautuu helposti sellaiseen sosiaaliseen elämään, joka johtaa uusiin vaikeuksiin. Näin monet sosiaaliset riskitekijät kasautuvat samoille yksilöille ja vahvistavat toinen toisiaan. He muun muassa käyttävät eniten mielenterveyspalveluita ja tupakoivat sekä käyttävät huumeita muihin nuoriin verrattuna enemmän. (Aalberg & Siimes 2007, 137, 139; Johansson & Vuori 1999, 57.) Onkin todettu, että huonoimmassa yhteiskunnallisessa asemassa olevilla nuorilla on muita nuoria heikompi fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen terveys (Rayce ym. 2009). Lisäksi erilaisiin rangaistuksiin johtava käyttäytyminen on näiden nuorten keskuudessa selvästi yleisempää kuin muilla nuorilla. (Johansson & Vuori 1999, 57.)

Ongelmien kasaantumisesta samalle yksilölle voidaan esittää prosessimallina, jossa ongelmat kerääntyvät aiheuttaen yhä syvenevämpää huono-osaisuutta. Esimerkiksi Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 133) esittämässä syrjäytymisen prosessimallissa syrjäytymisen nähdään alkavan jo varhaislapsuudessa, jolloin lapset omaksuvat perusvalmiudet, joiden viitoittamina he aikuistuvat ja sijoittuvat yhteiskuntaan. Lapsuusiän riskitekijöiden voidaan nähdä myös Lämsän (2009b, 10) mukaan kasaantuvan ja vaikuttavan pitkälle aikuisuuteen. Ongelmien välittymisen lapsuudesta aikuisuuteen tapahtuu tällöin kehämäisesti, jolloin seuraukset aikaisemmista vaikeuksista muuntuvat myöhempien ongelmien syiksi. Järvisen ja Jahnukaisen (2001, 133–134) prosessimallin mukaisesti kotitausta ja varhaislapsuuden elinolot määrittävät näin ollen hyvin pitkälle esimerkiksi sen, miten lapset sopeutuvat kouluympäristöön, miten he menestyvät opinnoissaan ja minkälaisille koulutusurille he

myöhemmin valikoituvat. Peruskoulussa epäonnistuminen on yhteydessä ammattikoulusta karsiutumiseen, mikä puolestaan johtaa suurella todennäköisyydellä heikkoon ja epävarmaan työmarkkina-asemaan.

Prosessimallin mukaisesti pitkäaikaisen työttömyyden nähdään johtavan edelleen rikollisuuteen ja päihdeongelmiin. Huono-osaistumisen viimeiseen tasoon eli syrjäytymiseen sanan varsinaisessa merkityksessä, liittyvät erilaiset elämänhallinnan ongelmat, monesti myös erilaiset riippuvuudet ja sairaudet. Yhdessä rikollisuuden kanssa ne saattavat johtaa yhteiskunnan taholta tulevaan institutionaaliseen uloslyöntiin kuten vankilaan joutumiseen tai muihin totaalihoitolaitossijoituksiin. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 134.) Voidaan todeta, että tässä vaiheessa syrjäytyminen on tapahtunut jokaisella Jyrkämän (1986) määrittelemällä syrjäytymisen ulottuvuudella niin koulutuksesta, työelämästä, sosiaalisesta kanssakäymisestä, vallankäytöstä kuin normatiivisestikin.

Prosessimallia voidaan kritisoida sen deterministisyydestä, sillä se näyttää sisältävän ajatuksen, että alkuun päästyään syrjäytymisprosessi etenee aina ennalta määrättyllä tavalla. Huomioitavaa on myös se, että ”syrjäytymisputkeen” voi joutua monista syistä, myös ilman aikaisempaa syrjäytymishistoriaa, erilaisten elämänkulun käännekohtien ja laajempien yhteiskunnallisten kehityskulkujen, esimerkiksi suurtyöttömyyden, seurauksena. Erityisen keskeistä on myös se, että suotuisissa olosuhteissa ja muiden tukemana on myös mahdollista katkaista alkanut syrjäytymiskierre. (Järvinen & Jahnukainen 2001, 135–136.)

Syrjäytymiseen johtavia riskejä on mahdollista ylitulkita. On helppo olettaa esimerkiksi työttömyyden kovin mekaanisesti ja kausaalisesti johtavan ongelmien kärjistymiseen. Ylihuolestunut reagointitapa on erityisen leimaa-antava esimerkiksi nuorisotyöttömyydestä käydylle keskustelulle. Monet elämänhallinnan kriisit ovat yhteydessä ihmisten normaaleihin ja tavanomaisiin elämänvaiheisiin, kuten nuorten siirtyminen koulusta työelämään, heidän aikuistuminen ja sosiaalistuminen. Kriisit ovat tällöin lyhytaikaisia ja tilapäiväisiä elämänkulun katkoksia, jollaiset yksilö tai perhe kykenee useimmiten selvittämään sen suuremmitta vaurioita. (Vähätalo 1998, 55–56.)

Erityisesti nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa tarkastelua ei olekaan perusteltua rajata yksilölliseen moniongelmaisuuuteen. Vastaavasti ei ole perusteltua puhua syrjäytyneistä nuorista. Sen sijaan monissa tilanteissa voidaan puhua syrjäytymisvaarassa olevista nuorista, sillä suuri osa nuorten syrjäytymistä koskevasta puheesta viittaa pikemmin

syрjäytymisvaaraan kuin syрjäytymiseen suhteellisen pysyvänä tilana. Kyse on ennen muuta nuorten erilaisiin elämänongelmiin liittyvistä uhkakuvista ja aikuisten huolesta siitä, miten elämässään sivuraiteelle joutuneelle nuorelle käy. Keskeistä on, että syрjäytymisvaarassa oleva nuori voi myös selviytyä. (Lämsä 2009a 1-2; Lämsä 1999, 55–56.)

2.5 Syрjäytymisen sukupuolittuminen

Syрjäytymisen riskitekijöiden kasaantumisen voidaan nähdä olevan yleisempää pojilla kuin tytöillä. Myös ongelmien kasaantumiseen johtavissa kehityskuluissa on sukupuolieroja. Tämä johtuu siitä, että tytöt ja pojat reagoivat elämänvaikeuksiin jossain määrin eri tavoin, mistä aiheutuu erilaisia seurauksia suunnaten tyttöjen ja poikien kehitystä eri poluille. (Lämsä 1999, 11.)

Miehille ominaiset ulospäin suuntautuvat käytösongelmat, kuten aggressiivisuus ja alkoholi-ongelmat, käynnistävät helposti ongelmaketjuja eri elämänalueilla (Lämsä 1999,11). Poikia pidetään taipuvaisempina rikoksiin, väkivaltaan ja koulusta lintsaamiseen. Lisäksi poikien oletetaan tulevan helpommin erotetuksi koulusta ja tekevän itsemurhan. He ovat myös taipuvaisempia muuhun epäsosiaaliseen käyttäytymiseen ja huumeiden käyttöön. On myös esitetty todisteita siitä, että pojat eivät etsi helposti apua tai puhu ongelmistaan muiden kanssa. (Pierson 2010, 96.)

Naisilla käyttäytymispiirteistä sosiaalinen ahdistuneisuus ja lapsuusiän vaikeuksista johtuva epäonnistumisen tunne altistavat myöhemmille elämänvaikeuksille. (Lämsä 1999, 11.) Heillä on suurempia ongelmia itsetunnon kanssa, jonka vuoksi heidän ajatellaan olevan taipuvaisempia syömishäiriöihin ja muuhun itsensä vahingoittamiseen (Pierson 2010, 96). Lisäksi naisten selviytymistä vaikeuttaa kumppanuus sellaisen miehen kanssa, jolla itsellään on sosiaalisen selviytymisen ongelmia kuten työttömyyttä ja alkoholin ongelmakäyttöä. Myös äidiksi tuleminen nuorena, alle 21-vuotiaana, liittyy naisilla ongelmien kasaantumiseen. (Lämsä 1999, 11.)

Sukupuolierojen ympärille on helppo luoda erilaisia stereotyyppisiä käsityksiä. Tällöin jätetään huomioimatta, että tietynlaisen käyttäytyminen voi luoda pohjan sille, mistä nuori syрjäytyy. (Pierson 2010, 96.) Sosiaalisen sukupuolen onkin todettu olevan vahva kriteeri yksilön valikoitumisprosessissa ja lopulta syрjäytymisessä. Kasvatustieteellisen näkemyksen mukaan sosiaalinen sukupuoli muotoutuu vuorovaikutuksessa ympärillä olevassa verkostossa,

johon tärkeimpänä kuuluvat koti, koulu, kaverit ja joukkoviestimet, mutta myös yhteiskunta socialisaatio- ja kvalifikaatiovaatimuksineen, joiden mukaan tyttöjä ja poikia valikoidaan keskenään eriarvoisiin tehtäviin esimerkiksi työmarkkinoilla. (Kuula 2000, 47.)

Tyttöjen luonteenpiirteitä koskevia stereotypioita voidaan pitää tienä positiiviseen koulusopeutumiseen, joka liittyy edelleen tyttöjen selviytymismahdollisuuksiin. On todettu, että tyttöjen feminiiniset piirteet ovat kuitenkin sikäli negatiivisia, että ne ovat ristiriidassa koulussa ja myöhemmin työelämässä menestymisen kanssa. Aikaisempien tutkimusten mukaan tasapainoisina pidetyt ihmiset edustavat yleensä maskuliinista tyyppiä eli menestymisen mittareina pidetään muun muassa itsenäisyyttä, aloitteellisuutta ja aggressiivisuutta, joita voidaan pitää miesten ominaisuuksina. (Kuula 2000, 48–49.)

Tästä huolimatta poikien syrjäytymistä pidetään todennäköisempänä kuin tyttöjen. Poikien ja miesten elämässä näyttää olevan enemmän tekijöitä, jotka vahvistavat ongelmien kasaantumista ja pysyvyyttä. Yksi tällainen tekijä on se, että ongelmakäyttäytyminen on poikien ja miesten keskuudessa hyväksytympää, jopa suosiota lisäävää. Naisille ominaisempaa on ottaa huomioon käyttäytymisen seuraukset, ja toimia sellaisella tavalla, josta ei koidu harmia ympäristössä. Se johtuuko sukupuolten välinen ero vaikeuksiin reagoimisessa biologisista tekijöistä vai kasvatuksen ja sosiaalisten odotusten erilaisuudesta, on jo kauan ollut kiistelyn kohteena. Sosiaaliseen tulkintaan viittaa se, että tyttöjen ongelmakäyttäytyminen on lisääntynyt ja asenteet sitä kohtaan ovat tulleet myönteisemmiksi. Tytöt ovat ottaneet kiinni poikien etumatkaa esimerkiksi humalajuomisessa. (Lämsä 1999, 11–12.)

2.6 Nuorten mielipiteitä syrjäytymisestä

Aikaisemmissa luvuissa kyse on ollut aikuisten huolesta koskien nuorten syrjäytymiseen johtavista asioista. Kyseinen huolipuhe ei ole juurikaan ottanut huomioon nuorten omia mielipiteitä siitä, mitä syrjäytyminen nuorten itsensä mielestä oikeastaan merkitsee. Seuraavaksi tarkastelen joitakin aikaisempia tutkimuksia, joiden aiheena ovat olleet nuorten mielipiteet syrjäytymisestä.

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta on julkaissut suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita selvittävää Nuorisobarometriä vuodesta 1994 lähtien. Vuodesta 2004 asti julkaisu on tehty yhdessä Nuorisotutkimusverkoston kanssa. Nuorisobarometrin samanlaisina toistuvat

kysymykset mahdollistavat muutosten havaitsemisen ja ajassa tapahtuvien trendien toteamisen. (Nuorisotutkimusseura ry. 2010) Nuorisobarometriin vastanneet ovat 15–29-vuotiaita suomalaisia, ja kysely kattaa koko maan lukuun ottamatta Ahvenanmaata. Otoksen koko on noin 1900 nuorta ja tiedonkeruu tapahtuu puhelimitse. (Myllyniemi 2009, 11.)

Syrjäytyminen on ollut useina vuosina esillä yhtenä Nuorisobarometrin aiheista. Nuorten käsityksiä syrjäytymisestä onkin mitattu Nuorisobarometrissä jo vuodesta 1998 lähtien. (Myllyniemi 2009, 128.) Myllyniemen (emt., 125) mukaan nuorten omat käsitykset nuorten syrjäytymisestä on mitä merkityksellisin kysymys selvitettäväksi. Erityisesti kartoitetaan nuorten näkemyksiä syrjäytymisen syistä, jonka nähdään kertovan myös siitä, miten nuoret syrjäytymisen käsittävät.

Itse syrjäytymisen ongelmaan Nuorisobarometrin kaltaisilla kyselytutkimuksilla voidaan kuitenkin päästä kiinni vain rajoitetusti. Keskeisenä menetelmällisenä rajoituksena on otoksen vinoutuminen: kyselyihin vastaavat todennäköisemmin aktiiviset nuoret, ja syrjäytymisvaarassa olevia on puolestaan vaikeampi tavoittaa. Lisäksi syrjäytymisen ongelmakentän olemuksen, riskitekijöiden, syiden ja seurausten ollessa niin problemaattisia pelkät puhelinkyselyt yksin eivät riitä tiedonkeruumenetelmäksi. Tarvitaan luonnollisesti sellaista tilastotietoa, jota kyselytutkimuksin ei voi kerätä (kuten terveydestä ja elinoloista), mutta ilmiön ymmärtämiseksi tarvitaan myös laadullista tutkimusta: haastatteluja, etnografioita ja niihin liittyvää teoreettista ymmärrystä. Kyselytutkimuksilla ei saada tietoa muusta kuin siitä, mitä tutkijat ymmärtävät kysyä. (Suurpää 2009, 50.)

Kysymystä ”missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu seuraavista asioista?” (asteikolla paljon, jonkin verran, vähän, ei lainkaan, en osaa sanoa) voidaan kritisoida siitä, että ilmiötä selitetään omalla määritelmällään. Jos esimerkiksi työttömyyttä pidetään yhtenä syrjäytymisen osoittimena, niin toki syrjäytyminen silloin johtuu työttömyydestä. Oleellista on kuitenkin se, että syrjäytymiselle ei ole yhdenmukaista määritelmää, eikä Nuorisobarometrin kysymyksenasettelussa syrjäytymistä ole määritelty vastaajille mitenkään. (Myllyniemi 2009, 125, 128.)

Vuoden 2009 Nuorisobarometrissä nuorten näkemykset syrjäytymisen syistä esitetään tärkeysjärjestyksessä. Nuorten mukaan keskeisimmät syrjäytymisen syyt (suluisia prosentit vastausvaihtoehdon ”paljon” valinneista) ovat ensimmäisenä ystävien puute (46 %) ja toisena joutuminen huonoon seuraan (30 %). Nuoret nostavat näin ollen sosiaaliset syyt – ystävien

puutteen ja väärät ystävät - merkityksellisimmiksi. Seuraavina syinä ovat järjestyksessä päihteet (27 %), oma halu (23 %), oma laiskuus tai välinpitämättömyys (23 %), työpaikan puute (23 %), tulevaisuuden uskon puute (15 %), epäterveelliset elämäntavat (18 %), avun saamisen vaikeudet ongelmatilanteissa (16 %), koulutuksen puute (14 %), ihmisten epätasarvoiset lähtökohdat (13 %), rahan tai toimeentulon puute (11 %), harrastusten puute (11 %), yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuus (9 %) ja biologiset tai geneettiset lahjakkuuserot (5 %). (Myllyniemi 2009, 125–126.) Huomionarvoista mielestäni on, että kun julkisuudessa nuorten syrjäytyminen usein yhdistetään työttömyyteen ja koulutuksen puutteeseen, niin vuoden 2009 Nuorisobarometriin vastanneista vain 23 % katsoi syrjäytymisen johtuvan paljon työpaikan puutteesta ja 14 % paljon koulutuksen puutteesta.

Vuoden 2009 Nuorisobarometrissä on lisäksi vertailtu aikaisempien vuosien tuloksia keskenään. Kysymyspatteriin on vuosien saatossa tullut joitakin muutoksia, mistä johtuen kaikista kohdista ei ole vertailutietoa koko ajalta. Keskeisin huomio vertailussa on, että suurinta osaa selvitetystä syrjäytymisen syistä pidetään entistä merkityksettömämpinä. Laskeva trendi on sama riippumatta siitä, liittykö esitetty syy yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin vai yhteiskunnan rakenteisiin. Havainto aiheuttaa kysymyksen siitä, mistä syrjäytymisessä sitten on kyse, jos kerran kaikki väitteet ovat menettäneet kannatustaan. (Myllyniemi 2009, 128.)

Nuorten mielipiteitä syrjäytymisestä on tutkittu Nuorisobarometrin lisäksi esimerkiksi osana Kuopion kaupungin vuoden 1999 nuorten hyvinvointitutkimusta. Kyselyssä pyydettiin 7. ja 9.luokkalaisia vastaamaan avoimeen kysymykseen siitä, mitä nuoren mielestä syrjäytyminen tarkoittaa tai mistä syrjäytyminen nuoren mielestä johtuu. Kyselyyn osallistui 527 nuorta, joista 68 % vastasi avoimeen kysymykseen syrjäytymisestä. Tutkimuksessa todettiin, että nuorten omista määritelmistä eivät korostuneet perinteiset syrjäytymisen tulkinnat. (Törrönen & Vornanen 2002, 34, 37.)

Kyselyssä vain pieni joukko nuoria kuvasi syrjäytymistä köyhyytenä tai huonona yhteiskunnallisena asemana. Nykyisen yksilöllisyyden korostamisen kontrastina nuorten syrjäytymisen määritelmistä korostuikin kuuluminen ryhmään ja yhteisöön. Nuorille syrjäytyminen merkitsi yksinäisyyttä, joutumista syrjään ihmissuhteista, kavereista tai kouluyhteisöstä. Syrjäytymistä on se, että on syrjässä tai ei kuulu ryhmään. Se on osattomuutta yhteisöön ja toiseuden kokemusta. Nuoret määrittivät syrjäytymisen

pikemminkin joko syrjässä olemisena tai ryhmään kuulumattomuutena suhteessa vertaisiin kuin suhteessa aikuisiin ja yhteiskuntaan ja työelämään. Tärkeintä on yhteys toisiin ihmisiin ja kokemus siitä, että kuuluu joukkoon ja tulee hyväksytyksi. (Törrönen & Vornanen 2002, 37–38.)

Kyselyn mukaan nuorten enemmistölle syrjäytyminen on syrjintää erilaisuuden vuoksi, pelkoa toiseudesta ja ulkopuolisuudesta. Vain muutama nuori mainitsi syrjäytymiseksi omaehtoisen vetäytymisen syrjään. Syrjityksi ja siten ryhmän ulkopuolelle jäämisen syiksi nuoret mainitsivat fyysiset tai henkiset ominaisuudet (ujous, alemmuudentunto), sairauden tai vamman. Yleisiä syrjinnän syitä olivat ulkonäköön liittyvät asiat kuten koko, ihonväri tai pukeutuminen. Erilaisuus ja poikkeavuus syrjinnän syinä saattoivat liittyä myös esimerkiksi sukupuoleen, uskontoon ja seksuaaliseen poikkeavuuteen. Myös erilaiset elämäntavat tai harrastukset voivat nuorten mielestä johtaa syrjimiseen. Nuorten oma toiminta, jopa menestyminen koulussa tai jokin yksittäinen teko kuten ”hölmöily” aiheuttavat syrjintää. Erilaisuutta on näin ollen kaikenlainen erottuminen joukosta. (Törrönen & Vornanen 2002, 37–38.)

Nuorten syrjäytymisen syyt ovat kuopiolaisten nuorten hyvinvointitutkimuksen aineistossa pääasiassa syrjinnän syitä. Syrjäytyminen voi käsitteenä olla nuorille tuntematon, eikä nuoret välttämättä tunne niitä merkityksiä, joita aikuiset ja tutkijat niille antavat. Syrjäytyminen terminä on lähellä syrjintää, joten käsitteiden erottaminen voi olla vaikeaa. Käsitteen hankaluudesta huolimatta nuorten kuvaukset tuovat mielenkiintoisen näkökulman siihen, mitä syrjäytyminen nuorten subjektiivisen kokemuksen kannalta tarkoittaa. Nuorten määrittelyt vahvistavat nuoruuden kollektiivista luonnetta, jolloin vertaisten merkitys ilmenee suurena. Näin heidän vastauksensa tuovat esiin sosiaalisen syrjäytymisen tärkeän merkityksen. Nuorten näkökulmasta syrjäytyminen sisällyttää itseensä vähemmän tarkastellun puolen: emotionaalisen kokemuksen. Se auttaa ymmärtämään niitä tilanteita, joissa ulkoiset olot eivät selitä ihmisen pahoinvointia tai käytöstä. (Törrönen & Vornanen 2002, 38–40.)

3. TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Seuraavaksi käsittelen tarkemmin tutkimukseni lähtökohtaa, tutkimuskysymystä, aineistoa, analyysimenetelmää ja tutkimuksen etiikkaan ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Tutkimukseni lähtökohtana on nuorten tieto. Haluan omassa tutkimuksessa omalta osaltani olla tuomassa esiin nuorten mielipiteitä koskien syrjäytymistä ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Nuorten tiedolla on erityinen merkitys niin yhteiskunnalliselle päätöksenteolle, tutkijoille ja tutkimukselle, mutta erityisesti nuorille itselleen, sillä nuorilla on oikeus tulla kuulluksi ja heidän mielipiteensä tulisi ottaa entistä paremmin huomioon.

Perinteisesti nuoret ovat aikuisten toiminnan kohteita niin päätöksenteossa kuin tutkimuksessakin, mutta arvostamalla nuorten tietoa on mahdollista laajentaa näkökulmia ja saada aivan uudenlaisia ajatuksia koskien nuoruutta ja nuorten elämää. Tämän vuoksi halusin kerätä tutkimukseni aineiston juuri nuorilta itseltään. Nuorten kirjoitelmia analysoimalla haluan tuoda esiin niitä sisällöllisiä aihealueita, joita nuoret kirjoitelmissaan toivat esiin. Olen pyrkinyt suorittamaan tutkimukseni eettisesti kestäväällä tavalla ja siten, että tutkimukseni lukijan on helppo seurata tutkimukseni kulkua ja näin luottaa luvussa 4. Syrjään jättäytymistä vai jättämistä? esiteltäviin tuloksiin.

3.1 Nuorten tieto tutkimuksen lähtökohtana

3.1.1 Nuorten tiedon merkitys syrjäytymiskeskustelussa

Syrjäytyminen on kiistanalainen ja tulkinnanvarainen käsite, johon liittyy paitsi hallinnollisia ja empiirisiä haasteita myös metodologisia ja eettisiä ongelmia. Syrjäytymisen, syrjimisen ja syrjään jäämisen määrittely ei perustu vain tilastoihin ja näkyviin tuloksiin, vaan se on aina myös kulttuurinen arvokysymys: mitä arvotamme tärkeäksi ja miksi. (Suurpää 2009, 5.) Tutkimusten, tilastojen ja muiden päätöksentekokoneiston käyttöön tuotetuilla aineistoilla ja niiden tulkinnoilla on aina siten myös vallankäytännöllinen ulottuvuutensa. Tiedon määrän kasvaessa ja sirpaloituessa on mahdollista koota tarkoituksenmukaisia tietokokonaisuuksia kutakin tarvetta varten. Olennaista ei niinkään ole se, mitä tiedot itse ongelmista kertovat vaan se, kuka tiedon jäsentämisen ja tulkinnan tekee. Paradoksaalisesti tiedon määrän lisääntyminen saattaa johtaa olennaisen tiedon määrän vähenemiseen ja näkökulmien supistumiseen. Jos jo lähtökohtaisesti oletetaan kokonaisvaltaisen tarkastelun olevan joko

mahdotonta tai epätarkoituksenmukaista, valikoituvat näkökulmat aina rajoittuneesti. (Viitanen 1998, 29.)

Lasten ja nuorten syrjäytymisvaaraa selvitetessä on jouduttu vuosikausien ajan kysymään, mihin syrjäytymistä koskeva tietäminen perustuu ja mitä voidaan lukea indikaattoreista, mitä rekisteriaineistoista, mitä tilastoista, ja milloin on syytä tarkastella nuorten arkea laadullisin keinoin. (Suurpää 2009, 5.) Viitanen (1998, 26–27) mukaan julkisuudessa käytetyimpiä nuorten elinolojen kuvaajia ovat erityisesti työttömyystilastot. Nuorisotyöttömyyttä mitataan alle 25-vuotiaiden työttömyysasteella ja absoluuttisilla luvuilla nuorten työttömien määrästä. Nuorten elämäntilanteet polveilevat kuitenkin monivaiheisesti, jolloin triviaali työllinen-työtön – tarkastelu ei kerro näistä vaiheista kovinkaan paljon. Silti poliittisessa keskustelussa vedotaan yksinkertaisiin työttömyyden määrää kuvaaviin lukuihin. Viitanen (emt.) mukaan hallintokoneistolla ei ole ollut erityistä intressiä kehittää nuorten elämäntilannetta monipuolisemmin tarkastelevia järjestelmiä, sillä lähtökohdaksi on otettu nuorisotyöttömyyden nujertaminen. Tällöin poliittiseksi tulokseksi riittää nuorisotyöttömyyden merkittävä aleneminen työttömyystilastojen valossa. Siitä miten nuorten elämäntilanne on muilta osin muuttunut, ei ole tarvetta tietää.

Nuorten käsitysten ja aikuislähtöisen määrittelyn välille rakentuu jännite, jota voidaan pitää tietopoliittisena kysymyksenä. Tutkimukset osoittavat, että nuorten kokemukset syrjäytymisestä kohdistuvat juuri sille arjen vyöhykkeelle, jonka tilastot ja indikaattorit heikoimmin tavoittavat: ystävyys-suhteiden ja muiden merkityksellisten sosiaalisten siteiden puuttumiseen eli yhteenkuulumisen koettuihin ongelmiin. Nuorten hyvinvointiseurannan kehittämisen kannalta elinoloihin liittyvien indikaattoreiden lisäksi tulisikin seurata myös mielipide- ja kokemuksellista tietoa muun muassa sosiaalisista siteistä ja yhteenkuuluvuuden ja luottamuksen tunteista. Erityisesti nuorten syrjäytymisen problematiikan kannalta on tärkeää, että koulutus- ja työmarkkinoille sijoittumisen lisäksi seurannassa käsitetään osallistuminen ja yhteisöllisyys laajasti ottamalla esimerkiksi harrastukset ja muu vapaa-ajantoiminta mukaan, eikä vain suunnata katsetta palvelujärjestelmien asiakkuuksien ja eri instituutioissa tapahtuvan toiminnan seurantaan. (Suurpää 2009, 6)

Viitanen (1998, 31–32) mukaan, jotta tarkastelunäkökulman laajentuminen mahdollistuisi, nuorten elinoloja ja asenteita kuvaavia aineistoja on jatkuvasti kehitettävä ja niihin sisällytettäviä tietoja tarkasteltava kriittisesti. Hänen mukaansa siihen tarvitaan erityisesti

vuoropuhelua nuorisotutkimuksen ja nuorisotyön hallinnossa sekä itse nuorisotyössä mukana olevien tahojen kesken. Olennaista olisi myös rakentaa yhteys ilmiöiden määrällisen tarkastelun ja laadullisen tutkimuksen välille. Viitasen (emt.) mukaan määrällisessä tutkimuksessa kyetään nostamaan esille kehityssuuntia ja laadullisessa selvittämään syvällisemmin miksi näin on käynyt. Laadullisen tutkimuksen tulokset on kuitenkin osattava kääntää hallinnon ja päätöksenteon käyttämälle kielelle, joka on pääsääntöisesti määrällistä asioiden rajaamista ja julkiselle taloudelle koituvien kustannusten arviointia. Tarkoituksenmukaisten toimenpiteiden etsiminen edellyttää eri osapuolilta kykyä ymmärtää saman asian parissa toimivien erilaisia tarpeita esimerkiksi nuorten syrjäytymisen riskejä käsittelevän tiedon jäsentämisessä ja käytössä. Vaikeasti lähestyttävä, moniselitteinen kysymys on osattava tehdä oikealla tavalla näkyväksi, jotta vuoropuhelusta seuraisi käytännön toimenpiteitä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

3.1.2 Nuorilla oikeus tulla kuulluksi

Ideologinen lähtökohta lasten ja nuorten tiedon keräämisen tavoitteille ja tilanteille on näkemys lapsille ja nuorille kuuluvista perusihmisoikeuksista. Lapsilla ja nuorilla, kuten aikuisillakin on oikeus osallisuuteen itseään koskevassa asiassa. (Hurtig 2006, 179.) Lasten ja nuorten osallistumisen säädösperusta on erityisesti Suomessa 1991 hyväksytyssä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (asetus 60/1991) ja Suomen perustuslaissa (731/1999) sekä lisäksi nuorisolaissa (72/2006), kuntalaissa (365/1995) ja lastensuojelulaissa (417/2007).

Suomen perustuslain (731/1999, 2. luku 6§) sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (asetus 60/1991, artikla 12) mukaan jokaisella alle 18-vuotiaalla on oikeus tulla kuulluksi sekä osallistua itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaisesti. Lapsia on näin ollen kohdeltava tasavertaisina yksilöinä, eikä ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan esimerkiksi iän perusteella. Tämän toteuttamiseksi lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi. Näiden perustavien oikeuksien lisäksi nuorisolaki (72/2006, 2. luku 8§) velvoittaa järjestämään alle 29-vuotiaille mahdollisuuden osallistua paikallisten ja alueellisten asioiden käsittelyyn. Kuntalaki (365/1995, 4. luku 26§ ja 27§) määrittää äänestysiän olevan 18 vuotta ja toteaa kunnan valtuuston tehtäväksi pitää huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Uudessa lastensuojelulaissa (417/2007, 1. luku 5§) puolestaan todetaan, että

lapsella on oikeus saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa ja mahdollisuus esittää mielipiteensä.

Lasten ja nuorten osallisuus on keskeisenä huomion kohteena myös valtioneuvoston laatimassa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa. Ohjelman tavoitteena on edistää lasten ja nuorten mielipiteiden kuulemista ja vaikuttamismahdollisuuksia, esimerkiksi keskusteltaessa palveluiden kehittämisestä ja arjen käytännöistä. Ohjelmassa todetaan, että tällä hetkellä lasten ja nuorten kuulemiselle sekä osallistumiselle on kuitenkin vielä liian vähän mahdollisuuksia. Kansainvälisen vertailun mukaan suomalaiset lapset ja nuoret kokevat vaikutusmahdollisuutensa muun muassa koulussa vähäisiksi. (Valtioneuvosto 2007, 1, 4.) Lisäksi esimerkiksi noin joka kolmannessa Suomen kunnassa ei toimi nuorisovaltuustoa tai vastaavaa nuorten vaikuttamisryhmää. (Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta 2010).

Kiteytetysti ongelma on se, että hyvästä lainsäädännöstä huolimatta lasten oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi ei toteudu käytännössä. Syynä ovat aikuisten asenteet ja toimintatavat niin palveluissa kuin päättäjinäkin. Aikuisten taitoja olla vuorovaikutuksessa eri-ikäisten kanssa tulisi parantaa. Kunnat tarvitsisivat tukea lasten ja nuorten osallistumisjärjestelmien suunnittelussa ja toteutuksessa. Kansallisesti puuttuu taho, jonka tehtävänä olisi kuntia ja eri palveluita tukevan lasten ja nuorten osallistumisen kehittämistoiminnan organisointi. (Aula & Tervo 2009.) Toivon tutkimukseni avulla nostavani esiin sen seikan, että nuorten mielipiteelle erityisesti koskien nuorten syrjäytymistä ja sen ehkäisemistä ei ole annettu tarpeeksi painoarvoa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tai tutkimuskentällä. Tarvitaan halua kehittää nuorten mahdollisuutta päästä vaikuttamaan ja ilmaisemaan mielipiteensä.

3.1.3 Nuorten tiedon tavoittaminen

Lapset ja nuoret ovat perinteisesti aikuisten ja yhteiskunnan toiminnan kohteena. Heitä halutaan kasvattaa, kehittää, opettaa ja hoitaa. Monesti tarkastellaan eräänlaista keskivertolasta tai nuorta, jolloin moniulotteinen yhteisö ja ympäristö jäävät helposti huomioimatta. Tarkastelutapa on aikuiskeskeinen, lasten ja nuorten omat näkökulmat jäävät huomiotta. (Karlsson 2005, 174.)

Lasten aseman uudelleenmäärittely on kuitenkin noussut erityisesti 1900-luvun loppupuolelta lähtien ajankohtaiseksi aiheeksi. Lapsikeskeinen ajattelu on muuttanut kuvaa siitä, kuinka lasten ja nuorten kanssa voi ja tulee työskennellä. Lasten ja nuorten omat kokemukset ja mielipiteet ovat tulleet kiinnostuksen kohteeksi ja tärkeäksi tiedoksi aikuis-asiantuntijoiden tuottaman tiedon rinnalle. (Eskonen ym. 2006, 22.)

Lapsen tai nuoren kohtaamista ja hänen mielipiteensä selvittämistä ei kuitenkaan käytännössä pidetä useinkaan helppona tehtävänä ja lapsen kuulemisen toteutuminen on edelleen käytännössä vaikeaa (Eskonen ym. 2006, 26; Lahikainen 2001, 38). Toisaalta lasta ollaan valmiita kuuntelemaan, mutta toisaalta epäillään, onko tieto luotettavaa, relevanttia, arvokasta ja vakavasti otettavaa (Lahikainen 2001, 38). Lasten ja nuorten tiedon arvostaminen olisi kuitenkin tärkeä askel matkalla lasten ja nuorten osallisuuteen ja oikeuksien toteutumiseen (Hurtig 2006, 186).

Lapsista ja nuorista vallitsevat käsitykset ja toimintalähtökohdat näkyvät tiedon hankkijoiden orientaatioissa. Kun lapsilta ja nuorilta kerätään tietoa, heitä voidaan lähestyä erilaisin tavoittein ja tarkoituksin. Ne voivat olla joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Tietoa voidaan kerätä aikuisen (asiantuntijan) tarkoitukseen, vahvistamaan tämän neutraaleja, positiivisia tai negatiivisia käsityksiä. Tiedonkeruun tavoite voi olla myös halu vaikuttaa tiedon keruun kohteisiin. Lisäksi voidaan olla kiinnostuneita siitä tiedosta, jonka lapset ja nuoret tuottavat, tiedosta, joka syntyy vastavuoroisessa kohtaamisessa. Vastaavanlaisia toimintatapoja käytetään myös aikuisten kesken esimerkiksi asiantuntija-asiakassuhteessa. (Karlsson 2005, 174, 179.)

Omassa tutkielmassani pyrin vastavuoroiseen ja kohtaavaan toimintakulttuuriin, jossa aikuinen on kiinnostunut siitä, miten lapsi tai nuori ajattelee ja mihin tämän tuottama tieto perustuu. Tällöin lähtökohdana ovat kysymykset siitä, miten moninaisia ajatuksia ja perusteluja lapsilla ja nuorilla on ja miten eri tavoin tietoa voi tuottaa. Lapsen tai nuoren kertoma nostaa esiin uusia kysymyksiä ja reunaehtoja siitä, millaisia toimintaedellytyksiä tarvitaan ja mitä saatu tieto kertoo lapsuudesta ja nuoruudesta. Kohtaava ja aitoon yhteistoimintaan perustuva tiedonkeruu on vastavuoroista, jolloin sekä aikuiset että lapset ja nuoret hyväksytään aktiivisina, osaavina ja luovina toimijoina sekä tiedon ja kulttuurin tuottajina. (Karlsson 2005, 181.)

3.1.4 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelma

Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja sen tarkoituksena on selvittää, miten nuorten syrjäytymistä nuorten omasta näkökulmasta tulisi määritellä ja ehkäistä. Erityisen mielenkiinnon kohteena on, miten nuoret määrittelevät syrjäytymisen ja miten juuri heidän määrittelemäänsä syrjäytymistä tulisi ehkäistä. Tarkoituksena on selvittää, miten syrjäytyminen nuorten mielestä näkyy, mistä syrjäytyminen johtuu ja mitä siitä seuraa. Lisäksi tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, millainen merkitys nuorten syrjäytymisen ehkäisemisellä nuorten itsensä mielestä on, millaisia keinoja ehkäisemisessä tulisi käyttää ja keiden tehtävä syrjäytymisen ehkäiseminen nuorten mielestä on.

Tutkimusongelmani on: **Miten nuoret määrittelevät nuorten syrjäytymisen ja miten syrjäytymistä pitäisi heidän mielestään ehkäistä?**

Nuorten mielipiteen tavoittaminen on mielestäni erityisen tärkeää siksi, että liian usein syrjäytymisen määrittelijöinä toimivat aikuiset. Nuorten omille ajatuksille ja mielipiteille ei ole juurikaan annettu tilaa, vaikka huoli nuorten syrjäytymisestä on ollut esillä jo pitkään. Huomioimalla myös nuorten mielipiteet, on mahdollista, että näkökulma syrjäytymisestä laajentuu ja käsitykset syrjäytymisen ehkäisemisen hyvistä toimintatavoista muuttuvat. Nuorten tietoa ja asiantuntijuutta tulisi arvostaa, sillä ketkä tietävät nuorten elämästä paremmin kuin nuoret itse?

3.2 Nuorten kirjoitelmat aineistona

3.2.1 Kirjoitelmien kerääminen

Aineistonani toimivat peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten kirjoitelmat syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä (ks. liite 1: tehtävänanto), jotka keräsin keväällä 2010. Tuomen ja Sarajärven (2002, 86) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistona käytettävä kirjallinen materiaali voidaan jakaa kahteen luokkaan, yksityisiin dokumentteihin ja joukkotiedotuksen tuotteisiin. Yksityisiä dokumentteja ovat päiväkirjat, kirjeet, esseet ja lisäksi puheet, muistelmat ja sopimukset. Joukkotiedotuksen tuotteilla tarkoitetaan sanoma- ja aikakauslehtiä sekä näiden lisäksi elokuvia, radio- ja tv-ohjelmia, vaikka viimeksi mainitut eivät varsinaisesti olekaan kirjallista materiaalia.

Yksityisten dokumenttien käyttö tutkimusaineistona sisältää oletuksen, että kirjoittaja kykenee ja on jollain tapaa parhaimmillaan ilmaistessaan itseään kirjallisesti. Tässä tiedonkeruumuodossa tiedonantajan ikä ja kirjalliset kyvyt muodostuvat useasti tutkimuksen kannalta kynnyskysymyksiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 86.) Oman tutkimukseni kannalta yhdeksäsluokkalaisten voisi odottaa olevan peruskoululaisista harjaantuneimpia kirjoittajia. He ovat koulussa tottuneet ilmaisemaan itseään kirjallisesti ja kirjoittamaan annetuista aiheista kirjoitelmia. Juuri yhdeksäsluokkalaisten pyytäminen tutkimuksen osallistujiksi on perusteltua myös siksi, että he päättivät keväällä pakollisen oppivelvollisuutensa ja olivat tämän jälkeen mahdollisesti siirtymässä toisen asteen kouluihin. He elävät juuri sitä taitevaihetta, jossa syrjäytymisenriskin nähdään olevan suuri. Aineiston kerääminen peruskoulussa on myös perusteltua sillä, että peruskoulussa tavoitin kaikenlaisia nuoria verrattuna siihen, että olisin kysynyt asiaa esimerkiksi vain lukiossa.

Yksilöiden kirjallisissa kyvyissä ilmaista itseään ja omia mielipiteitään on eroja. Koen kuitenkin kirjoitelmien olevan parempi vaihtoehto usean nuoren mielipiteen selvittämiseksi kuin esimerkiksi vain muutaman nuoren haastattelun. Haastattelemisessa olisi ollut omat etunsa, kuten mahdollisuus tarkentaa vastauksia. Suunnitellessani aineiston keräämistä punnitsinkin hyvin monenlaisia aineiston keräämisen mahdollisuuksia kuten piirtämistä tai eläytymismenetelmän käyttämistä. Lisäksi pohdin mahdollisuutta innostaa kirjoittamiseen erilaisin menetelmin, kuten leikkaamalla ensin lehdistä kirjoituksia tai kuvia, joiden pohjalta nuoren tulisi kirjoittaa. Yksi mahdollisuus olisi ollut myös internetin keskustelupalstojen hyödyntäminen, johon nuoret olisivat voineet nimettöminä käydä kirjoittamassa. Erilaiset osallistavat tavat ovat mielestäni hyviä ja tuovat vaihtelua tutkimuskentälle, tosin esimerkiksi lehdestä leikatut kuvat ja tekstit olisivat voineet ohjata kirjoitelmia liiaksi johonkin suuntaan. Tämän vuoksi en nyt halunnut näitä tapoja käyttää. Esimerkiksi jatkotutkimusta ajatellen olisi mielenkiintoista päästä vertaamaan miten eri menetelmin kerätty aineisto voi vaikuttaa saatuihin tuloksiin.

Keräsin aineistoni saman reilun 20 000 asukkaan pikkukaupungin kolmesta eri yläkoulusta, jotta tutkimukseni ei rasittanut yhtä koulua pitkäaikaisesti. En myöskään voinut olla varma, että esimerkiksi vain yhden koulun yhdeksäsluokkalaiset olisivat tuottaneet riittävästi aineistoa tutkimukseni kannalta. Tämän vuoksi oli mielestäni hyvä olla yhteydessä useampaan kouluun. Koska koulut ovat samalta paikkakunnalta, sain kunnan kolmea yläkoulua hyödyntämällä hyvän kuvan juuri kyseisen paikkakunnan nuorten ajatuksista. Kirjoitelman

kirjoittaneet luokat valikoituivat sattumanvaraisesti sen mukaan, mille luokalle aineiden kirjoittaminen kevään aikana oli helpoimmin järjestettävissä. Kirjoitelman kirjoitti lopulta yhteensä 103 oppilasta, kahdeksalta eri 9. luokalta.

Yläkouluihin pääsystä neuvottelin ensin kunkin koulun rehtorin kanssa. Tämän jälkeen keskustelin käytännön toteutuksesta sen aineen opettajan kanssa, jonka tunnilla aine kirjoitettiin. Jokaisessa koulussa oli hieman erilaiset käytännöt tutkielman aineiston keruun toteuttamisen ja vanhemmille tiedottamisen suhteen. Tutkielman selkeyden kannalta olisi ehkä ollut helpompaa toimia samoin joka koulun kohdalla, mutta mielestäni oli hyvä joustaa ja toimia koulujen ehdoilla. Vaihtelevia tekijöitä eri koulujen välillä olivat tutkimukseen osallistumisesta tiedottaminen vanhemmille, oppitunnit, joilla kirjoitelma kirjoitettiin, kirjoittamiseen varattu aika ja opettajan läsnäolo kirjoitelman kirjoittamisen aikana (ks. taulukko 2).

Taulukko 2: Aineiston keräämiseen liittyneet vaihtelevat tekijät.

Koulu	Tiedottaminen vanhemmille	Oppitunti	Varattu aika	Opettajan läsnäolo
Koulu A	tiedote ennen kirjoittamista	liikunta	kaksi oppituntia	opettaja läsnä
Koulu B	tiedote kirjoittamisen jälkeen	opinto-ohjaus	yksi oppitunti	opettaja läsnä
Koulu C	lupalappu	äidinkieli	kaksi oppituntia	opettaja ei läsnä

Koulussa A kävin liikunnantunnin alussa kertomassa tutkimuksestani ja jakamassa tiedotteet (ks. liite 2: tiedoksi vanhemmille, koulu A) kotiin vietäväksi. Tiedotteessa kehoitettiin ottamaan yhteyttä, jos nuori ei saisi osallistua tutkimukseen. Kirjoitelman kirjoittaminen toteutettiin myöhemmin liikunnantunnilla. Koulussa B menin opinto-ohjaajan tunnille, jossa kerroin tutkimuksestani, jonka jälkeen oppilaat kirjoittivat kirjoitelmansa. Oppitunnin lopuksi oppilaille jaettiin tiedotteet (ks. liite 3: tiedoksi vanhemmille, koulu B) kotiin vietäväksi, jossa pyydettiin vanhempia ilmoittamaan, jos nuoren kirjoitelma pitäisi poistaa aineistosta. Koulussa C kävin aluksi äidinkielen tunnilla kertomassa tutkimuksestani ja jakamassa lupalaput (ks. liite 4: tiedoksi vanhemmille, koulu C), jotka tuli palauttaa opettajalle ennen

tutkimukseen osallistumista. Vain luvan saaneet ja lupalapun palauttaneet saivat osallistua tutkimukseen. Koulujen erilaiset lupakäytännöt johtunevat siitä, että osassa kouluista minut tunnettiin entuudestaan, jolloin toiveeseeni päästä yläkouluun tekemään tutkimusta suhtauduttiin myönteisemmin. Lisäksi osassa kouluista tehtävää pidettiin sellaisena, joka yhtä hyvin olisi voinut olla osa normaalia opetusta, jonka vuoksi lupalappua ei pidetty oleellisena. Kouluissa oli luultavasti myös omat ennalta määrätyt käytännöt koulun ulkopuolisten tutkijoiden tutkimuksia kohtaan.

Kaikissa vanhemmille lähetetyissä tiedotteissa kerrottiin, että tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja täysin luottamuksellista. Nuoren nimi tai hänen käymänsä koulun nimi ei tullut esiin, missään tutkimuksen vaiheessa. Pyysinkin nuoria kirjoittamaan kirjoitelmaansa vain sukupuolensa ja ikänsä. Merkitsin itse koodeja käyttäen aineisiin, missä koulussa ja luokassa aine kirjoitettiin, jotta tiesin, kuinka monta ainetta kustakin koulusta ja luokalta tuli.

Erilaiset vanhemmille tiedottamisen tavat vaikuttivat osallistuvien nuorten määrään. Koulussa B, jossa tiedote jaettiin sen jälkeen, kun nuoret olivat jo kirjoittaneet kirjoitelman, osallistui tutkimukseen eniten oppilaita (kolme luokkaa, yhteensä 50 oppilasta). Tällainen tapa antoi ehkäpä oppilaille ymmärtää, että osallistuminen oli kaikkien tehtävä ja paine osallistumiseen oli suurempi. Myös koulussa A, jossa tiedote jaettiin ennen kirjoittamista, mutta jossa ei vaadittu varsinaista lupalappua, osallistujien määrä oli myös melko suuri (kaksi luokkaa, yhteensä 32 oppilasta). Koulussa C, jossa jokaisen tuli palauttaa vanhemmilta saatu lupa, osallistui tutkimukseen selvästi vähemmän oppilaita (3 luokkaa, yhteensä 21 oppilasta). Tosin se vaikuttiko tällöin osallistumiseen vanhempien, nuoren itsensä vai kavereiden mielipide, jäi epäselväksi. Kouluista A ja B ei tullut yhtään yhteydenottoa sen suhteen, että nuori ei saisi osallistua kirjoitelman kirjoittamiseen, joten voidaan epäillä, että suurin syy koulussa C olla osallistumatta oli nuoren oma halu tai kaverien mielipide.

Joka tapauksessa koen, että lupalappu oli tutkimuseettisesti kaikista paras vaihtoehto, sillä osallistuminen oli varmemmin vapaaehtoista. Tosin lupalapun sijaan myös kirjallinen suostumuslomake nuorelta itseltään olisi ollut mahdollisesti hyvä ajatus kaikissa kouluissa. Lupalapun tai suostumuslomakkeen täyttänyt on mitä luultavimmin lukenut ja ymmärtänyt saamansa tiedotteen ja näin ollen tietoisin mahdollisuudestaan kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta. Tosin tutkijalle se aiheuttaa ongelmia aineiston vähäisen saatavuuden

suhteen. Käsittelen nuorten lupakäytäntöihin liittyviä eettisiä kysymyksiä tarkemmin luvussa 3.4 Tutkimuksen eettisyys.

Kuten kerroin kirjoitelmat toteutettiin liikunnan, opinto-ohjauksen ja äidinkielen tunneilla. Alun perin koulussa A, jossa kirjoitelma lopulta toteutettiin liikunnan tunnilla, oli tarkoitus kirjoittaa kirjoitelmat terveystiedon tunneilla. Tämä osoittautui kuitenkin aikataulujen suhteen hankalaksi, joten suunnitelmasta jouduttiin luopumaan. Liikunnan tunti ei ehkä ole kaikista paras vaihtoehto kirjoitelman tekemiseen, sillä liikunta on monelle nuorelle mieluisa aine, eikä liikunnan tunnilla ole orientoiduttu kirjoittamistehtävään. Nuoret kuitenkin suhtautuivat asiaan hyvin, eikä asia lopulta aiheuttanut ongelmia. Mielestäni kirjoitelman tekeminen äidinkielen ja opinto-ohjauksen tunnilla oli kuitenkin luontevampaa.

Kertoessani tutkielmastani viedessäni tiedotteita ja ennen kirjoittamisen aloittamista, kerroin lyhyesti itsestäni, opinnoistani ja tutkielmastani. Tutkimuseettisyyden kannalta tärkeiden asioiden kuten luottamuksellisuuden ja vapaaehtoisuuden lisäksi pyrin erityisesti korostamaan sitä, että olin kiinnostunut nuorten omista mielipiteistä, jolloin kaikki, mitä nuorelle tulee aiheesta mieleen, on arvokasta. Lisäksi painotin, että tällä kertaa juuri nuorten mielipiteellä on merkitystä, sen sijaan, että asiaa kysyttäisi esimerkiksi opettajilta. Korostin sitä, että en ole kiinnostunut miten nuoret kirjoittavat vaan mitä nuoret kirjoittavat. Tärkeintä ei tällöin ollut kirjoitusvirheet tai hyvin jäsenneilty kirjoitelma vaan se, että kaikki nuoren mieleen tulevat ajatukset syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä tulisivat paperille.

Keskeisenä aiheena kertoessani kirjoitelman kirjoittamisesta oli myös se, että heidän opettajansa tai kukaan muu kuin minä, ei tule lukemaan kirjoitelmia, eikä niitä siten myöskään tarkasteta tai arvostella. Tämän toivoin vähentävän paineita sen suhteen, että kirjoitelmissa olisi pyritty vastaamaan, kuten oletetaan opettajan odottavan. Halusin, että nuorten oma ääni kuuluisi mahdollisimman paljon kirjoitelmissa. Tosin jo ympäristönä koulu saattoi vaikuttaa nuorten kirjoitelmiin.

Myös opettajan läsnäolo kirjoittamistilanteessa saattoi vaikuttaa nuorten kirjoittamiseen ja heidän suhtautumiseensa tehtävään. Koulussa C, jossa oppilaiden tuli palauttaa lupalappu vain pieni osa oppilaista osallistui, jolloin kirjoitelman kirjoittajat siirtyivät toiseen luokkahuoneeseen, toisten jäädessä oppitunnilleen yhdessä opettajansa kanssa. Kouluissa A ja B, joissa ei vaadittu lupalappua vaan jaettiin tiedote tutkielmastani, opettaja oli minun lisäksi läsnä kirjoittamistilanteessa. Koulussa A, jossa kirjoitelma kirjoitettiin

liikuntatunnilla, kyseessä oli kaksoisluokka, joka ei mahtunut kirjoittamaan siihen varatussa luokassa. Tämän vuoksi muutama nuorista lähti toisen liikunnanopettajan kanssa kirjoittamaan toiseen luokkahuoneeseen annettuani ohjeet kirjoittamisesta. Näiden muutaman nuoren kohdalla en siis ollut itse kirjoittamistilanteessa läsnä, koska koin tarpeelliseksi jäädä siihen luokkaan, jossa suurin osa nuorista kirjoitti. Jälkikäteen ajatellen olisin voinut jossain vaiheessa käydä myös toisessa luokassa tarkastamassa tilanteen sujumuuden. Kirjoittelmaa kirjoitettaessa läsnä olevat opettajat huolehtivat, että luokassa ei syntynyt häiriötä ja kehottivat jo valmiita nuoria vielä keskittymään tehtävään. Lisäksi opettajat saattoivat antaa ymmärtää, että luvassa olisi lisätehtäviä niille, jotka eivät keskittyisi tehtävään kunnolla.

Yritin myös itse jokaisen luokan kohdalla innostaa nuoria keskittymään kirjoittamiseen kehittämällä esimerkiksi lukemaan tehtävänannon vielä uudestaan läpi, jotta nuori varmasti vastaisi kaikkiin kysymyksiin. Tehtävänantoa helpottaakseni kehotin myös etenemään yksi tehtävänannon kysymys kerrallaan. Lisäksi kannustin pohtimaan myös muita kysymyksiä, jotka voisivat liittyä syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen. Vaikka toivoin nuorten kirjoittavan kokonaisia lauseita, löytyi kirjoitelmista myös ranskalaisin viivoin esitettyjä kirjoitelmia. Pidän tätä merkinä siitä, että osalle nuorista kirjoittaminen ei ehkä kuitenkaan ollut ominaisin tapa ilmaista itseään. Lisäksi osa nuorista ryhtyi keskustelemaan aiheesta, jolloin jouduin painottamaan, että nuoret kirjoittaisivat myös keskustelemansa asiat paperille. Osa nuorista myös piirsi mieluummin. Eräälle luokalle todettiin, että muille vielä kirjoittaville rauhan antamiseksi ne, jotka ovat jo valmiita, voisivat piirtää jotain aiheeseen liittyvää.

Kirjoittelman kirjoittamiseen oli varattu aikaa yhdestä oppitunnista (koulu B) kahteen oppituntiin (koulut A ja C), joka mielestäni riitti täysin, sillä vain harvat kirjoittivat yli puoli tuntia. Pisin kirjoittamiseen käytetty aika oli tunnin verran. Vaikka erilaiset käytännöt tiedottamisen suhteen vaikuttivat oppilaiden osallistumismäärään, en kuitenkaan huomannut sen vaikuttavan motivaatioon kirjoittaa tai kirjoittamiseen käytetyn ajan määrään. Sekä luokkien, joissa oppilaat ehkäpä kokivat osallistumisen olevan kaikkien tehtävä ja luokkien, jossa osallistuminen oli enemmän vapaaehtoisuuteen perustuvaa, oppilaat kirjoittivat suunnilleen yhtä kauan yhtä pitkiä tai lyhyitä kirjoitelmia. Niissä luokissa, joissa opettaja oli läsnä, oppilaat pysyivät luokassa, vaikka olivatkin jo valmiita. Niissä luokissa, missä opettaja ei ollut läsnä, päästin oppilaat lähtemään takaisin omille oppitunneilleen sitten, kun he tunsivat saaneensa kirjoitelmansa valmiiksi. Kummassakin vaihtoehdossa on omat hyvät ja huonot puolensa. Kaikkien jäädessä luokkaan syntyy herkästi häiriötä, toisaalta osan

poistussa luokkaan jääville syntyy paine saada kirjoitelmansa valmiiksi, koska viimeiseksi jääminen koetaan helposti ahdistavana.

Aineiston keruun jälkeen koin tietäväni enemmän sen suhteen miten aineisto olisi hyvä kerätä. Tällä en tarkoita sitä, että jokin tapa olisi ollut jotain toista tapaa parempi vaan enemmänkin opin siitä, miten jokaista tapaa voisi terävöittää ja selkeyttää. Tutkijan kannalta olisi lisäksi helpompaa, kun jokaisessa aineiston keruun kohteessa toimintatavat olisivat suhteellisen samanlaisia. Tätä ei voi kuitenkaan pitää itsestään selvyytenä, ja mielestäni tutkijan on tällöin joustettava. Koottuani kaikki kirjoitelmat kirjoitin ne puhtaaksi tietokoneella. Puhtaaksi kirjoittaessani korjasin joitakin ilmeisiä kirjoitus- tai huolimattomuusvirheitä, jotta käyttäessäni sitaatteja, ne olisivat selkeästi ymmärrettävissä. En koe korjauksia haitallisiksi, koska ne eivät muuttaneet kirjoitelmien sisältöä.

3.2.2 Kirjoitelmien kuvaus

Tutkielmani aineisto sisältää yhteensä 103 kirjoitelmaa nuorten syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Kirjoitelman kirjoittajista tyttöjä oli 52 ja poikia 51. Kirjoittajat ovat 14–16-vuotiaita nuoria. Se miten, nuoret itse määrittivät sukupuolensa ja ikänsä vaihteli aineistossa. Tavallisimpia esitystapoja olivat esimerkiksi *tyttö 15v.*, *poika 14*, *poika 15 vee* tai *tyttö 15 vuotta*. Tämän lisäksi löytyi kuitenkin myös muita tapoja kuten: *tyttö miltei 16v.*, *mies 15v.*, *poika/mies 15*, *nainen 15*, *poika 15,84v.*, *oon tyttö 15 vuotta* tai *pojkkarna 15v.* Mielestäni tämä on mielenkiintoinen yksityiskohta, ja haluan kunnioittaa nuorten omia määritelmiä, joten huomioin asian esitellessäni tulosten yhteydessä nuorten kirjoitelmista poimittuja sitaatteja.

Nuoret saivat keksiä kirjoitelmilleen itse otsikon. Tyypillisimpiä otsikoita olivat: *Nuorten syrjäytyminen*, *Nuorten syrjäytymisestä*, *Syrjäytyminen* ja *Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy* Muita otsikoita olivat *Syrjäytyneet nuoret*, *Pelkotila*, *Mitä nuorten syrjäytyminen on?*, *Nuorten sosiaalinen syrjäytyminen*, *Eroon syrjäytymisestä r.y.*, *Syrjäytyminen/Nuoret* ja *Syrjäyseuduilla*. Yleistä oli myös, että kirjoitelmaa ei ollut otsikoitu ollenkaan.

Nuoret kirjoittivat konsepteille, kirjoitelmien ollessa pääosin selkeästi ja hyvin kirjoitettuja. Osan kohdalla käsiala oli epäselvä, mutta pystyin päättelemään melko hyvin, mitä oli kirjoitettu. Osa nuorista käytti kirjoitelmissaan lisäksi puhekielisiä ilmauksia (*emo*, *elämä QC* ja *se Tg elämästä vaikeeta*, *Anyways*) ja erilaisia hymiöitä ilmentääkseen esimerkiksi vitsailevansa.

Kirjoitelmien pituus vaihteli muutamasta lauseesta koko konseptiin. Osassa kirjoitelmista asiat on koottu pelkästään ranskalaisin viivoin tai yhden lauseen suorina vastauksina tehtävänannossa annettuihin kysymyksiin, kun taas osassa kirjoitelmista on pohdittu eri kysymyksiä paljonkin ja kirjoitettu myös muista aiheeseen liittyvistä asioista. Tietokoneella puhtaaksi kirjoitettuna sivuja tuli yhteensä 43, rivivälillä 1,5. Käsinkirjoitettu teksti kutistuu huomattavasti tietokoneella kirjoitettaessa, mutta kirjoittajien määrän ollessa yli sata ja aineiston ollessa monipuolista ja rikasta, aineisto on mielestäni riittävä pro gradu -tutkielmaan.

Sen lisäksi, että nuoret olivat kirjoittaneet kirjoitelmat suoraviivaisesti ”faktat faktoina” -tyylisesti tai hyvin pohdiskelevasti, nuoret ottivat kirjoitelmissaan myös erilaisia rooleja ja sijoittivat itsensä näin kirjoitelmiin eri tavoin. Suurimmassa osassa kirjoitettiin yleisesti nuorista, jolloin kirjoittaja otti etäisyyttä tarkasteltavaan asiaan. Tyypillistä oli, että kirjoitelmassa ei otettu kantaa kirjoitelman nuorien sukupuoleen, ikään tai muihin taustatekijöihin. Vain muutamassa kirjoitelmassa kirjoittaja kertoi omista hyvin henkilökohtaisista kokemuksistaan siitä, miltä tuntuu olla kiusattu ja tuntee olonsa ulkopuoliseksi. Osassa kirjoitelmissa ei itse ollut koettu kiusaamista tai ulkopuolisuuden tunnetta, mutta pystyttiin samaistumaan siihen, jolloin todettiin, että myös itse voisi tehdä jotain ehkäistäkseen syrjäytymistä. Parissa kirjoitelmassa kyseenalaistettiin toisaalta oman tiedon määrä syrjäytymisestä ja kyvykkyys kirjoittaa asiasta aikaisin aamulla, toisaalta kyseenalaistettiin koko syrjäytyminen aiheena, toteamalla sen olevan kulunut kysymys. Tosin tehtävän myötä ainakin muutamalle nuorelle heräsi mielenkiinto asiaa kohtaan, heidän todetessaan tietonsa syrjäytymisestä olevan rajallista ja näin ollen kaipaavansa asiasta lisää tietoa.

Muutama nuorista oli myös piirtänyt kirjoitelmiansa alkuun tai loppuun joko aiheeseen liittyvän tai siitä poikkeavan kuvan. Syrjäytymiseen liittyvissä kuvissa oli esimerkiksi kuvattu kiusaamistilanteita, nuorta istumassa pää alas painettuna ja nuorta erillään muista nuorista. Kuvat olivat hyviä ja ilmensivät hyvin nuorten kirjoitelmissa esittelemiä ajatuksia, mutta koska aineistonani toimivat tällä kertaa nuorten kirjoitelmat, en ryhdy tarkemmin analysoimaan nuorten piirustuksia.

3.3 Teemoittelu analyysimenetelmänä

Aineistoni analysointimenetelmänä käytän teemoittelua. Teemoittelussa aineistoa pyritään ryhmittelemään teemoittain ja nostamaan tutkimusongelmaa valaisevia teemoja esiin. Näin on

mahdollista vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistossa (Eskola & Suoranta 1998, 175.) Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan pääsääntöisesti aineistolähtöisesti eli etsimällä teksteistä haastatteluja, vastauksia tai kirjoitelmia yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Teemoittelua on kuitenkin mahdollista tehdä myös teorialähtöisesti, jolloin jonkin viitekehyksen tai teorian mukaisesti ohjautuva teemoittelu on mahdollista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkielmassani teen teemoittelun aineistolähtöisesti, koska haluan tavoittaa nuorten omat ajatukset syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Tämän vuoksi en halunnut valmiin teorian johdattelevan ajatteluni liaksi.

Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla kirjoitelmat läpi muutaman kerran. Jo tässä vaiheessa pystyin erittelemään kirjoitelmista kolme toisistaan poikkeavaa teemaa, sillä silmiin pistävimpänä huomasin nuorten kirjoitelmissa syyllistävän sävyn. Teemat muodostuivatkin mielessäni sen mukaan kehen syyllistäminen kohdistui eli kenen syyksi olin kokenut nuorten kirjoitelmissaan syrjäytymisen sijoittavan. Teemojen nimiksi muodostuivat yksilön vastuu, yhteisön vastuu ja yhteiskunnan vastuu. Tämän jälkeen kokosin paperille joitakin sitaatteja tukemaan ajatustani näistä kolmesta eri teemasta. Koska sitaatit vahvistivat ajatustani kyseisten teemojen olemassa olosta, päätin käyttää teemoittelun apuna koodausta.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan koodausta on mahdollista hyödyntää teemojen muodostamisessa ja jäsentämisessä. Koodaus merkitsee aineistoon tehtyjä jäsenteleviä merkintöjä ja luokitteluja. Koodauksen apuna voivat toimia esimerkiksi numerot, kirjaimet ja värikyynin tehdyt alleviivaukset. Heidän mukaansa koodaaminen ei ole välttämätöntä, mutta helpottaa aineiston käsittelyä. Merkitsemällä samoin koodein tekstikohdat, joissa puhutaan samoista asioista, saadaan aineiston ryhtiä ja helpotetaan analyysia. Itse toteutin koodaamisen yliviiwaamalla aineistosta kolmella eri värillä mielestäni eri teemoja ilmentäviä osuuksia.

Koodattuani aineistoni eri väreillä pystyin havainnoimaan sitä, kuinka paljon mikäkin teema aineistossa painottui. Tätä voidaan jossain määrin pitää kvantifiointina, joka Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan on myös avuksi teemoittelussa. Kvantifiointi merkitsee koodeihin tai teemoihin liittyvien elementtien lukumäärien laskemista. Näin voidaan tarkistaa, että keskeisenä pidetyt aiheet todella esiintyvät tiheästi aineistossa. Tiettyjen sanojen tai termien lukumäärien laskeminen systematisoi analyysia. Yksinomaan sanahakuja tekemällä ei saada kuitenkaan luotettavia tuloksia, sillä asioiden esiintymisestä saadaan parhaiten tietoa lukemalla aineistoa kokonaisuuksina, ei vain etsimällä yksittäisiä sanoja. Omassa aineistossani en ryhtynyt tarkasti laskemaan eri koodien yleisyyttä, vaan tyydyin havainnoi-

maan sitä, että jokainen teema tosiaan esiintyi aineistossa useaan otteeseen, jotta voin pitää tulkitsemiani teemoja luotettavina. Mielestäni teemat esiintyivät kirjoitelmissa suhteellisen tasapuolisesti, yksikään teemoista ei suoranaisesti korostunut muiden yli. Tosin aluksi kiinnitin huomiota yksilön vastuun korostumiseen säikähtäessäni mielestäni julmalta kuulostavaa ajatusmaailmaa. Pehdyttyäni aineistoon enemmän huomasin kuitenkin myös muiden teemojen esiintyvän aineistossa yhtäläillä.

Käydessäni aineistoani läpi koodatessani ja kvantifioidessani sitä, aineisto jäsenyi selkeämmin mielessäni. Koin tärkeäksi ja itseni kannalta hyödylliseksi koota mieleen nousseet ajatukset taulukoksi (ks. taulukko 3, luvussa 4). Taulukon avulla käsitin paremmin sen, että teemat muodostuivat sen mukaisesti, miten kirjoitelmissa otettiin kantaa tehtävänannossa annettuihin kysymyksiin, joissa pyydettiin tarkastelemaan syrjäytymisen näkymistä, syrjäytymiseen johtavia asioita, syrjäytymisen seurauksia, syrjäytymisen ehkäisemisen toteuttajaa, syrjäytymisen ehkäisemisen merkitystä ja sitä miten syrjäytymistä tulisi ehkäistä. Keskeisenä teemojen erona oli se seikka, että syrjäytymisen aiheuttaja ja toisaalta se, kenen tehtävä syrjäytymisen ehkäiseminen on, oli kirjoitelmissa joko nuori itse, nuoren lähiyhteisö tai koko yhteiskunta.

Useimmista kirjoitelmista löytyy jokainen kolmesta teemasta hieman erilaisin painotuksin, joten kyse ei ollut suoraviivaisesta jakaantumisesta kolmen eri teeman alle. Taulukkoa 3 laatiessani saatoinkin esimerkiksi sijoittaa jonkin asian ensin yhteisön vastuuseen, kunnes tajusin asian kuuluvankin oikeastaan paremmin yhteiskunnan vastuuseen. Lisäksi rajan vetäminen esimerkiksi syrjäytymisen syiden ja syrjäytymisen seurausten välillä oli ajoittain vaikeaa. Mielestäni kuitenkin onnistuin taulukossa tavoittamaan nuorten kirjoitelmien keskeiset ajatukset ja taulukkoon keräämieni asioiden avulla minun oli helpompi kirjoittaa lopulliset tulokseni jäsennellymmmin ja lukijalle selkeämmin.

Taulukkoa 3 tarkistelemalla ymmärsin paremmin sen, että teemoissa se, miten syrjäytyminen määriteltiin, vaikutti myös siihen, miten syrjäytymistä oli nuorten mielestä mahdollista ehkäistä. Tämän vuoksi jaoin jokaisen teeman kahteen osaan; ensimmäisessä teeman osassa käsitellään nuorten syrjäytymiselle antamaa määritelmää, jonka jälkeen toisessa teeman osassa tarkastellaan sitä, miten kyseistä nuorten määrittelemää syrjäytymistä on mahdollista ehkäistä (ks. taulukko 4, luvussa 4). Alateemat jäsentävät tuloksia ja selkiyttävät sitä yhteyttä, mikä nuorten kirjoitelmissa oli syrjäytymisen määritelmän ja syrjäytymisen ehkäisemisen välillä. Yhdessä taulukon 3 kanssa, taulukko 4 vetää yhteen keskeisimmät tulokseni. Taulu-

koita 3 ja 4 on myös mahdollista lukea riveittäin, jolloin syrjäytyminen näyttäytyy kokonaisvaltaisena ongelmana ja tavat, jolla syrjäytymistä voidaan ehkäistä monipuolistuvat.

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) toteavat, että teemojen käsittelyn yhteydessä tutkimukseen poimitaan usein eräänlaisia näytepaloja aineistosta. Aineistosta lainattujen kohtien eli sitaattien tarkoituksena on antaa havainnollistavia esimerkkejä ja antaa todiste siitä, että aineisto on antanut johtolankoja juuri näiden teemojen muodostamiseen. Jokaisen sitaatin tulee kuitenkin olla harkittu, sillä tutkimustulosten ei tule olla vain kokoelma erilaisia peräkkäisiä sitaatteja ilman tutkijan kommentointia. Tutkimusta kirjoittaessa on hyvä miettiä, mikä kunkin sitaatin tehtävä on ja onko se varmasti tarpeellinen juuri suunnitellussa kohdassa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Käytin itsekin tutkielmassani useita aineistostani lainaamiani sitaatteja. Mielestäni sitaatit täydentävät esiin nostamiani teemoja ja tuovat tuloksiini mielenkiintoisia yksityiskohtia. Lisäksi uskon, että näin nuorten oma ääni tulee paremmin esille.

3.4 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimuseettiset kysymykset ovat viime vuosina nousseet tieteessä yhä keskeisempään asemaan. Samalla erilaiset hallinnolliset vaatimukset, kuten kuntien ja viranomaisten tutkijoilta edellyttämät käytännöt ovat tiukentuneet. Erityisesti huomiota on tällöin kiinnitetty iältään nuorten tutkittavien, lasten ja nuorten, tutkimukseen ja heidän oikeuksiensa turvaamiseen tutkimustilanteissa. (Vehkalahti ym. 2010, 10.) Tutkimuksen tekeminen kietoutuu monella tavalla tutkimuseetiikkaan eli hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen. Se kulkee mukana tutkimusprosessin ideointivaiheesta tutkimustuloksista tiedottamiseen. Hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan, että tutkijat noudattavat eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja tutkimusmenetelmiä. Tämä edellyttää, että tutkija noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tutkimustulosten esittämisessä. (Vilkkä 2005, 29–30.)

Yleiset eettiset suuntaviivat ja periaatteet liittyvät olennaisesti myös lasten ja nuorten kanssa tehtävään tutkimukseen. Keskeisiä tutkimuseettisiä kysymyksiä, olipa kyseessä aikuisiin tai lapsiin kohdistuva tutkimus, ovat esimerkiksi asianmukainen viittaaminen kaikkiin käytettyihin lähteisiin, tutkittavien anonymiteetin turvaaminen, osallistumisen vapaaehtoisuus ja aineiston säilyttäminen asianmukaisesti (Kuula A. 2006). Pyrin omassa tutkielmassani noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämän vuoksi olen muun muassa huolehtinut siitä,

että tutkittavien anonymiteetti säilyy koko tutkimuksen ajan. Nuorten aineisiin ei ole kirjattu nuoren nimeä, jotta yksittäistä nuorta ei voida missään tutkimuksen vaiheessa tunnistaa. Myös koulujen pysyminen salassa on mielestäni tärkeää tunnistettavuuden poistamiseksi.

Lapsiin kohdistuvan tutkimuksen eettisiä kysymyksiä sekä niihin suositettuja kannanottoja on pisimpään pohdittu lääketieteessä, mutta myös psykologisen tutkimuksen alueella. Näiden tieteenalojen ulkopuolella lasten tutkimuksen eettisten ongelmien käsittely alkoi yksityiskohtaisesti samaan aikaan, kun käytiin julkista keskustelua lasten yleismaailmallisista oikeuksista YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen yhteydessä 1990-luvun taitteessa. (Ruoppila 1999, 27.) Erityisiä lapsiin ja nuoriin liittyviä tutkimuseettisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi nuorten pitäminen täysivaltaisina subjekteina ja kyvykkäinä aitoon osallisuuteen sekä luottamuksen saavuttaminen nuorten tutkittavien ja aikuisen tutkijan välillä. Keskeiseksi nousee myös kysymys suostumuksesta: kuka on oikeutettu ja toisaalta arvioidaan päteväksi antamaan suostumus tutkimukseen? (Vehkalahti ym. 2010, 15–16.)

Yksi keskeisistä eettisistä kysymyksistä on huoltajien ja viranomaisten merkittävä valta-asema niin sanottuina portinvartijoina lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa tutkimuksessa. Tutkijan on saavutettava jommankumman tai molempien tahojen hyväksyntä voidakseen tutkia ryhmää, jonka ei katsota kykenevän itse päättämään osallistumisestaan tutkimukseen. (Nurmenniemi 2010, 22.) Käytännössä lasten tutkimuksessa noudatetaan erilaisia käytäntöjä sen suhteen, kuinka vanha lapsi tai nuori on jo kykenevä päättämään itse tutkimukseen osallistumisesta. Toisinaan on lähdetty siitä, että 12 vuotta täyttäneet voivat osallistua tutkimukseen ilman vanhempien suostumusta. Toisinaan käytössä oleva ikäraja on 15 vuotta, toisinaan taas painotetaan, että alaikäisen lapsen osallistumiseen on aina saatava huoltajan suostumus. (Nieminen 2010, 36–37.)

Omaan tutkielmaani hankin tutkimusluvan ensin koulujen rehtoreilta päästäkseni sisään kouluihin, tämän jälkeen tarvitsin luvan opettajilta, jotta sain pääsyn heidän tunneilleen. Tämän jälkeen tarvitsin vielä luvan vanhemmilta, jotta nuoret saivat luvan osallistua ja lopulta hyväksynnän nuorilta itseltään tutkielmaani kohtaan. Koska aihe ei ole kovin arka tai henkilökohtainen, lupien saamisessa ei ollut ongelmia. Menetelmänä aineen kirjoittaminen on kouluympäristössä tuttu, joten myöskään tutkimuksen suorittaminen ei aiheuttanut kohtuutonta vaivaa opettajille tai nuorille itselleen. Keskeisimpinä esteinä osallistumiselle

olivat luultavasti nuoren oman mielenkiinnon puute osallistumista kohtaan ja sosiaalinen paine osallistumattomuudelle.

Luottamuksellisen suhteen luominen nuoren tutkittavan ja aikuisen tutkijan välille nähdään nuorisotutkimuksessa usein eettisesti kestäväksi tutkimuksen kulmakivenä. Käytännössä tämä merkitsee nuorten toimijuuden ja osallisuuden huomioon ottamista sekä nuoren itsemääräämisoikeutta. (Vehkalahti 2010, 16.) Tutkimuksesta lapsille ja nuorille kerrottaessa on olennaista muistaa tutkimukseen osallistuvien lasten ja nuorten subjektiluonne. Näin vältytään aliarvioimasta lapsia ja nuoria. On muistettava, että saaduista luvista huolimatta lapsella ja nuorella on myös oikeus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen. (Ruoppila 1999, 38.) Eettisesti ongelmallisena pidän sitä, että en ole varma, kuinka vapaaehtoisena nuoret kirjoitelman tekemistä lopulta pitivät. Mielestäni nuoret ovat itse kykeneviä päättämään halustaan osallistua, mutta uskon, että kysymys vapaaehtoisuudesta oli selkein niille luokille, joissa tuli palauttaa lupalappu. Tämän vuoksi esimerkiksi kirjallinen suostumuslomake olisi voinut olla hyvä idea kaikkien nuorien kohdalla. Lupalapun tai suostumuslomakkeen täyttäminen osoittaa selkeämmin, että kyse on jostain, mihin ei ole pakko suostua. Tiedotteen saaneissa luokissa oli ehkä vaikeampi ilmaista haluttomuutensa osallistua ja näin erottua joukosta. Toisaalta koen, että jokaisen oli myös mahdollista jälkikäteen ilmoittaa minulle, jos ei olisi halunnut kirjoitelmansa osallistuvan tutkielmaani. Ja koska aihe ei ole kovin arka tai henkilökohtainen, saattoi moni nuorista pitää kirjoitelman kirjoittamista normaalina kouluarkeen liittyvänä tehtävänä, eikä osallistuminen tällöin nuoren kannalta ollut niin suuri asia.

Koen luottamuksellisen suhteen merkitsevänä myös sitä, että toimin kuten olen nuorille luvannut. Esimerkiksi lupasin tehtävänannossa (liite 1) ja vanhemmille tarkoitetuissa tiedotteissa (liitteet 2-4), että kirjoitelmia ei tulla käyttämään muuhun kuin tähän tutkielmaan, joten tulen tuhoamaan aineistoni saatua tutkielmani valmiiksi. Olen myös säilyttänyt aineistoni siten, että kenelläkään muulla ei ole ollut mahdollisuutta lukea sitä.

Nuorisotutkimusta on rakentanut 1970–1980-luvuilta lähtien leimallisesti pyrkimys tutkia nuoria heidän omilla ehdoillaan. Pyrkimys ymmärtää, millaisia merkityksiä nuoret itse antavat omalle toiminnalleen on yhdistynyt useissa tutkimuksissa tavoitteeseen tuoda ”nuorten oma ääni” kuuluville aikuispuheen takaa. (Vehkalahti ym. 2010, 16.) Yritän itsekkin tutkielmassani tavoittaa nuorten oman mielipiteen syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä. Toivon, että omat

näkemykseni tai lähtöoletukseni nuorten mielipiteistä ei vaikuta tutkimukseeni. Nämä oletukset on mielestäni hyvä tunnistaa tutkimusta tehdessään. Nuorten äänen tavoittamisen vuoksi pohdin muun muassa paljon myös sitä, haluan aikaisempaa kirjallisuutta käyttäen määrittellä syrjäytymisen käsitteenä kuinka tarkkaan. En halua, että ensin määrittelen tutkielmassani sen niin sanotusti oikean tavan ymmärtää syrjäytyminen, jonka jälkeen nuoret pääsevät kertomaan oman versionsa. Toisaalta haluan tutkimuksessani korostaa sitä, että syrjäytyminen on vaikeasti määriteltävä käsite, jonka eri toimijat tulkitsevat eri tavoin omista lähtökohdistaan ja tarpeistaan riippuen. Oikeaa määritelmää ei tällöin ole olemassa. Myös tehtävänantoa laatiessani mietin hyvin tarkkaan, että en johdattele nuoria mihinkään tiettyyn suuntaan.

3.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään käsitteitä reliaabelius ja validius, joista reliaabelius tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja validius mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kyseisiä käsitteitä kuitenkin usein pyritään välttämään, koska termit yhdistetään selkeämmin kvantitatiiviseen tutkimukseen, jonka piirissä ne ovat syntyneet. Kuitenkin kaiken tutkimuksen luotettavuutta ja pätevyyttä tulisi jollakin tavoin arvioida, vaikka mainittuja termejä ei haluttaisikaan käyttää. (Hirsjärvi ym. 2004, 216–217.)

Hirsjärven ym. (2004, 217–218) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta on mahdollista kohentaa tutkijan tarkalla selostuksella tutkimuksen toteuttamisesta. Myös Eskola & Suoranta (1998, 209, 211) tuovat asian esiin toteamalla, että laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tutkimuksen toteuttamista ja tutkimuksen luotettavuutta ei voi pitää toisistaan erillisinä tapahtumina. Viime kädessä luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia.

Tutkijan tarkkuus koskee kaikkia tutkimuksen vaiheita. Luotettavuuden arviointia tehdään koko ajan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan ja johtopäätöksiin. (Vilka 2005, 159.) Aineiston tuottamisen olosuhteista olisi kerrottava selkeästi ja totuudenmukaisesti. Aineiston analyysissa on keskeistä luokittelujen tekeminen, tämän vuoksi lukijalle olisi kerrottava luokittelujen syntymisen alkujuuret ja luokittelujen perusteet. Tulosten tulkinnan yhteydessä olisi kerrottava, millä perusteella tutkija esittää tulkintoja ja mihin hän päätelmänsä perustaa. Tässä

lukijaa auttaa, jos tutkimusta rikastutetaan esimerkiksi suorilla sitaateilla aineistosta. (Hirsjärvi ym. 2004, 217–218.) Olen pyrkinyt omassa tutkimuksessani kuvaamaan mahdollisimman tarkasti tutkimukseni eri vaiheet, jotta lukija pystyy seuraamaan tutkimusprosessin kulkua ja toteamaan esittelemäni tulokset päteviksi. Lisäksi olen käyttänyt tulosten esittelyn yhteydessä useita sitaatteja antaakseni lukijalle mahdollisuuden tutustua paremmin käytettävissä olleeseen aineistooni.

Tutkimusta käytännössä ei voi toistaa koskaan sellaisenaan, koska jokainen laadullisella tutkimusmenetelmällä tehty tutkimus on kokonaisuutena ainutkertainen. Muiden tutkijoiden on mahdollista päästä eri tuloksiin luokitellessaan ja tulkitessaan tutkimusaineistoa, vaikka luokittelu- ja tulkintasäännöt esitettäisiin yksityiskohtaisesti. (Vilkkä 2005, 159.) Tämä osoittaa Eskolan ja Suorannan (1998, 218) mukaan analyysin loputtoman tulkinnallisuuden. Muiden tutkijoiden pitäisi kuitenkin samoilla tulkintasäännöillä löytää muiden tulkintojen ohella myös se tulkinta, jonka tutkimuksen tekijä on tutkimuksensa perusteella esittänyt (Vilkkä 2005, 159–160). Esittelemäni tulokset ilmentävät samaa suuntausta kuin aikaisemmat tutkimukset nuorten mielipiteistä koskien syrjäytymistä, joten uskon, että tulokseni eivät ole sattumanvaraisia ja tutkielmani lukijan on mahdollista olla samaa mieltä tulkintani kanssa.

Laadullisen tutkimuksen, niin kuin määrällisenkin tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa useita menetelmiä. Tutkimusmenetelmien yhteiskäytöstä käytetään termiä triangulaatio. Tällöin tutkimuksessa hyödynnetään esimerkiksi eri metodeja, tutkijoita tai aineistoja. (Hirsjärvi ym. 2004, 218.) Triangulaation käyttöä perustellaan sillä, että yksittäisellä tutkimusmenetelmällä on vaikea saada kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta. Lisäksi uskotaan, että kun jokin tutkimusmenetelmä kuvaa kohdetta vain yhdestä näkökulmasta, on useammalla menetelmällä mahdollista korjata tätä luotettavuusvirhettä. (Eskola & Suoranta 1998, 69.)

Pohdin itsekin triangulaation hyödyntämistä, sillä keväällä kerättyäni kirjoitelmat mieleeni nousi ajatus muutaman nuoren haastattelusta. Haastattelussa olisin voinut tarkentaa kirjoitelmista esiin nostamiani tuloksia ja keskustella nuorten kanssa siitä, olenko ymmärtänyt kirjoitelmien mielipiteet oikein, mutta ajatus kariutui aikataulusta johtuviin ongelmiin. Olin saanut kirjoitelmat kokoon huhtikuun lopussa, joten minulle olisi ollut noin neljä viikkoa aikaa ennen peruskoulun kesäloman alkamista kirjoittaa kirjoitelmat puhtaaksi, analysoida kirjoitelmista alustavia tuloksia ja keksiä haastattelun kysymykset sekä huolehtia

haastateltavien löytymisestä ja lupakäytännöistä haastattelua koskien. Koin tehtävän liian haastavaksi, joten luovuin ajatuksesta. Tämä on sinänsä harmillista, sillä haastattelu olisi mahdollisesti parantanut tutkimukseni luotettavuutta ja osallistanut nuoria tutkimuksen tulosten analysointiin, mikä olisi varmasti ollut mielenkiintoista niin lopullisten tulosten kuin tutkimuksen suorittamisen kannalta. Tosin Eskolan ja Suorannan (1998, 212) mukaan ei ole varmaa, että tutkimuksen luotettavuutta voitaisiin lisätä viemällä tulkinnat tulkittavien arvioitaviksi. Tutkittavat voivat olla sokeita kokemukselleen tai tilanteelleen.

4. SYRJÄÄN JÄTTÄYTYMISTÄ VAI JÄTTÄMISTÄ?

Tässä luvussa esittelen kirjoitelman kirjoittaneiden nuorten mielipiteitä koskien nuorten syrjäytymistä ja syrjäytymisen ehkäisemistä. Kirjoitelmissa esitetyt mielipiteet olen jakanut kolmeen pääteemaan sen mukaan kenen vastuulla syrjäytyminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen nuorten kirjoitelmissa on. Vastuut jakaantuvat yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan kesken (ks. taulukko 3).

Taulukko 3: Yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan vastuuta korostavat teemat nuorten kirjoitelmissa

	Yksilön vastuu	Yhteisön vastuu	Yhteiskunnan vastuu
Syrjäytymisen aiheuttaja	nuori itse	muut nuoret	yhteiskunta
Syrjäytymiseen syyt	kyvyttömyys sosiaaliseen kontaktiin, oma valinta, luonne	kiusaaminen, suvaitsemattomuus,	tekemisen puute, avunsaamisen vaikeus, nuorten mielipiteitä ei kuunnella
Syrjäytymisen seuraukset	jätättyy ulkopuolelle, ei käy missään, ei puhu mitään	jätetään ulkopuolelle, ei oteta mukaan, ei puhuta	syrjäytyminen aiheuttaa ongelmia aikuisenakin: työttömyys, kouluttamattomuus jne., täysi-ikäisten tulevien aikuisten määrä vähenee
Ehkäisemisen toteuttaja	nuori itse	muut nuoret, vanhemmat, koulu	kaikki ihmiset
Ehkäiseminen merkitys	yksin oleminen voi aiheuttaa masennusta, itsensä vahingoittamista (päihteiden käyttö, syömishäiriö, itsemurha)	koulusurmien riski, syrjäytyneestä voi saada ystävän, kaikki ovat yhtä arvokkaita	nuoret ovat tulevaisuus, nuorten potentiaali, yhteiskunnan parempi voida hyvin
Ehkäisemisen keinot	nuoren tulee hankkia itselleen kavereita, harrastuksia tai apua, vaihtoehtona myös nuoreen kohdistuvat (pakko)toimenpiteet	yhteisöllisyys, erilaisuuden hyväksyminen, koulukiusaamiseen puuttuminen	rakenteellisia muutoksia: koulu, nuorisotyö, terveydenhoitaja, harrastusmahdollisuudet, tiedottaminen

Pääteemat yksilön vastuu, yhteisön vastuu ja yhteiskunnan vastuu jakautuvat alateemoihin sen mukaisesti miten niissä otetaan kantaa syrjäytymisen määritelmään ja syrjäytymisen ehkäisemiseen (ks. taulukko 4).

Taulukko 4: Pääteemat ja alateemat.

Pääteema	Yksilön vastuu	Yhteisön vastuu	Yhteiskunnan vastuu
Alateema (syrjäytymisen määritelmä)	Syrjään vetäytymisen nuoren valintana	Kiusaaminen syrjäyttää	Nuoria ei huomioida
Alateema (syrjäytymisen ehkäiseminen)	Nuoren tulee olla aktiivinen ja sosiaalinen	Enemmän suvaitsevaisuutta ja yhteisöllisyyttä	Muutoksia rakenteisiin

4.1 Yksilön vastuu

4.1.1 Syrjään vetäytyminen nuoren valintana

Syrjäytymisen ollessa kirjoitelmissa yksilön vastuulla syrjäytyminen on yksin nuoren oma syy. Syrjäytynyt nuori on eristäytynyt muista nuorista, eikä ole halukas toimimaan yhdessä muiden nuorten kanssa. Vuoden 2009 Nuorisobarometri kertoo samansuuntaisesta ajattelusta. Kysymyksen ollessa: missä määrin syrjäytyminen mielestäsi johtuu seuraavista asioista, lähes kaksi nuorta kolmesta oli sitä mieltä, että syrjäytyminen johtuu omasta halusta (vastausvaihtoehdon paljon valinnea 23 % ja jonkin verran 40 %). Yhtä suuri osa koki syrjäytymisen johtuvan omasta laiskuudesta ja välinpitämättömyydestä (vastausvaihtoehdon paljon valinnea 23 % ja jonkin verran 42 %). (Myllyniemi 2009, 128.) Kirjoitelmissa nuoret määrittelevät syrjäytymisen omaan kuplaan sulkeutumisenä, itsensä pariin vetäytymisenä ja haluttomuutena samaistua muihin nuoriin.

Syrjäytyminen meinaa että sulkeutuu omaan ”kuplaan” ja sulkee kaverit yms. henkilöt pois omasta maailmasta. Jos näin käy nuoresta tulee hiljainen ja poissaoleva kuin katsoisi maailmaa tummennetun lasin läpi. (poika 15 vee)

Syrjäytyminen on mielestäni vetäytymistä ”itsensä pariin”. Nuori ei enää ole aktiivinen eikä häntä enää kiinnosta olla sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden kanssa. (tyttö, 15.)

Yksilön vastuuta korostaessaan sulkeutuminen muiden ulkopuolelle näyttäytyi nuoren omana valintana. Sitä, mistä kyseinen valinta johtui, ei juurikaan pohdittu. Tosin osassa kirjoitelmista todettiin syrjäytymisessä olevan kyse nuoren huonosta asenteesta ja käyttäytymisessä piilevästä ongelmasta. Joissain kirjoitelmissa myönnettiin myös, että vetäytyminen syrjään saattaa johtua jostain traumasta tai sairaudesta, esimerkkeinä kirjoitelmissa mainittiin perheenjäsenen kuolema ja nettiriippuvaisuus.

Syrjäytyminen johtuu osittain itsestä ja ehkä omasta käyttäytymisestä ja haluttomuudesta samaistua muihin --- (poika 16v)

Nuorten syrjäytyminen tarkoittaa sitä, että nuori ei sopeudu joukkoon. Se johtuu yleensä nuorten asenteista, olemuksesta. (poika 15v.)

Nuori on siis itse omalla toiminnallaan aiheuttanut syrjäytymisen. Syrjäytynyt *emoilee yksin piilossa (poika 15 vee)*, mikä tarkoittaa synkkää asennetta elämää kohtaan. Tällöin nuorta ei kiinnosta muiden kanssa oleminen ja hän jättäytyy muiden nuorten ulkopuolelle. Nuorten kirjoitelmissa syrjäytyneet paikannetaan reunalle tai ulkopuolelle, kuten syrjäytymistä määriteltäessä usein tehdään (esim. Helne 2002; Järvinen & Jahnukainen 2001). Reunalla ja ulkopuolella olemista ilmaistiin esimerkiksi paikantamalla syrjäytynyt nuori yksin nurkkaan ja istumaan käytävällä tai ruokalassa erillään muista nuorista.

Syrjäytyminen näkyy nuoressa erityisesti surullisuutena, sulkeutumisena ja helposti ärsyyntymisenä. Myllyniemen (2009, 128) mukaan on osoitettu, että sosiaaliin suhteisiin luottamuksensa menettäneet ihmiset ovat hauraampia ja haavoittuvampia kuin muut. He sietävät heikommin erilaisia stressitilanteita ja sairastuvat muita herkemmin. Kirjoitelmissa syrjäytynyt nuori määrittyy yksilön vastuuta korostettaessa lisäksi ujoksi, hiljaiseksi ja kyvyttömäksi sosiaaliseen kanssakäymiseen. Syrjäytynyt nuori ei oikeastaan edes halua puhua muille.

Yleensä ne jotka ovat hyvin ujoja, jäävät ulkopuolelle ja syrjäytyvät. Monet yrittävät kyllä ottaa ujoja ja/tai syrjäytyneitä takaisin ”piireihin”. Kylläkin se on usein aika vaikeaa. Syrjäytyneet eivät aina osaa kommunikoida itse. (tyttö 15)

Syrjäytyneet eivät välttämättä edes halua jutella ja olla sosiaalisesti tekemisissä vieraiden/muiden ihmisten kanssa. (tyttö, 16)

Syrjäytynyt nuori ei kuulu nuorten ”piireihin”. Ulkopuolelle jääminen ilmenee siten, että nuori viettää aikaansa kotona, ei osallistu ikinä mihinkään, mihin muut nuoret osallistuvat tai tee mitään, mitä muut nuoret tekevät. Nuoren käyttäytyminen nähdään muiden nuorten elämästä poikkeavana, syrjäytynyt nuori ei ole normaali. Määritellessään syrjäytynyttä nuorta, nuoret ottavat samalla kantaa siihen, millainen on niin sanottu tavallinen nuori ja millainen käyttäytyminen on hyväksyttävää. Tässä vaiheessa nuoret toivat vahvasti esiin sosiaalisuuden ja sosiaalisten taitojen merkityksen. Tavallinen nuori viettää aikaa ja on vuorovaikutuksessa muiden nuorten kanssa, poikkeava nuori on hiljainen eikä ole saanut luotua ympärilleen sosiaalista verkostoa.

Eivät pyöri kaveriporukoissa vaan viettää paljon aikaa itsestään kotona. (poika 16v.)

Sitä että nuori on yksin, ei ole kavereita eikä ole mukana missään toiminnassa esim. pyöri kylillä katellen tyttöjä niin kuin normaalit miehet/pojat. (mies 15-vee)

Syrjäytyneellä ei myöskään ole paljoa kavereita, eikä häntä näy kylillä tai nuorisotiloilla tai kaupungin suurimmissa bileissä ryyppäämässä. (tyttö 15)

Syrjäytyminen määrittyy niihin nuoriin, jotka eivät vietä aikaansa kuten muut, ”tavalliset” nuoret. Nuorten kirjoitelmissa ”tavallinen” nuori pyörii kylillä muiden seurassa, juo ja osallistuu bileisiin. Ongelmalliseksi määrittyy, ehkäpä aikuisten puheista poiketen, nuori, joka ei tähän toimintaan osallistu vaan pysyy kotona.

4.1.2 Nuoren tulee olla aktiivinen ja sosiaalinen

Syrjäytymisen ja yksin olemisen nähdään aiheuttavan nuorelle masennusta. Tämän vuoksi nuorten mielestä syrjäytymisen ehkäiseminen on tärkeää, sillä masennuksen myötä vaarana ovat erilaiset itsensä vahingoittamisen muodot kuten runsas päihteiden käyttö, viiltely, syömishäiriö tai itsemurha. Syrjäytymisen ongelmallisuus kohdistuu siis nuoreen itseensä.

Nuoret voivat olla hyvin itsetuhoisia syrjäytyneenä, ja alkoholin vaikutuksen alaisena mikään ei tunnu miltään. (mies 15)

Mahdollisuus syrjäytymisen ennalta ehkäisemiseen nähdään kuitenkin pienenä. Syrjäytymistä ei voi oikeastaan ehkäistä kukaan muu kuin nuori itse. Syrjään vetäytyneen nuoren tulisi hankkia itselleen ystäviä ja rohkaistua olemaan muiden nuorten kanssa tekemisissä. Ilman

ystäviä jääminen nähdään nuoren omana saamattomuutena, ystävän löytämiseksi nuoren tulisi ottaa itseään niskasta kiinni ja olla avoimempi muita nuoria kohtaan.

Nuori itse voi myös vaikuttaa syrjäytymiseen. Hyvä asenne ja olemus auttavat varmasti asiaa. Jos ei vain rohkeasti mene mukaan, vaan jää yksin nurkkaan pyörimään, voi helposti jäädä yksin. Myös tunneilla kannattaa olla rento, eikä hermostunut. Syrjinnän ehkäisy on myös tärkeää, mutta itse pystyy vaikuttamaan eniten. (poika 15v.)

Ja niinhän se menee että ystäviä ei saa jos niitä ei ”hanki”, ei ne taivaasta tipu. Rohkeasti vaan juttelemaan uusille ihmisille ja tekemään tuttavuutta. Mielestäni nuoren syrjäytymisen ehkäiseminen on nuorten itsensä tehtävä. Aina löytyy ”samanhenkisiä” ihmisiä kuin itse on, kukaan ei oikeasti ole yksin jos niin haluaa. (tyttö, 15v)

Myös ystävien etsiminen auttaa. Silloin kuitenkin täytyy ottaa itseään niskasta kii ja lähteä ystävän etsimiseen. Minusta nuori itse voi vaikuttaa erittäin paljon onko syrjäytynyt vai ei. Se on nuoren oma asia. (tyttö 15)

Kavereiden etsimisen lisäksi syrjäytymistä pystyisi ehkäisemään etsimällä itselleen harrastuksia, joissa voi tutustua toisiin ja löytää omat vahvuutensa. Harrastusten myötä itsetunto kohoaa ja nuori voi tuntea kuuluvansa muiden joukkoon.

Harrastuksen hankkiminen on myös hyvä idea, koska harrasteporukat pitävät yhtä ja näin nuori tuntee ”kuuluvansa johonkin”. (poika 15v)

Nuoren tulisi myös itse ymmärtää etsiä apua, kun kokee tarvitsevansa sitä. Tällöin apua tulisi hakea lähinnä eri viranomaisilta, kuten psykologilta, kuraattorilta tai terveydenhoitajalta, mutta myös vanhemmilta ja kavereilta. Lisäksi nuoret totesivat, että aina on mahdollista soittaa myös erilaisiin auttaviin puhelimiin, jos ei ole muita keneltä saada apua.

Muilla on mahdollisuus puuttua nuorten syrjäytymiseen kohdistamalla syrjäytyneeseen nuoreen erilaisia korjaavia toimenpiteitä. Lievimpänä tapana on keskustelu nuoren ja mahdollisesti hänen vanhempiansa kanssa kun ongelmia ilmenee. Muut toimet ovat nuorta leimaavia ja nuoren vääränlaisena pidettävään käyttäytymiseen kohdistuvia. Tosin uskon, että osa annetuista ehdotuksista on kirjoitettu pilke silmäkulmassa.

Tehkäämme siis syrjäytymiskeskustoja jonne kaikki Suomen syrjäytyneet lähetetään ja katsotaan kumoavatko he toistensa syrjäytyneisyyden. (poika 15 vee)

--- käskää heitä olla toisten kanssa (poika 16v)

Sitä voidaan ehkäistä vaikka joillakin leireillä tai jossakin tukikeskuksessa jossa näitä syrjäytyneitä on, siellä he voivat vaikka pelein ja leikein sopia tai miettiä että ” miksi tulit tällaiseksi”... (poika 16)

Nuorten syrjäytymistä voitaisiin vähentää antamalla mahdollisuuden jonkinlaiseen puheterapiaan. (tyttö 16v)

Syrjäytymistä ehkäisee nuorten mukaan sosiaalinen ja aktiivinen asenne. Syrjäytymiseen voidaan puuttua sosiaalistamalla syrjäytyneet nuoret takaisin muiden joukkoon. Tällä hetkellä yhteiskunnassa on yleistä arvostaa sosiaalisuutta ja tämä ilmenee niin kouluissa kuin työelämässäkin. Sosiaalisuutta pidetään ”hyvän ihmisen” merkinä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 16.) Esimerkiksi koulusurmien myötä ujoudesta muodostettiin sairaus, jonka patoutuvan vihan ja yksinäisyyden myötä uskotaan voivan purkautuessaan muodostua äärimmäiseksi väkivallaksi (Kiilakoski 2008). Koulusurmien vaara nostettiin esiin myös nuorten kirjoitelmissa erityisesti korostettaessa yhteisön vastuuta syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä.

4.2 Yhteisön vastuu

4.2.1 Kiusaaminen syrjäyttää

Yhteisön vastuuta korostavassa teemassa syrjäytymisen syyksi määrittyy kiusaamisen johdosta syntyvä yksinäisyys. Vastuu syrjäytymisestä siirretään yksilöstä muille nuorille, koska muut nuoret kiusaavat ja syrjivät nuorta, hänestä tulee syrjäytynyt. Keskeisenä on ajatus nuorten suvaitsemattomuudesta ja kyvyttömyydestä hyväksyä erilaisuutta. Suvaitsemattomuus aiheuttaa kiusaamista niitä kohtaan, joita pidetään erilaisina.

Aina on joku syrjäytynyt esim. koulussa näkee aina yksinäisiä ihmisiä joilla ei ole kavereita ja näyttävät onnettomilta. Mistähän se johtuu? No siitä että nykyajan nuoret kiusaavat hiemankin omanlaatuista ihmisiä. Nykyään ei saa olla erillainen tai on outo. Mielestäni jokainen ihminen on omalla tavalla kaunis. (Tyttö)

Useimmiten syy on kuitenkin muiden. Syrjitty saattaa olla jollain tapaa erilainen. Esimerkiksi tyyliltään. Muiden on vaikea hyväksyä sitä ja siitä seuraa syrjiminen. (tyttö 15)

Kiusaamisesta aiheutuvan syrjäytymisen koetaan vaikeuttavan nuoren elämää, esimerkiksi koulunkäynti ja ystävien löytäminen tulee vaikeammaksi, kun nuorta pelottaa tulla kouluun ja toimia muiden nuorten kanssa. Tässä tapauksessa nuoren yksinäisyys tai ”epäsosiaalisuus” johtuu siis kiusaamisen aiheuttamasta itsetunnon laskemisesta ja epävarmuudesta. Kiusatuksi joutumisen on todettu olevan yhteydessä muun muassa yleiseen ahdistuneisuuteen, sosiaaliseen ahdistuneisuuteen, huonoon itsetuntoon, kielteiseen minäkuvaan ja yksinäisyyteen (Salmivalli 2010, 26).

Nuoret taitaa syrjäytyä yleensä koulukiusaamisen takia. Kun nuorta kiusataan haukkumalla esimerkiksi hänen ulkonäköään, sitä hankalampaa on jälkeensä näyttäytyä ihmisten seurassa. Nuoren syrjäytyminen näkyy usein kaveriporukoista poissulkemisena. Tämän seurauksena syrjitty alkaa sulkeutua yhä enemmän. Hän kaihtaa väkijoukkoja ja asioista puhuminen on naurunalaiseksi tulemisen pelossa vaikeaa. (poika 15v)

Kiusaamisen syynä voi olla mikä tahansa muiden nuorten huomiota herättävä asia, kuten vaatteet, paino, puhetyyli, musiikkimaku tai ihonväri. Myös Salmivallin (2010, 38) mukaan aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että kuka tahansa ei joudu kiusatuksi yhtä todennäköisesti. Kiusatuksi joutumisen riskiä lisäävät esimerkiksi ulkoinen olemus, esimerkiksi poikkeava ruumiin rakenne tai tietynlainen temperamentti, kuten arkuus. Kuten yksilön vastuuta korostaessa myös yhteisön vastuussa kyse on siitä, millainen valtavirrasta poikkeava nuori on verrattuna ”tavalliseen” nuoreen. Valtavirrasta poikkeavia ei hyväksytä joukkoon, vaan heidät syrjäytetään ulkopuolelle.

Usein syrjityiksi joutuvat massasta hieman poikkeavat, hieman erilaisia vaatteita käyttävät, tai toisella tavalla ajattelevat. (poika 15v)

Vaikka jotkin nuoren ominaisuudet ennustavat kiusatuksi joutumista, tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kiusaaminen olisi kiusattujen syytä tai heidän vastuullaan (Salmivalli 2010, 39).

Nuorta ei oteta porukkaan missään. Muut jos lähtevät viihteelle häntä ei oteta. Kaikki mollaavat nuorta haukkuvat jopa lievästi pahoinpitelevät (poika 16 vuotta)

Nuorten kirjoitelmissa ero yksilön vastuuseen on yhteisön vastuussa se, että nyt nuori tahtomattaan ajautuu pois porukasta. Ulkopuolelle jättäminen ilmenee siten, että nuorta ei pyydetä mukaan muiden nuorten toimintoihin. Hänelle ei puhuta ja nuori saa huomiota vain kiusaamisen ja naljailun kautta.

4.2.2 Enemmän suvaitsevaisuutta ja yhteisöllisyyttä

Syrjäytymisen ehkäisemisen koetaan olevan tärkeää, koska kaikki nuoret ovat yhtä arvokkaita ja kaikilla tulisi olla oikeus tuntea kuuluvansa joukkoon. Yksilön vastuusta poiketen yhteisön vastuuta korostaessa yksinäisiä kohtaan tunnetaan myötätuntoa ja syrjäytymiseen liittyviin tunteisiin pystytään samaistumaan. Syrjäytyminen ei ole nuoren vika, vaan hänet tulisi hyväksyä sellaisenaan muiden joukkoon. Myös Salmivalli (2010, 39) toteaa, että kiusatuksi tulemisen riskit eivät ole kiusatun vikoja vaan hänen ominaisuuksiaan, joiden kanssa hän ansaitsee muiden hyväksynnän.

Kirjoitelmissa muutamalla nuorella oli myös omia kokemuksia syrjään joutumisesta. Tunteen koettiin olleen todella ikävä ja tämän vuoksi toivotaan, että kukaan muu ei sellaista joutuisi kokemaan ja että kaikilla olisi edes yksi ihminen, johon voisi luottaa. Salmivallin (2010, 25) mukaan koulukiusatuksi joutumisesta tekee erityisen traumaattiseksi se seikka, että kiusaaminen ei ole ohimenevä tapahtuma vaan pysyvä tilanne, joka monilla kiusatuilla jatkuu kouluvuodesta toiseen. Lisäksi kiusaaminen ei ole muusta luokan sosiaalisesta elämästä irrallaan, vaan siihen liittyy usein kokonaisvaltainen ihmisarvon menetys vertaisryhmässä.

Syrjäytyminen on "henkinen itsemurha" se lamauttaa, masentaa, piikittelee, röykkii, koukuttaa, sattuu. (tyttö 16 vee)

--- voi olla tuskallista joutua syrjityksi (poika 16v)

On kamalaa, jos ei tunne kuuluvansa mihinkään! (tyttö 15)

Sattuu kun istut aina yksin, koulussa "valitaan" viimeisenä ryhmätöihin tai muihin, esim: joukkueisiin liikuntatunneilla. Vapaa-ajalla istut kotona yksin, katsot ikkunan väliin jääneitä, käpristyneitä lehtiä. Valo puuttuu elämästä, onko siis ihmekkään jos nuori syrjäytyy? (Tyttö 15)

Selvisin tilanteesta parhaan ystäväni avulla, tuella, hän jaksoi minua vaikka halusin luovuttaa, aina antoi voimaa ja uskoa paremmasta huomisesta. Hänen takiaan voin

paremmin. Tästä syystä jokaisella pitäisi olla edes yksi hyvä ja tärkeä ihminen elämässään ettei tällaisia tilanteita tulisi, ettei kukaan jäisi yksin. (Tyttö 16w)

Syrjäytymisen ehkäisemisen nähdään hyödyttävän yksilön lisäksi koko nuorten yhteisöä. Esimerkiksi koulukiusaamisesta kärsivä voi ajautua tilanteeseen, jossa väkivaltaiset teot itseä ja muita kohtaan tuntuu ainoalta ratkaisulta. Useassa kirjoitelmassa tuotiin esiin koulusurmat tällaisena äärimmäisenä tekona. Syrjäytymistä ehkäisemällä tällaisia tapahtumia voitaisiin välttää.

Nuorten syrjäytymistä pitää ehkäistä sen takia ettei tule lisää kouluammuskelijoita. (poika 15)

Yhteisön vastuuta korostaessa todetaan, että ulkopuolelle jääneestä nuoresta voi saada myös hyvän ystävän, jos lähestyy tätä rohkeasti ja avoimin mielin. Syrjäytymisen ehkäiseminen on siis siksikin merkityksellistä, että nuoret tutustuisivat toisiinsa ja loisivat uusia tuttavuuksia.

Tuo yksi syrjäytynytkin poika voisi oikeasti olla vaikka tosi kiva tyyppi... (tyttö, 15v)

Yhteisön vastuuta korostavassa teemassa vastuu syrjäytymisen ehkäisemisestä annetaan ensisijaisesti nuorille. Nuorten tulisi oppia olemaan suvaitsevaisempia ja pitämään kaikkia samanarvoisina. Pelkästään toisten huomioiminen ja hymyileminen toiselle koulun käytävällä kulkiessa voisi tehdä olon paremmaksi ja vaikuttaa siihen päätökseen, kuinka mielellään nuori tulee kouluun. Nuorten kirjoitelmissa todettiin syrjäytymisen katoavan, jos lakattaisiin lokeroimasta erilaisia nuoria ja pystyttäisiin avoimesti toimimaan yhdessä. Lokeroiminen on kirjoitelmien mukaan yleistä nuorten joukossa, jossa erilaiset tyyliä ja maut jakavat nuoret ryhmiin, joihin joko kuuluu tai ei kuulu. Syrjäytymistä ehkäistäisiin ottamalla yksinäiset nuoret mukaan ja viettämällä heidän kanssaan aikaa. Erityisen keskeisenä syrjäytymisen ehkäisemisessä olisi kiusaamisen lopettaminen.

Kaikki ratkeaisi jos jokainen aattelisi kaikkia samanarvoisina. Tekisi niin miten halutaan sinulle tekevän. T: Peace and love (Tyttö)

Ehkä sitten kun ihmiset lakkaavat yleistämästä ja lokeroimasta, katoaa myös syrjäytyminen. Sitä päivää odotellessa. (tyttö 15v)

Esim. pyytämällä se henkilö mukaan kaikkiin juttuihin mitä muut tekee ja jos ei eka halua ison porukan mukaan lähteä niin pyytää vaan että tulee yksin, että ois vaan kahestaan. Menee pelaa vaikka jalista tai kattoo leffaa. (mies 15-vee)

Suvaitsevaisuuden opettamisessa nostetaan esiin vanhempien vastuu. Vanhempien tulisi opettaa nuorille suvaitsevaisuutta ja toimia itse esimerkkinä. Jo kotona nuoren tulisi oppia, miten muita ihmisiä tulee kohdella ja miten heidän kansaan toimitaan hyvien käytöstopojen mukaisesti. Lisäksi vanhempien tulisi viettää enemmän aikaa nuorten kanssa ja olla kiinnostuneita heidän kuulumisistaan.

Tietynlaisen kotikasvatuksen voidaankin nähdä olevan riskitekijä, joka ohjaa ajautumaan aggressiiviselle kiusaajan ”uralle”. Esimerkiksi rajojen puute, lapsen alistaminen tai tunnekylmä suhtautuminen lapseen ovat tyypillisempiä kiusaajalle kuin lapsille, jotka eivät kiusaa toisia. Se, alistetaanko koulussa heikompia, johtuu siis myös yhteisöllisistä tekijöistä. Tämä on nähtävissä erityisesti kouluissa, joissa vanhemmat osoittavat kiinnostusta ja osallistuivat aktiivisesti lasten koulutyöhön. (Salmivalli 2010, 41.) Kirjoitelmissa yhteinen aika ja vanhempien ja nuoren välinen luottamus mahdollistaisi nuorten mukaan sen, että nuori tulisi herkemmin kertomaan, jos hänellä olisi mieltä painavia ongelmia. Vanhempien tulisi myös rohkaista nuoria etsimään ystäviä ja pitämään kiinni jo syntyneistä ystävyysuhteista.

Vanhempien tulee opettaa jälkikasvulleen, miten toisten ihmisten kanssa toimitaan. Vanhemmat eivät saa myöskään itse antaa tavallaan esimerkkiä erilaisten ihmisten syrjimisestä tai rasismista. (tyttö miltei 16v)

Jokaisessa perheessä pitäisi löytyä vanhemmilta aikaa lapsilleen. Vanhempien pitäisi kysyä lapseltaan, miten tällä menee. OIKEASTI. Ei mitään pinnallista ”mitä sulle kuuluu” heittoa, kun lapsi kulkee ohitse, ja avoimuutta kaipaisin myöskin perheisiin. Usein nuorilla on suuri kynnys mennä juttelemaan vanhemmilleen ja kertomaan murheistaan / ongelmistaan. Varmasti tämä on ollut tiedossa jo hyvän aikaa, joten miksi vanhemmat eivät voisi mennä lapsen luokse ja kysyä tältä asioista, ja kertoa omasta elämästään, ym. jotta nuoren ja vanhemman luottamussuhde kasvaisi ja nuoren kynnys tulla kertomaan ongelmistaan ja murheistaan vanhemmilleen matalisi. (tyttö, 15.)

Suvaitsevaisuutta ja erilaisuuden hyväksymistä tulisi oppia nuorten mukaan myös koulussa. Tähän paras keino olisi koulun yhteishengen parantaminen, esimerkiksi panostamalla luokkien ryhmähengen nostamiseen. Hyvä yhteishenki vaikuttaa yleiseen viihtyvyyteen ja siihen, että kaikki tulisivat edes jotenkin toimeen keskenään. Ryhmähengen vaikuttamalla olisi myös mahdollista herkemmin huomata, jos jollain on ongelmia.

Yritetään vaan parantaa koulun, luokkien ja oppilaiden välistä ryhmähenkeä. (tyttö 16v)

Opetusministeriön (2003, 56–57) muistiossa todetaan, että kun oppilaiden hyvinvointia pyritään lisäämään, tärkeimmiksi asioiksi nousevat koko koulun ja luokan ilmapiiri. Kouluyhteisössä vallitsevien arvojen ja toimintatapojen sekä aikuisten oman esimerkin nähdään voivan tukea tai heikentää lasten henkistä kasvua ja tasapainoa. Opetusohjelman tulisi sisältää aineksia, joiden avulla lapset voivat oppia esimerkiksi tunneälyä, paineensietokykyä ja ihmissuhdetaitoja. Tällaisia tavoitteita voitaisiin edistää muun muassa edistämällä yhteisöllisyyttä ja eri-ikäisten kanssakäymistä ja vakiinnuttamalla lasten suhteita oppilastovereihin ja aikuisiin. On huolestuttavaa, että varsinaissuomalaisien 6.- ja 9.-luokkalaisten mielipiteitä tutkineen tutkimuksen mukaan vain kolme prosenttia yhdeksäsluokkalaisista tytöistä, yhdeksän prosenttia yhdeksäsluokkalaisista pojista ja 14 % kuudenluokkalaisista oli täysin samaa mieltä siitä, että koulun ilmapiiri on hyvä. (Haanpää 2009, 22.) Opetusministeriön tärkeäksi myöntämässä tehtävässä ei siis ole täysin onnistuttu.

Yhteisöllisyyden edistämisen lisäksi nuoret kaipasivat kirjoitelmissaan kouluissa tehokkaampaa kiusaamiseen puuttumista. Koulussa tapahtuvaan kiusaamiseen tulisi puuttua tiukemmin, sillä nykyisten kiusaamiseen puuttumisen keinojen nähdään olevan riittämättömiä. Opettajien toivotaan puuttuvan kiusaamisen myös aikaisemmin.

Ehkäisemällä kiusausta, varmasti myös syrjäytyneisyys vähenee jonkin verran. (poika 15v)

Haanpään ym.(2009, 22) tutkimuksen mukaan nuorten mielestä alakouluissa kiusaamisen ehkäisyyn käytetään voimavaroja ja siihen kyetään puuttumaan paremmin kuin yläkouluissa. Alaluokkalaisista tytöistä 17 % ja pojista 16 % on täysin sitä mieltä, että kiusaamisen estämiseksi koulussa tehdään paljon työtä. Yhdeksäsluokkalaiset näkevät asian

ongelmallisempänä, sillä ainoastaan 5 % tytöistä ja vajaa 10 % pojista katsoi asian olevan näin.

Opettajat ovat tietyssä avainasemassa kiusaamisen vähentämisessä, mutta kiusaamisen tunnistaminen ei ole itsestään selvää. Tutkimukset ovat osoittaneet, että opettajat eivät ole selvillä läheskään kaikesta kiusaamisesta silloinkaan, kun se on hyvin systemaattista ja jatkuvaa. (Salmivalli 2010, 47.) Myöskään kirjoitelmissa nuoret eivät täysin luottaneet opettajan mahdollisuuteen puuttua tilanteisiin. Opettajat eivät tunne nuorten välisiä asioita, jotka vaikuttavat siihen, kenen kanssa voidaan ja halutaan viettää aikaa. Opettajan ei nähdä voivan määrätä, kenen kanssa nuorten tulisi olla. Opettajien mahdollisuutta puuttua tilanteeseen epäiltiin myös Konttisen (2010, 57) pro gradussa, jossa tutkittiin nuorten ajatuksia kiusaamiseen puuttumisesta. Lopulta kyse on siitä, että nuorten tulee itse ratkaista keskinäiset ongelmansa ja oppia tulemaan toimeen kaikkien kanssa.

4.3 Yhteiskunnan vastuu

4.3.1 Nuoria ei huomioida

Yhteiskunnan vastuuta peräänkuuluttavassa teemassa yhteiskunta eli lähinnä viranomaiset ja päättäjät ovat jättäneet nuoret vaille heidän ansaitsemaansa huomiota. Nuoret kokivat kirjoitelmissaan, että nuorten asioista ja hyvinvoinnista ei välitetä tarpeeksi, eikä heidän asioitaan ajeta eteenpäin. Nuorten mielipiteitä ei kuulla tai oteta huomioon päätöksenteossa. Vuoden 2008 Nuorisobarometrin mukaan 19 % vastanneista nuorista on kokenut voivansa aidosti vaikuttaa oman asuinkuntansa asioihin, kun taas 42 % ei ole kokenut vaikutusmahdollisuutta juuri ollenkaan. (Myllyniemi 2008, 61.)

Kokemukseen riittävästä vaikuttamisesta vaikuttaa luonnollisesti vaikuttamishalujen taso (emt.). Vaikuttamishalukkuus näyttäisi ainakin Haanpään ym. (2009, 31) mukaan lisääntyvän iän myötä. Erityisesti nuoret halusivat vaikuttaa nuorten elämään liittyvissä teemoissa, kuten urheiluun ja nuorisotoimintaan liittyvissä asioissa sekä yhteisissä asioissa, kuten harrastusmahdollisuuksien lisäämiseen. Myös kunnallisesta päätöksenteosta tulee toiveita, joissa nousee esiin huoli työpaikkojen riittävydestä ja terveydenhuollosta. Huomioitavaa on erityisesti se, että mikään kuulemisjärjestelmä ei ole riittävä, ellei se kykene tuottamaan nuorille kokemusta, että heitä arvostetaan ja että heidän mielipiteillään on vaikutusta. (Myllyniemi 2008, 61).

Kirjoitelmissa koettiin myös avun saamisen ja oman mielipiteen kertomisen olevan vaikeaa, sillä aikuisilla ei ole aikaa kuunnella tai heitä on vaikea tavoittaa. Vuoden 2009 Nuorisobarometrin mukaan 16 % vastanneista koki syrjäytymisen johtuvan avun saamisen vaikeudesta ongelmatilanteissa (Myllyniemi 2009, 126). Lisäksi kirjoitelmissa koettiin, että nuorille ei ole tarjolla tarpeeksi tekemistä. Koska tekemistä ei ole, vietetään aikaa kaupungilla, joka muiden ihmisten mielestä näyttäätyy ongelmallisena. Joissakin nuorten kirjoitelmissa otettiin vahvasti kantaa siihen, kuinka nuoret yleistetään yhdeksi kategoriaksi ja nähdään aina pahantekijöinä.

Kaupunki ei järjestä nuorille tarpeeksi tekemistä. Nuorisotilat menevät aikaisin kiinni. Nuoria ei kuunnella tarpeeksi. Vanha kaveriporukka on hajonnut, koska koskaan ei oikeastaan ole mitään tekemistä. Muutakun olla kaupungilla. Sielläkin on tylsää seisoa porukassa, jokainen näyttää siltä et ois nielly seipään. Ja se että meistä nuorista ajatellaan paha yleisesti. Vanhempien ihmisten mielestä varastelemme, soikemme, käyttäydymme huonosti. Totta se on että osa nuorista on semmoisia. Mutta sehän siinä on että kokoonnumme kaupungille isossa porukassa. Ja meistä on aina harmia. Mitä muuta voimme tehdä kun olla kotona tai kavereiden kanssa? Se onkin osana syynä siihen että nuoret juovat ja rellestävät viikonloput. Jokainen on joskus ollut nuori. Juominen ja hauskanpito on viikonlopun kohokohta. NUORILLE ENEMMÄN TEKEMISTÄ. (Tyttö)

Haanpään ym. (2009, 19) 6. ja 9.-luokkalaisten mielipiteitä tutkineen tutkimuksen mukaan 34 % 6. – luokkalaisista oli sitä mieltä, että kunnassa tai kaupungissa ei ole riittävästi mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon. 9. luokkalaiset olivat hieman tyytymättömämpiä, sillä 44 % kaipasi enemmän mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon.

Yhteiskunnan vastuuta korostettaessa syrjäytymisen nuoruudessa nähdään aiheuttavan ongelmia myös aikuisuudessa, jolloin nuorten syrjäytyminen on uhka koko yhteiskunnalle. Syrjäytyneen nuoren nähdään olevan syrjäytynyt myös aikuisena. Esimerkiksi koulun ja opiskelun nähdään vaikuttavan siihen, millaiseen ammattiin nuori päätyy. Mikäli syrjäytyminen tapahtuu jo nuorena, koulunkäynti ei kiinnosta, joka vaikuttaa siihen, että elintaso aikuisenakin saattaa olla huono.

Nuorena syrjäytyminen on vakava asia koska isona hänellä ei ole ketään kaveria ja hän vaan juo. (mies 15)

Syrjäytyminen nuorena voi vaikuttaa työelämään tulevaisuudessa myös siten, että hän ei osaa olla tekemisissä muiden työpaikalla toimivien kanssa. Epävarmuuden vuoksi jo työpaikan etsiminen voi olla mahdoton tehtävä. Syrjäytymisen nuorena nähdään siten aiheuttavan monenlaisia kasaantuvia ongelmia, kuten yksinäisyyttä, masennusta, päihdeongelmia ja työttömyyttä.

4.3.2 Muutoksia rakenteisiin

Koska nuorena syrjäytyneiden ei nähdä toimivan yhteiskunnassa täydellä potentiaalilla, tulisi nuorten syrjäytymisen ehkäisemisen olla kaikkien huolen aiheena. Nuoret ovat yhteiskunnan tulevaisuus, joten tarjoamalla heille hyvän nuoruuden panostetaan samalla koko yhteiskunnan hyvinvointiin ja jatkuvuuteen.

Kyllä nuoria pitäisi auttaa. Nuoret ovat tulevaisuus! Syrjäytymisen ehkäisemisen tehtävän voisi ottaa jokainen harteilleen. (tyttö 16-vuotta)

Toki syrjäytymisen ehkäisy olisi tärkeää, ettei ihmiset ole masentuneita, jää työkyvyttömyyseläkkeelle sen takia ja ettei tämä kävisi kovin suurelle määrälle ihmisiä → ei työkykyisiä. (tyttö 15v)

Olisi tärkeää, että mahdollisimman vähän nuorten syrjäytymistä esiintyisi, sillä se vaikuttaa koko yhteiskuntaamme. Jos minun ikäisiä olis paljon syrjäytynyt, se näkyisi ehkä 3-5 vuoden päästä. Ilman ammattia/huonolla ammatilla on äkkiä sossun luukulla koputtamassa jos ei ole ketään läheistä tukemassa ja auttamassa. Työvoimaa ei olisi niin paljon ja eläkkeet jäisi maksamatta kun kaikki napsisi lääkkeitä.. --- Alkaen aivan korkeimmista pampuista ja päättäjistä ”peruskansalaisiin”. Muutama hyvä sosiaalihuollon uudistus saattaisi ehkäistä nuorten syrjäytymistä ja yleensä nuo päätökset tulevat ylhäältä. Ja rahaa sieltä myös tarvittaisiin, että ne saataisiin toteutettua. (tyttö 15)

Syrjäytymisen ehkäiseminen toteutetaan käytännössä toteuttamalla monenlaisia rakenteellisia uudistuksia nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Keskeisenä muutosten kohteena tulisi olla koulujärjestelmän ja nuorisotyön. Kouluihin toivotaan pienempiä luokkakokoja ja opiskelun sisältävän vähemmän pönttöä. Luokkakokoja pienentämällä nuorten ja opettajien olisi mahdollista tuntea toisensa paremmin, jolloin kukaan ei jäisi syrjään. Pönttöä koetaan

aiheuttavan stressiä ja koulun toivotaan kannustavan erilaisten harrastusten pariin sekä järjestävän yhteisiä tapahtumia, joissa voi tutustua uusiin ihmisiin.

Mielestäni amerikkalainen koulujärjestelmä on ihailtavaa koska siellä panostetaan myös urheiluun hyvin paljon. Kouluilla on joukkueet, huutosakit, on erilaisia lajeja, jalkapallo, koripallo, shakki, joka lähtöön erilaisia joukkueita. Mielestäni koulujen välinen pieni kisailu olisi todella hyväksi yhteishengelle ja kukaan ei jäisi yksin. En tiedä ketään kuka pitäisi suomalaisesta jatkuvasta pänttäyksestä tunnelma on kireä ja on stressiä. Koulu alueelta ei saa edes poistua. Ei ihme että tulee mielenvikaisia ihmisiä. Suomen koulujärjestelmästä ei pidä kun koulun jo käyneet vanhuksat joilla ei ole minkäänlaista käsitystä millaista koulussa on olla. (Poika 16 vuotta)

Nuorisotyön muutoskohteita olisivat erityisesti nuorisotilat, joiden toivotaan olevan auki myöhempään ja erilaisten harrastusmahdollisuuksien sekä ajanviettopaikkojen lisääminen. Haanpään ym. (2009, 19) tutkimuksen mukaan 6. luokkalaisten kaipaavat eniten elokuvateattereita, kahviloita, urheilutiloja, ostoskeskuksia ja nuorisotiloja. 9. luokkalaisten toiveet olivat samanlaisia kuin 6.-luokkalaistenkin, joskin hieman useammin toivottiin erilaisia viihdetyyppisiä harrastusmahdollisuuksia kuten bänditoimintaa, nuorisobaareja ja ilmaisia ”hengailupaikkoja”.

Muita joissakin kirjoitelmissa ehdotettuja muutosehdotuksia olivat esimerkiksi mahdollisuus tavata terveydenhoitajaa useammin, koska tällä hetkellä nuorten mielestä terveydenhoitajaa oli vaikea tavoittaa. Kirjoitelmissa toivottiin, että terveydenhoitajan luokse kutsuttaisiin useammin, jotta omasta elämästä ja mahdollisista ongelmista olisi helpompi puhua ja apua saisi nopeammin. Nykyisellään nuoret uskoivat, että monet ongelmat jäävät huomaamatta, koska terveydenhoitajaa ei näe tarpeeksi usein.

Opetushallituksen ja Stakesin vuonna 2006 käynnistämän tutkimuksen mukaan kouluterveydenhoitajan palveluja oli saatavilla käytännössä lähes kaikissa kouluissa, mutta koululääkäri puuttui joka kymmenennestä koulusta. Psykologin palveluita oli tarjolla noin kuudessa koulussa kymmenestä ja sosiaalityötä 80 %:ssa kouluista. Huolestuttavaa on, että esimerkiksi kouluterveydenhoitajan ja koululääkäriin henkilöstömitoitussuositukset toteutuivat yhtä aikaa vain yhdessä koulussa. Tulos asettaa kyseenalaiseksi ehkäisevien palvelujen tasapuolisen toteutumisen asuinpaikasta riippumatta. (Wiss & Saaristo 2007, 95–96.)

Lisäksi kirjoitelmissa toivottiin, että syrjäytymiseen liittyvistä asioista tiedotettaisiin enemmän. Lisäämällä tietoutta siitä, mitä nuorten syrjäytymisestä seuraa, voisi saada ihmiset ajattelemaan enemmän nuorten asioita. Erityisen tärkeänä muutoksen kohteena olisi nuorten näkeminen yksilöinä, ei vain lukuina tai massana.

Nyt herätys rakkaat suomalaiset! Kyseessä on meidän kaikkien tulevaisuus! (tyttö 16-vuotta)

Lisäksi nuorille itselleen tulisi tarjota internetissä toimivia keskustelupalstoja, joiden välityksellä voisi tutustua toisiin nuoriin, saada apua omiin ongelmiin ja saada lisää tietoa muun muassa syrjäytymisen vaaroista.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Pro gradu-tutkielmani tarkoituksena oli selvittää nuorten käsityksiä siitä, mitä merkitsee nuorten syrjäytyminen ja miten nuorten syrjäytymistä tulisi ehkäistä. Lähtökohtana oli nuorten tieto, sillä liian usein nuorten syrjäytymisen määrittelijöinä toimivat viranomaiset, tutkijat ja muut aikuiset. Mikäli nuorten syrjäytymistä halutaan ehkäistä nuorisolähtöisesti ja siten mahdollisesti tuloksettaammin, tulisi nuorten omat mielipiteet huomioida paremmin. Nuorten mielipiteet huomioimalla syrjäytymisen ehkäisemisessä voitaisiin kohdistaa toimintaa enemmän siihen, mitä nuoret itse pitävät syrjäytymisen keskeisimpinä syinä. Nuorten näkökulmat voivat näin ollen laajentaa ja avartaa nykyisiä käsityksiämme hyvistä syrjäytymisen ehkäisemisen tavoista.

Tutkielmani tulosten perusteella voidaan todeta, että nuoret määrittivät syrjäytymisen keskeisiin rooleihin yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan. Yksilön vastuuta korostaessaan nuoret käsittivät syrjäytymisen yksilön omasta valinnasta riippuvaiseksi. Tällöin syrjäytyminen ilmenee nuoren syrjään vetäytymisenä ja kyvyttömyytenä samaistua muihin nuoriin ja toimia heidän kanssaan. Syrjäytymisen ehkäistäkseen nuoren tulee itse aktiivisesti etsiä itselleen ystäviä, jotta ei joudu olemaan yksin. Muilla ei syrjäytymisen ehkäisemiseen juurikaan ole mahdollisuutta puuttua. Ne keinot, joita muilla on käytettävissä, ovat enimmäkseen nuorta leimaavia ja hänen käytöksensä muuttamiseen tähtääviä. Ajatus yksilön olemisesta oman elämänsä herra, ei ole yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa enää kovin harvinainen. Individualistinen pärjäämisen mentaliteetti (Saastamoinen 2002, 6) on huomattavissa myös nuorten kirjoitelmissa syrjäytymisestä. Jokainen pärjätköön omillaan ja se, joka epäonnistuu, syyttäköön itseään (Paju & Vehviläinen 2001, 26). Tällöin muut voivat puuttua yksilön elämänsä kulkuun lähinnä vasta äärimmäisessä hädässä.

Yhteisön vastuuta korostettaessa syrjäytyminen on muiden nuorten aiheuttamaa yhteisöstä syrjäyttämistä. Tämä ilmenee erilaisena pidettävän henkilön kiusaamisena ja poissulkemisena nuorten joukosta. Tärkeimpänä syrjäytymisen ehkäisemisen keinona on kiusaamiseen puuttuminen, erilaisuuden hyväksymisen oppiminen ja yhteisöllisyyden lisääminen. Syrjäytymistä ehkäistäkseen nuoret tarvitsevat apua lähiyhteisöltään; perheeltä ja koululta. Vanhempien tulisi opettaa nuorille käyttäytymistavat ja koulussa tulisi aktiivisesti edistää luokkien ryhmähenkeä ja puuttua tiukemmin kiusaamiseen. Yhteisön vastuuta korostaessaan nuorten mielestä nuorten tulisi kohdella toisiaan samanarvoisina ja pystyä samaistumaan

toisten tunteisiin. Ajatus on vastakkainen yksilön vastuuta korostavaan teemaan verrattuna, sillä nyt pyritään yhteisöllisyyden tuomaan erilaisuuden hyväksyntään ja suvaitsevaisuuteen. Yhteisössä nähdään olevan syrjäytymisen ehkäisemisen avaimet. Yhteisöllisyyden onkin todettu lisäävän hyvinvointia ja edistävän sekä fyysistä että psyykkistä terveyttä (Hyyppä 2002).

Yhteiskunnan vastuuta korostettaessa yhteiskunta syrjäyttää nuoria omalla toiminnallaan tai toimimattomuudellaan. Yhteiskunnan tulisi tarjota nuorille paremmat mahdollisuudet hyvään elämään, sillä nuorissa on koko yhteiskunnan tulevaisuus. Nuoruuden ongelmien nähdään aiheuttavan ongelmia myös aikuisena, jolloin nuorista ei pääse kasvamaan yhteiskunnan täysivaltaisia jäseniä. Syrjäytymistä ehkäistäisiin erityisesti erilaisin rakenteellisin muutoksin nuorin kohdistuvissa palveluissa ja koulujärjestelmässä. Yhteiskunnan vastuuta kostaessaan nuoret haluavat nostaa esiin nuorten tarpeen tulla paremmin huomioiduksi kokonaisvaltaisina yhteiskunnan kansalaisina. Jokaisen nuoren tulisi olla tärkeä yhteiskunnalle ja kasaantuvat ongelmat nuoruudessa aiheuttavat yhä enemmän ongelmia myös yhteiskunnalle. Syrjäytymistä voidaan ehkäistä reformein ja nuorten syrjäytymisen tulisi olla koko yhteiskunnan huolenaihe.

Mielestäni on mielenkiintoista, että kirjoitelmissa oli otettu niin vahvasti kantaa siihen, kenen vastuuksi nuoren syrjäytyminen ja lopulta myös syrjäytymisen ehkäiseminen asettuu. Tämä on aihe, josta keskustellaan joka ikinen kerta kun puhutaan työttömyydestä, päihdeongelmista, rikollisuudesta tai mistä tahansa sosiaalisesta ongelmasta. Milloin syyllinen on yksilö ja hänen passiivinen tai itsetuhoinen toimintansa, milloin syyllinen on huono kotikasvatus tai muu haitallinen seura ja milloin taas viranomaisten puutteellinen väliintulo tai koko yhteiskunnan alistavat rakenteet. (Ks. esim. Jamrozik & Nocella 2000.) Niemelän (2007, 585) mukaan sosiaalisia ongelmia koskevien mielipiteiden tutkiminen on merkityksellistä, sillä mielipiteet ongelmien syistä kuvastavat yhteiskunnan moraalista ilmastoja. Vastikään kohua aiheutti uutinen Blombergin ym. (2010) tutkimuksen tuloksista, joiden mukaan suomalaisten sosiaalityöntekijöiden asenteet köyhiä kohtaan ovat Pohjoismaiden tylyimmät (Helsingin Sanomat 2010.) Blomberg ym. (2010, 597–598) totesivat tutkimuksessaan, että maassamme syytetään yksilöä köyhyydestä enemmän kuin muualla.

Itse tulevana sosiaalityöntekijänä näen, että sosiaalisissa ongelmissa on kyse osien summasta, eikä yksittäistä syntipukkia voida löytää. On tarpeen huomauttaa, että myös nuorten

kirjoitelmissa jokaisesta kirjoitelmasta oli löydettävissä eri teemojen mukaisia mielipiteitä, joten ajattelu ei suinkaan ollut musta valkoista. Yksilöä vastuullistavat, sosiaalisiin verkostoihin liittyvät ja yhteiskunnalliset selitykset elävät rinnakkain myöhäismodernia arvomaailmaan mukaillen (Jamrozik & Nocella 2000).

Pajun ja Vehviläisen (2001, 33–34) mukaan syrjäytymisestä käydyin keskustelun voidaan kuitenkin nähdä yksilöllistyneen, sillä yleensä puhutaan ”syrjäytyneistä” eikä ”syrjäytetyistä”. Jos puhuttaisiin syrjäytetyistä, vastuuta ja syytä vieritettäisiin enemmän yhteiskunnanrakenteiden taholle. Syrjäytetty on syrjässä vasten tahtoaan ja tällöin olisi mahdollista puhua esimerkiksi yhteiskunnan uhreista. Nykyinen eetos, jonka mukaan hyvän elämän saavuttaminen on mahdollista kaikille, jos näkee sen eteen vaivaa, johtaa tilanteeseen, jossa epäonnistuminen johtuu yksilöllisistä ominaisuuksista, yhteiskunnan epäoikeudenmukaisten rakenteiden sijaan (Thomson 2007, 43). Kirjoitelmissa ottamalla kantaa siihen, kenen vastuulla syrjäytyminen oli, nuoret ottivat kantaa myös siihen, onko syrjäytyminen syrjään jättäytymistä vai jättämistä. Nuorten mukaan jättäytymisessä kyse on nuoren omasta valinnasta jäädä muun yhteisön ulkopuolelle kun taas jättämisessä kyse on joko yhteisön tai yhteiskunnan syrjäyttävästä toiminnasta.

Aikaisemmissa tutkimuksissa (esim. Myllyniemi 2009; Törrönen & Vornanen 2002) on todettu, että nuorten mielestä syrjäytyminen merkitsee ensisijaisesti ystävien puutetta, yksinäisyyttä ja joutumista yhteisön ulkopuolelle. Myös tämän tutkielman tulokset ilmentävät samaa suuntausta. Jokaisessa teemassa, oli pa syrjäytyminen sitten itse aiheutettua, nuorten kiusaamisen seurausta tai yhteiskunnan tarjoamien mahdollisuuksien puutetta, ilmeni syrjäytyminen ystävien puutteena. Yksilön vastuuta korostavassa teemassa ystävien puute johtui omasta toiminnasta, yhteisön vastuuta korostavassa teemassa muut olivat jättäneet nuoren ulkopuolelle ja yhteiskunnan vastuuta korostavassa teemassa nuorilla ei ollut tarpeeksi mahdollisuuksia ylläpitää ystävyysuhteita yhteiselle toiminnalle tarjottujen paikkojen vähäisyyden vuoksi. Myös syrjäytymisen ehkäisemisen keinoissa painottui sosiaalisten suhteiden merkitys. Parhaiten syrjäytymistä ehkäistäisiin siten, että kaikilla nuorilla olisi tukena välittäviä ystäviä ja aikuisia. Harrastukset ja muut vapaa-ajanvietämiseen sopivat paikat olivat myös keskeisellä sijalla.

Verrattaessa tutkielman tuloksia Jyrkämän (1986) esittämiin syrjäytymisen ulottuvuuksiin painottuu nuorten kirjoitelmissa selvästi syrjäytymisen sosiaalinen ulottuvuus. Nuorten

mukaan syrjäytyminen merkitsi ensisijaisesti syrjäytymistä lähiyhteisöstä, joka ilmeni siteettömyytenä, ystävien puuttumisena ja sivullisuutena, kuten myös Jyrkämä (1986) asian esittää. Muiden ulottuvuuksien piirteitä on kuitenkin löydettävissä nuorten kirjoitelmissa, sillä nuoret ottivat kantaa myös kouluttamattomuuteen, työttömyyteen, vaikutusmahdollisuuksien vähyyteen ja poikkeavaksi tai häiriköksi leimaamiseen. Tosin mielestäni nuorten kirjoitelmissa kyseiset seikat, erityisesti kouluttamattomuus ja työttömyys, näyttäytyivät enemmänkin yksin jäämisen tulevilta seurauksilta, eivät niinkään syrjäytymisen syiltä kuten taas viranomaisten, tutkijoiden ja muiden aikuisten puheelle on tyypillisempää.

Jäin pohtimaan Myllyniemen (2009, 128) esittämää huomiota siitä, että verrattessaan aikaisempien vuosien Nuorisobarometrien tuloksia keskenään, suurinta osaa selvitetystä syrjäytymisen syistä pidettiin entistä merkityksettömämpinä. Laskeva trendi oli sama riippumatta siitä liittyikö esitetty syy yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin vai yhteiskunnan rakenteisiin. Perinteisesti syrjäytyminen määritellään yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkoudeksi (Raunio 2006, 10). Tutkimukseni tulokset antavat kuitenkin viitteen siitä, että yksilön ja yhteiskunta lisäksi yhteisö tulisi huomioida tiiviimmin mukaan keskusteltaessa syrjäytymisestä. Muun muassa Nuorisobarometrissä (Myllyniemi 2009) ei esitetä syrjäytymisen syiden vaihtoehtoisiksi erilaisuutta, muiden nuorten suvaitsemattomuutta tai koulukiusaamista, jotka tässä tutkielmassa olivat vahvasti esillä. Törrösen ja Vornasen (2002, 38) mukaan syrjäytymisen syyt määrittyivät ensisijaisesti syrjinnän syiden kautta. Tulisiko nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä tähdätä yhä enemmän yhteisöllisyyden edistämiseen, erilaisuuden hyväksymiseen, toisten huomioon ottamiseen ja koulukiusaamisen vähentämiseen?

Voidaan kuitenkin lisäksi pohtia, ovatko nuorten mielipiteet syrjäytymisestä sittenkään niin kovin erilaisia verrattuna aiemmin esittelemääni viranomaisten, tutkijoiden ja muiden aikuisten esittämään huoleen nuorten syrjäytymisestä. Vaikka syrjäytymisen syyt nuorten kirjoitelmissa painottuivat yksinäisyyteen, aikuisten painottaessa erityisesti kouluttamattomuutta ja työttömyyttä, oltiin kummassakin tilanteessa huolissaan siitä, miten syrjäytyminen vaikuttaa nuoren tulevaisuuteen. Syrjäytymisen nähdään olevan todellinen uhka nuorelle, mutta myös nuoren lähiyhteisölle ja koko yhteiskunnalle, olipa kyse sitten nuorten omista tai aikuisten esittämistä syrjäytymisen syistä. Kuten totesin aiemmin, nuoria koskevalle huolipuheelle on tyypillistä nuoruuden näkeminen riskialttiina elämänvaiheena (Satka 2009, 27). Lisäksi nuoret asemoidaan yhdeksi yhteiskunnan turvallisuuden

riskitekijäksi (Harrikari & Hoikkala 2008, 151). Näin nuoriso määrittyy eräänlaiseksi ”sosiaalistumishäiriköksi”. Tulkinta voidaan jakaa edelleen kahteen käsitykseen: yhteiskuntaan sosiaalistumisen häiriöt johtuvat joko nuorista itsestään (kurittomuusnäkökulma) tai yhteiskunnan sosiaalistamisjärjestelmien toimimattomuudesta (sosiaaliauttajanäkökulma). (Siurala 1994, 197).

Kurittomuusnäkökulman mukaan nuorisolle on ominaista kurittomuus, vallitsevien hyvien arvojen ja normien rikkominen. Jos nuorilla on ongelmia, he ovat itse niihin syypäitä. Tämän vuoksi tarvitaan tiukkaa kasvatusotetta, kontrollitoimenpiteitä ja yksilön oman vastuun korostamista. Sosiaaliauttajanäkökulma puolestaan näkee, että nuoret ovat yhteiskunnan huono-osainen väestönosa. Huono-osaisuuden ja ongelmien syynä ovat yhteiskunnan sosiaalistamisjärjestelmien epävireisyys ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus. Yhteiskunnallista eriarvoisuutta on lievennettävä ja nuorille, erityisesti huono-osaisille nuorille, on suunnattava tukitoimia. (Siurala 1994, 117).

Myös nuorten kirjoitelmissa oli nähtävissä puhetta nuoruudesta riskialttiina aikana ja näitä perinteisinä pidettäviä nuorisokäsityksiä. Yksilön vastuussa kyse oli kurittomuusnäkökulmasta; nuori ei asettunut normien mukaiseen elämään ja toiminut kuten ”tavalliset” nuoret. Yhteiskunnan vastuussa painottui taas sosiaaliauttajanäkökulma; yhteiskunnassa ei huomioitu nuoria tarpeeksi vaikka nuorten nähtiin olevan koko yhteiskunnan tulevaisuus. Yhteisön vastuun voitaneen asettaa kurittomuus- ja sosiaaliauttajanäkökulman välimaastoon; syrjäytymisen syynä on kiusaaminen, joka kirjoitelmissa miellettiin nuorten itsensä vastuulle, toisaalta vanhempien ja opettajien olisi mahdollista auttaa tukemalla ja opettamalla suvaitsevaisuutta erilaisuutta kohtaan.

Nuoruus olisi mahdollista nähdä myös innovaattorinäkökulmasta, jolloin yleensä problematisoidaan nuorten ongelmakäyttäytyminen. Innovaattorinäkökulman mukaan nuorten erilaisuus ja poikkeavuus on yhteiskunnan epäkohtien tervetullutta kiritiikkiä ja ratkaisujen etsimistä tulevaisuuden yhteiskunnan ongelmiin. Nuorten erilaisuuteen tulee suhtautua tukevasti ja rohkeasti – ei rajoittavasti tai tuomitsevasti. (Siurala 1994, 117). Se, mikä aikuisten silmissä on ongelmallista, onkin vain nuorten uudenlainen tapa elää. Jos nuoriso määritellään yhteiskunnallisen muutoksen tekijäksi, koko syrjäytymisen ja sosiaalisten ongelmien määritelmä muuttuu suhteelliseksi. Syrjäytymiseen liitetyt asiat - esimerkiksi työttömyys ja koulutuksen ulkopuolella oleminen – saattavatkin olla vain nuorten uudenlaisia ja totutusta poikkeavia

elämänmalleja. Tällöin nuorten elämäntilannetta ei enää automaattisesti mielletä ongelmaksi, vaan siinä nähdään myös pärjäämisen ja mielekkään elämän mahdollisuuksia. (Paju & Vehviläinen 2001, 35–36.)

Tällaista ajattelua ei ole löydettävissä nuorten kirjoitelmissa eikä myöskään aikuisten esittämässä huolipuheessa. Syrjäytyminen nuoruudessa määrittyy kummassakin tilanteessa ongelmalliseksi. Mielestäni nuorten syrjäytymisestä puhuttaessa olisi syytä yhä enemmän siirtyä keskustelemaan syrjäytymisen riskitekijöiden sijaan niistä voimavaroista, jotka tekevät nuoren elämästä laadukasta. Nuori voi oman kokemuksensa mukaan elää täysin tyydyttävää elämää, siitä huolimatta, että aikuisten näkökulmasta katsottuna hänen tulisi potea huono-osaisuutta (Paju & Vehviläinen 2001, 37). Nuorten näkeminen yhteiskunnan tulevaisuuden muutoksen tekijöinä mahdollistaisi myös sen näkökulman, jonka Lämsä (2009a, 2) toi esiin todetessaan, että syrjäytymisvaarassa olevan nuori voi myös selviytyä. Tilanne ei ole toivoton, sillä niin kauan kuin on elämää, on toivoa. Riskien sijaan tulisi tarkastella toivonpilkahduksia.

Toivon, että tutkielmani myötä näkökenttä syrjäytymiseen liittyvistä tekijöistä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä laajenee ja yhä enemmän nuorten kanssa työskennellessä huomioitaisiin syrjäytymisen sosiaalinen ulottuvuus. Vaikka tutkielmani aineisto on kerätty yhdeltä paikkakunnalta uskon, että tutkielmani tulokset herättävät kiinnostusta laajemminkin ja tulokset ovat yleistettävissä laajempaankin käyttötarkoitukseen. Tähän mennessä olen luvannut toimittaa tutkielmani luettavaksi kouluille, jossa tutkielmani aineiston keruun suoritin sekä tutkimukseen osallistuneen paikkakunnan etsiville nuorisotyöntekijöille. Uskon myös, että tutkielmas-tani on ollut hyötyä niille nuorille, jotka tutkielmaani osallistuivat, sillä kirjoittaminen vaati omien ajatuksien käsittelyä ja pistämistä paperille, jolloin käsitykset saattoivat selkiytyä paremmin myös nuorelle itselleen. Muutamassa kirjoitelmassa todettiinkin, että nuori kaipaisi lisää tietoa syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Tämä mielestäni osoittaa, että kiinnostus asiaa kohtaan on ainakin osittain herännyt.

Tässä tutkielmassa aineistona toimivat peruskoulun yhdeksäsluokkalaisten kirjoitelmat syrjäytymisestä ja syrjäytymisen ehkäisemisestä. Jatkotutkimuksen kannalta olisi mielenkiintoista pyytää hieman vanhempia nuoria kirjoittamaan kirjoitelman samalla tehtävänannolla. Uskon, että vanhemmilla nuorilla olisi jo enemmän tietoa ja kokemusta esimerkiksi siitä, miten kouluttamattomuus, huono taloudellinen tilanne tai työttömäksi joutuminen vaikuttavat elämään. Tällöin olisi erityisen mielenkiintoista, jos edelleen sosiaalinen syrjäytymisen ulottuvuus korostuisi. Mielenkiintoisia jatkokysymyksiä tässä tutkielmassa käytetyille tehtävänan-

nolle olisivat olleet esimerkiksi miten sukupuoli, paikkakunta tai perhe vaikuttaa syrjäytymiseen. Lisäksi voisi kysyä, millainen on normaali nuori verrattuna syrjäytyneeseen nuoreen. Olisi myös mielenkiintoista kysyä asiaa yhteiskunnassa yleisesti syrjäytyneinä pidetyiltä ryhmiltä, kuten koulutuksesta pudonneelta tai työttömältä nuorelta. Mikä tällöin näyttäytyisi syrjäytymisenä, kokisiko nuori itse olevansa syrjäytynyt vai olisiko hänellä mielestään elämässään monia asioita, jotka sitovat hänet yhteiskuntaan.

Nuoruus on oman paikan ja identiteetin etsimisen aikaa, jolloin erityisesti kaverit ja tunne joukkoon kuulumisesta ovat merkityksellisiä. Ei siis ole ihmeäkään, että syrjäytymisen sosiaalinen ulottuvuus korostuu heidän kirjoitelmissaan. Tämä tulisi pyrkiä ottamaan yhä paremmin huomioon syrjäytymisen ehkäisemiseen tähdätessä. Nuorta ei tulisi myöskään nähdä vain ongelmansa kautta, esimerkiksi koulutuksen ulkopuolelle jääneenä, vaan kokonaisuutena, jolloin nuoren elämästä on löydettävissä myös selviytymisen mahdollistavia tekijöitä. Syrjäytymistä määriteltäessä ja ehkäistäessä keskeisenä on siis nuorisolähtöisyys ja nuoruuden arvostaminen omana ikäkautenaan, ei pelkkänä siirtymävaiheena aikuisuuteen. Nuoret eivät ole vain tulevaisuus, he ovat myös nykyisyys.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. (2007) Lapsesta aikuiseksi. Nuorten kypsyminen naisiksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.
- Aaltonen, Marjo, Ojanen, Tuija, Vihunen, Riitta & Vilen Marika (1999) Nuoren aika. Helsinki: WSOY.
- Alatupa, Saija (toim.), Kamppinen, Krister, Keltikangas-Järvinen, Savioja, Hannele (2007) Koulu, syrjäytyminen ja sosiaalinen pääoma. Löytyykö huono-osaisuuden syy koulusta vai oppilaasta? Helsinki: Sitra.
- Aula, Maria Kaisa & Tervo, Jaana (2009) YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevasta yleissopimuksesta. Jyväskylä: Lapsiasiavaltuutettu. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.lapsiasia.fi/nyt/lausunnot/lausunto/view/1426832>. [Viitattu 7.1.2011.]
- Bardy, Marjatta, Salmi, Minna & Heino, Tarja (2001) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: Stakes.
- Blomberg, Helena, Kallio, Johanna & Kroll Christian (2010) Sosiaalityöntekijöiden mielipiteet köyhyyden syistä Pohjoismaissa. Yhteiskuntapolitiikka 75/6, 589 - 602.
- Eduskunta (2010) Kiistelty toimeentulotuen leikkaus nuorilta hyväksyttiin. Löydettävissä osoitteesta: <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/pubman/templates/38.htm?id=3817>. [Viitattu 17.1.2011.]
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskonen, Inkeri, Korpinen, Johanna & Raitakari, Suvi (2006) Vallan määrittämät lapsi- ja asiantuntijapuhujat: faktaa, selontekoja ja kokemuksia. Teoksessa: Forsberg, Hannele, Ritalla-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-kustannus. 21–44.
- European Commission (2010) 2010: European Year for Combating Poverty and Social Exclusion. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.combatpoverty.ie/news/EY2010/EY2010Leaflet.pdf>. [Viitattu 26.1.2011.]

Forssen, Katja, Laine, Kaarina & Tähtinen, Juhani (2002) Hyvinvoinnin tekijät ja uhan lapsuudessa. Teoksessa: Juhila, Kirsi, Forsberg, Hannele & Roivainen Irene (toim.) *Marginaalit ja sosiaalityö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 81–104.

Haanpää, Leena, Ehrs, Camilla, Tiensuu-Tsiopoulos, Mervi, Kaljonen, Anne & Langström, Hanna (2009) Nuoret luupin alla-koulukysely: 6.- ja 9.-luokkalaisten hyvinvointi, osallisuus ja vaikutusmahdollisuudet Varsinais-Suomessa. Turun yliopisto: Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 1. Löydettävissä osoitteesta:

http://www.utu.fi/cyri/tutkimuskeskus/Loppuraportti_final.pdf. [Viitattu 25.1.2011.]

Harrikari, Timo (2008) Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 87.

Harrikari, Timo & Hoikkala, Susanna (2008) Nuorten hyvinvointipolitiikka – pahoinvointiin puuttumista ja riskien hallinnointia? Teoksessa: Autio, Minna, Eräranta, Kirsi & Mälyniemi, Sami (toim.) (toim.) *Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot-vuosikirja 2008*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisoasianneuvottelukunta/Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus ja kehittämiskeskus. 150–160.

Helne, Tuula (2004) Syrjäytymisen solmut – eli miksi syrjäytymisestä puhuminen on niin hankalaa? Teoksessa: Helne, Tuula, Hänninen, Sakari & Karjalainen Jouko (toim.) (2004) *Seis yhteiskunta – tahdon sisään!* Jyväskylä: Minerva. 23–53.

Helne, Tuula (2002) *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Helsinki: Stakes.

Helsingin Sanomat (2010) Tutkimus: Suomen sosiaalityöntekijät Pohjoismaiden tylyimpiä. Löydettävissä osoitteesta:

<http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Tutkimus+Suomen+sosiaality%C3%B6ntekij%C3%A4t+Pohjoismaiden+tylyimpi%C3%A4+/1135262664287>. [Viitattu 24.1.2011.]

Helve, Helena (2002) *Arvot, muutos ja nuoret*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara Paula (2004) *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hurtig, Johanna (2006) Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa: Forsberg, Hannele, Ritala-Koskinen, Aino & Törrönen, Maritta (toim.) *Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia*. Jyväskylä: PS-kustannus. 167–194.

- Hyyppä, Markku (2002) Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Jahnukainen, Markku (2005) Koulutus syrjäytymisen ehkäisyssä. Teoksessa: Koivula, Pirjo (toim.) (2005) Selviytymisen polkuja. Opetusjärjestelyt oppilaan tukena. Helsinki: Opetushallitus. 40-50.
- Jamrozik, Adam & Luica Nocella (2000) The Sociology of Social Problem: Theoretical Perspectives and Methods of Intervention. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johansson, Antero & Vuori, Jukka (1999) Työttömät nuoret syrjäytymisvaarassa? Työllistämisen - ja aktivointiprojektin aloittaneiden nuorten tausta ja terveys. Helsinki: Työterveyslaitos, Tutkimusraportti 14.
- Jyrkämä, Jyrki (1986) Nuoret sivuraiteelle? Nuorisosta, syrjäytymisestä, yhteiskunnasta. Teoksessa: Mikkola, Armi (toim.) (1986) Suomalaista nuorisotutkimusta. Tutkijoiden puheenvuoroja. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus. 37–58.
- Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku (2001) Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa: Suutari, Minna (toim.) (2001) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 125–151.
- Karlsson, Liisa (2005) Lapset tiedon ja kulttuurin tuottajina. Teoksessa Karjalainen, Jouko, Hänninen, Sakari & Lahti, Tuukka (toim.): Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta. Saarijärvi: Stakes. 173–194.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa (2010) Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.
- Kemppinen, Pertti (1997) Nuori minänsä vankina, II osa. Vantaa: Kannatusvalmennus Oy.
- Kiilakoski, Tomi (2009) Viiltoja. Analyysi kouluväkivallasta Jokelassa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 28. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/viiltoja.pdf>. [Viitattu 12.1.2011.]
- Konttinen, Taina (2010) ”Kiusaamisen lopettamiseen vaikuttavat eniten koulukaveri”. Kiusaamiseen puuttuminen seitsemäsluokkalaisten näkökulmasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Löydettävissä osoitteesta:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/25522/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201011013025.pdf?sequence=1>. Viitattu 14.1.2011.]

Kuntalaki 17.3.1995/365 Finlex – Valtion säädöstötietopankki. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>. [Viitattu 25.1.2011.]

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka; Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuula, Ritva (2000) Syrjäytymisvaarassa oleva nuori koulun paineessa. Koulu ja nuorten syrjäytyminen. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Lahikainen, Anja Riitta (2001) Lasten kuuntelemisesta ja sen esteistä. Teoksessa: Järventie, Irmeli, Sauli, Hannele (toim.) Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY. 21–46.

Lapsen oikeuksien sopimus. Asetus 60/1991. Finlex – Valtion säädöstötietopankki. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>. [Viitattu 25.1.2011.]

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex – Valtion säädöstötietopankki. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. [Viitattu 25.1.2011.]

Lämsä, Anna-Liisa (2009a) Nuorten koulutuksellisen syrjäytymisen ehkäisy. Löydettävissä osoitteessa: <http://www.aeo.fi/wordpress/wp-content/uploads/2009/11/nuorten-koulutuksellisen-syrjaytymisen-ehkaisy.pdf>. [Viitattu 3.11.2010.]

Lämsä, Anna-Liisa (2009b) Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulu: Oulun yliopisto.

Lämsä, Anna-Liisa (1999) Nuorten elämänpiirit syrjäytymisen ja selviytymisen näyttämönä. Teoksessa: Kuorelahti, Matti & Viitanen, Reijo (toim.) Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun. Nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Helsinki: Opetusministeriö, nuorisosiain neuvottelukunta, Mannerheimin lastensuojeluliitto. 49–60.

MacDonald, Robert (1997) Dangerous youth and the dangerous class. In: MacDonald, Robert (edit.) Youth, the 'Underclass' and Social Exclusion. London: Routledge. 1-25.

Myllyniemi, Sami (2009) Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009. Helsinki: Opetusministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta.

Myllyniemi, Sami (2008) Tilasto-osio. Teoksessa: Autio, Minna, Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) Polarisoituva nuoruus? Nuorten elinolot - vuosikirja 2008. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. 17–81

Neittaanmäki, Pekka & Ärje, Johanna (2010) Suomen korkeakoulutetut työttömät koulutusaloittain ja –asteittain 2005–2010. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Tietotekniikan laitos. Löydettävissä osoitteesta: [https://www.jyu.fi/hallintokeskus/tilastot/muut/suomen-
korkeakoulutetut-tyottomat-koulutusaloittain-ja-asteittain-2005-2010.pdf/view](https://www.jyu.fi/hallintokeskus/tilastot/muut/suomen-
korkeakoulutetut-tyottomat-koulutusaloittain-ja-asteittain-2005-2010.pdf/view). [Viitattu 26.1.2011.]

Niemelä, Mikko (2007) Oma vika, epäonni vai rakenne? Suomalaisten köyhyyden syitä koskevat mielipiteet. Yhteiskuntapolitiikka 72 (6), 585–598.

Nieminen, Liisa (2010) Lasten ja nuorten tutkimus: oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa: Langström, Hanna, Pösö, Tarja, Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 101. Helsinki: Yliopistopaino. 25–42.

Nuorisolaki 27.1.2006/72 Finlex – Valtion säädöstietopankki. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>. [Viitattu 25.1.2011.]

Nuorisotutkimusseura ry (2010) Nuorisobarometri. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tutkimus/nuorisobarometri>. [Viitattu 7.1.2011.]

Nurmenniemi, Jenni (2010) Raportti lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka- verkkokyselystä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 33. Löydettävissä osoitteesta:

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/etiikkaraportti.pdf>. [Viitattu 15.1.2011.]

Nyysölä Kari & Pajala Sasu (1999) Nuorten työura. Koulutuksesta työelämään siirtyminen ja huono-osaisuus. Helsinki: Gaudeamus.

Näre, Sari (2000) Kohti kuntouttavaa nuorisotyötä. Nuorisotutkimus 18(3), 75–76.

Opetusministeriö (2003) Lasten ja nuorten syrjäytymisen ennaltaehkäisy koulutuksen alalla. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 4. Löydettävissä osoitteesta:

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2003/liitteet/opm_149_tr04.pdf?lang=fi. [Viitattu 23.1.2011.]

Paju, Petri & Vehviläinen, Jukka (2001) Valtavirran tuolla puolen. Nuorten yhteiskuntaan kiinnittymisen kitkat 1990-luvulla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Pierson, John (2010) Tackling social exclusion. London & New York: Routledge.

Pohjola, Anneli (2001) Nuorten myyttinen ongelmallisuus. Teoksessa: Suutari, Minna (toim.) (2001) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. 187–204.

Popp, Sandra & Schels, Brigitte (2008) ”Do you feel excluded?” Subjective Experience of Young State Benefit Resipients in Germany. *Journal of Youth Studies*, 165–191.

Raunio, Kyösti (2006) Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Raunio, Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Tampere: Gaudeamus.

Rayce, Signe, Holstein Bjorn & Kreiner Svend (2009) Aspects of alienation and symptom load among adolescents. *Eur J Public Health*, 79–84.

Rinne, Risto & Salmi, Eeva (1998) Oppimisen uusi järjestys. Tampere: Vastapaino.

Ruoppila, Isto (1999) Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Ruoppila, Isto, Hujala, Eeva, Karila, Kirsti, Kinos, Jarmo, Niiranen, Pirkko & Ojala, Mikko (toim.) Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Atena, 26–51.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV-Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskutantieteellinen tietoarkisto. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus>. [Viitattu 25.1.2011.]

Saastamoinen, Mikko (2002) Yhteisön epävarmuuden ajassa – yhteisöllisyyskeskustelun myöhäismoderneja virtauksia. Teoksessa: Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Pekka (toim.) Polis ja kosmos. Kulttuurisen globalisaation suuntia. Jyväskylä: Kopijyvä 72. 81–119.

Salmivalli, Christina (2010) Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Satka, Mirja (2009) Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. Yhteiskuntapolitiikka 74(1), 17–32.

Sen, Amartya (2000) Social Exclusion: Concept, Application and Scrutiny. Cambridge: Harvard University. Löydettävissä osoitteesta:

http://www.adb.org/documents/books/social_exclusion/social_exclusion.pdf. [Viitattu 23.1.2011.]

Shepley, W. Orr (2005) Social Exclusion and the Theory of Equality. The Priority Of Welfare and Fairness in Policy. London: University College London. Löydettävissä osoitteesta:

<http://www.auntsue.info/assets/files/Publications/Shepley%20Orr%20social%20exclusion%20and%20the%20theory%20of%20equality.pdf>. [Viitattu 25.1.2011.]

Silver, Hilary & Miller, S.M. (2003) Social Exclusion. The European Approach to Disadvantage. Indicators vol. 2, no.2. 1-17. Löydettävissä osoitteesta:

<http://www.humiliationstudies.org/documents/SilverSocialExclusion.pdf>. [Viitattu 15.1.2011.]

Siurala, Lasse (1994) Nuoriso-ongelmat modernisaatioperspektiivissä. Helsinki: Helsingin kaupunki, tietokeskuksen tutkimuksia 3.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2004) Innovatiivisia keinoja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Sosiaali- ja terveysministeriön tiedote 152/ 2004. Löydettävissä osoitteesta:

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1240823>. [Viitattu 17.11.2009.]

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 Finlex – Valtion säädöstötietopankki. Löydettävissä osoitteesta: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>. [Viitattu 25.1.2011.]

Suurpää, Leena (toim.) (2009) Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisuja 27. Löydettävissä osoitteesta:

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/syrjaytymistieto.pdf>. [Viitattu 6.1.2011.]

Taskinen, Sirpa (2001) Mitä tarkoitetaan lasten ja nuorten syrjäytymisellä? Teoksessa: Taskinen, Sirpa (toim.) ”Huono ennuste” Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen? Helsinki: Stakes. 4-15.

- Thomson, Rachel (2007) *Inventing adulthoods. A biographical approach to understanding young lives*. In: McLeod Julie & Allard, Andrea C. (edit.) *Learning from the Margins. Young women, social exclusion and education*. London & New York: Routledge. 42 - 53.
- Tilastokeskus (2011) Joulukuun työttömyysaste 7,9 prosenttia. Löydettävissä osoitteesta: http://www.stat.fi/til/tyti/2010/12/tyti_2010_12_2011-01-25_tie_001_fi.html. [Viitattu 18.1.2011.]
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoulu-
laisten korostamana syrjäytymisenä. *Nuorisotutkimus* 20(4), 33–42.
- Valtioneuvosto (2007) *Lapset, nuoret ja perheet. Hallituksen politiikkaohjelma*. Löydettävissä osoitteesta: http://www.valtioneuvosto.fi/toiminta/politiikkaohjelmat/lapset/ohjelman-sisaeltoe/HPO_Lapset_HSA2007.pdf. [Viitattu 5.1.2011.]
- Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta (2010) *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman toteutumisen arviointi 2009*. Löydettävissä osoitteesta: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Lanuke_toteutumisen_arviointi_2009.pdf. [Viitattu 7.1.2011.]
- Vehkalahti, Kaisa, Rutanen, Niina, Langström, Hanna & Pösö, Tarja (2010) *Kohti eettisesti kestävä lasten ja nuorten tutkimusta*. Teoksessa: Langström, Hanna, Pösö, Tarja, Rutanen, Niina & Vehkalahti, Kaisa (toim.) *Lasten ja nuorten tutkimuksen etiikka*. Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 101. Helsinki: Yliopistopaino. 10–23.
- Viitanen, Reijo (1998) *Tiedon tie syrjäytymisen kokemisesta päätöksenteon perustaksi*. Teoksessa: Ulvinen, Veli-Matti (toim.) *Lasten ja nuorten syrjäytymistä koskevan tutkimuksen mahdollisuudet*. Nuoran julkaisuja 6. Helsinki: Mannerheiminlastensuojeluliitto. 25–32.
- Vilka, Hanna (2005) *Tutki ja kehitä*. Helsinki: Tammi.
- Vähätalo, Kari (1998) *Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Warner, Weil, Susa, Wildemeersch Danny & Jansen Theo (2004) *Unemployed Youth and Social Exclusion in Europe. Learning for Inclusion?* Aldershot: Ashgate.

Wiss, Kirsi & Saaristo, Vesa (2007) Kouluterveydenhuollon suunnitelmallisuus ja henkilöstö. Julkaisussa: Rimpelä, Matti, Rigoff, Anne-Marie, Kuusela, Jorma & Peltonen, Heidi (toim.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – perusraportti kyselystä 7.-9.-vuosiluokkien kouluille. Vammala: Vammalan kirjapaino Oy. Löydettävissä osoitteesta: http://www.oph.fi/download/46848_hyvvoinnined.pdf. [Viitattu 25.1.2011.]

LIITE 1: TEHTÄVÄNANTO

Moikka!

Olen kiinnostunut nuorten ajatuksista koskien nuorten syrjäytymistä ja sen ehkäisemistä. Siksi kysyn asiaa juuri sinulta. **Tarkoituksena on kirjoittaa vapaamuotoinen kirjoitus, jossa kerrot mitä nuorten syrjäytyminen mielestäsi tarkoittaa ja miten nuorten syrjäytymistä tulisi ehkäistä.**

Aluksi voit pohtia, mitä nuorten syrjäytyminen mielestäsi tarkoittaa. Miten se näkyy nuorissa? Mistä syrjäytyminen johtuu? Mitä nuorena syrjäytymisestä seuraa?

Ideoi tämän jälkeen, miten nuorten syrjäytymistä voitaisiin ehkäistä. Onko nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen tärkeää, miksi/miksi ei? Millaisia keinoja syrjäytymisen ehkäisemiseksi pitäisi käyttää? Kenen tehtävä nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen on?

Apuna oleviin kysymyksiin ei ole oikeita vastauksia, joten oma mielipiteesi saa näkyä! Voit lisäksi kirjoittaa myös muista mieleesi tulevista aiheista, jotka liittyvät nuorten syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen. Otsikoi kirjoituksesi itse. Kirjoitelman pituudella ei ole merkitystä. Älä kirjoita kirjoitelmaasi nimeäsi, vaan pelkästään sukupuolesi ja ikäsi.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja kirjoituksesi käsitellään luottamuksellisesti. Nimesi, asuinpaikkakuntasi tai käymäsi koulun nimi eivät tule esiin missään tutkimuksen vaiheessa. Kirjoitelmia ei myöskään tulla käyttämään muuhun kuin tähän tutkimukseen.

Kiitos kovasti avustasi. Jos haluat kuulla enemmän tutkimuksestani, ota rohkeasti yhteyttä!

Kirsti Hallikainen

(yhteystiedot)

LIITE 2: TIEDOKSI VANHEMMILLE (koulu A)

Hei!

Olen sosiaalityön opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja teen opintojeni lopputyöksi tutkimuksen aiheesta: nuorten määrittelemän syrjäytymisen ehkäiseminen. Kerään aineiston tutkimustani varten pyytämällä joitakin yhdeksäsluokkalaisia kirjoittamaan aineen syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä. Xxx koulu on yksi tutkimukseeni osallistuvista kouluista. Aine tullaan kirjoittamaan viikolla x liikunnan tunnilla. Tutkimustani ohjaa Kati Närhi Jyväskylän yliopistosta. Yhteistyössä ovat myös xxx koulun rehtori xxx ja liikunnan opettajat xxx ja xxx.

Te, hyvät vanhemmat, yhdessä nuoren kanssa päätätte, osallistuuko nuori tutkimukseeni. Tutkimukseen osallistuminen on siis täysin vapaaehtoista. Tutkimuksen aikana esille tulevat asiat ovat täysin luottamuksellisia ja tulokset raportoidaan siten, että yksittäistä nuorta ei pysty tunnistamaan. Pyydänkin nuoria kirjoittamaan kirjoitelman loppuun vain sukupuolensa ja ikänsä. Kirjoitelmia ei tulla käyttämään muuhun kuin tähän tutkimukseen.

Mikäli, ette halua nuoren osallistuvan tutkimukseeni, olkaa hyvä ja ottakaa minuun yhteyttä maanantaihin x.x mennessä. Lisäksi, jos haluatte kuulla enemmän tutkimuksestani, olen käytettävissänne.

Ystävällisin terveisin

Kirsti Hallikainen

(yhteystiedot)

Ohjaaja: Kati Närhi

(yhteystiedot)

LIITE 3: TIEDOKSI VANHEMMILLE (koulu B)

Hei!

Olen sosiaalityön opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja teen opintojeni lopputyöksi tutkimuksen aiheesta: nuorten määrittelemän syrjäytymisen ehkäiseminen. Kerään aineiston tutkimustani varten pyytämällä joitakin yhdeksäsluokkalaisia kirjoittamaan kirjoitelman syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä. Xxx koulu on yksi tutkimukseeni osallistuvista kouluista. Tutkimustani ohjaa Kati Närhi Jyväskylän yliopistosta. Yhteistyössä ovat myös xxx koulun rehtori xxx ja opinto-ohjaaja xxx.

Teidän nuorene on osallistunut tutkimukseen kirjoittamalla aineen nuorten syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä opinto-ohjauksen tunnilla. Tutkimukseen osallistuminen oli täysin vapaaehtoista. Tutkimuksen aikana esille tulevat asiat ovat täysin luottamuksellisia ja tulokset raportoidaan siten, että yksittäistä nuorta ei pysty tunnistamaan. Pyysinkin nuoria kirjoittamaan kirjoitelmansa loppuun vain sukupuolensa ja ikänsä. Kirjoitelmia ei tulla käyttämään muuhun kuin tähän tutkimukseen.

Jos teillä, hyvä vanhemmat on tutkimuksestani jotain kysyttävää tai ette halua nuorene kirjoitelman osallistuvan tutkimukseeni, pyydän ottamaan yhteyttä perjantaihin x.x mennessä.

Ystävällisin terveisin

Kirsti Hallikainen

(yhteystiedot)

Ohjaaja: Kati Närhi

(yhteystiedot)

LIITE 4: TIEDOKSI VANHEMMILLE (koulu C)

Hei!

Olen sosiaalityön opiskelija Jyväskylän yliopistosta ja teen opintojeni lopputyöksi tutkimuksen aiheesta: nuorten määrittelemän syrjäytymisen ehkäiseminen. Kerään aineiston tutkimustani varten pyytämällä joitakin yhdeksäsluokkalaisia kirjoittamaan aineen syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä. Xxx koulu on yksi tutkimukseeni osallistuvista kouluista. Aine tullaan kirjoittamaan äidinkielen tunnilla viikolla x. Tutkimustani ohjaa Kati Närhi Jyväskylän yliopistosta. Yhteistyössä ovat myös xxx koulun rehtori xxx ja äidinkielen opettaja xxx.

Te, hyvät vanhemmat, yhdessä nuoren kanssa päätätte, osallistuuko nuori tutkimukseeni. Tutkimukseen osallistuminen on siis täysin vapaaehtoista. Tutkimuksen aikana esille tulevat asiat ovat täysin luottamuksellisia ja tulokset raportoidaan siten, että yksittäistä nuorta ei pysty tunnistamaan. Pyydänkin nuoria kirjoittamaan aineensa loppuun vain sukupuolensa ja ikänsä Aineita ei tulla käyttämään muuhun kuin tähän tutkimukseen.

Jos haluatte kuulla enemmän tutkimuksestani, ottakaa rohkeasti yhteyttä.

Ystävällisin terveisin

Kirsti Hallikainen

Ohjaaja: Kati Närhi

(yhteystiedot)

(yhteystiedot)

Kirjeen alaosa palautettava xxxlle perjantaihin x.x mennessä. Vain luvan saaneet ja kirjeen alaosan palauttaneet saavat osallistua tutkimukseen.

LUPA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISTA VARTEN.

_____ voi osallistua / ei osallistu tutkimukseen kirjoittamalla xxx tunnilla nuorten syrjäytymisestä ja sen ehkäisemisestä.

_____
Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys